

MINISTERSTVO VNITRA ČR
Odbor bezpečnostní politiky

**Informace
o problematice extremismu
na území
České republiky
v roce 2005**

Praha 2006

I. Úvod

Předkládaná „Informace o problematice extremismu na území České republiky v roce 2005“ (dále jen „Informace“) kontinuálně navazuje na předchozí výroční zprávy vyhodnocující situaci v oblasti extremismu na území ČR. Představuje souhrnný, konsenzuální pohled orgánů státní správy. Byla zpracována OBP Ministerstva vnitra ČR, na její přípravě se podíleli Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, resortů zahraničních věcí, spravedlnosti, obrany, školství, mládeže a tělovýchovy, kultury, práce a sociálních věcí. Nejvyššího státního zastupitelství a Rady vlády ČR pro lidská práva.

Informaci prolíná několik rovin pohledu, jsou to roviny zpravodajská, policejní, soudní a preventivní. Jsou tak zohledněny požadavky mezinárodních institucí, které vyhodnocení situace v oblasti extremismu nezužují na zaregistrovanou konkrétní trestnou činnost. Důraz kladou na identifikaci podhoubí extremismu a jeho monitoring, do něhož spadají i nositelé extremismu. Sympatizování či příslušnost k určitým skupinám a akceptace jimi prezentovaného názorového spektra může vést až ke spáchání závažných trestných činů. Páchání trestné činnosti s extremistickým podtextem však nemůže být indikátorem pro hodnocení situace na extremistické scéně obecně a např. jediným měřítkem pro uvedení či neuvedení organizace mezi extremistickými subjekty. To, že se některé skupiny navenek nezviditelňují pácháním trestné činnosti, není ještě důkazem, že ve svých východiscích a cílech nesměřují proti základům demokratického státu a že za určitých podmínek nemůže dojít k jejich razantní radikalizaci. Ve své latentní podobě nebývají jimi zastávané postoje snadno identifikovatelné, a především ne vždy naplňují skutkovou podstatu trestného činu, anebo, v případě registrovaných organizací, zavdávají příčinu k pozastavení jejich činnosti či k jejich rozpuštění.

Monitoring extremistické scény je zabezpečen na úrovni bezpečnostních složek (zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů). Stejně jako předchozí Informace, tak i Informace za rok 2005 proto ve spojitosti s pravicově a levicově extremistickou scénou zmiňuje některé registrované subjekty, které jsou nositeli extrémních postojů z hlediska zpravodajských složek.

Pojetí extremismu, kriminality s extremistickým podtextem a dalších používaných pojmů je identické s vymezením pojmů tak, jak byly tyto formulovány v předchozích zprávách zabývajících se problematikou extremismu.¹⁾

Údaje uváděné v Informaci se vztahují k situaci v oblasti extremismu v r. 2005.

Informace je předkládána v souladu s usnesením vlády ČR ze dne 29. června 2005 č. 827 a v souladu s požadavky Evropského monitorovacího střediska rasismu a xenofobie (EUMC), které i v r. 2005 zdůrazňovalo potřebu výročních zpráv jednotlivých států EU z této oblasti.

II. Situace v České republice v roce 2005

2.1 Zabezpečení problematiky extremismu na území České republiky

Uplnulý rok potvrdil, že situace v ČR se nikterak podstatně neliší od situace v ostatních zemích EU. Z nově přijatých členských států patří ČR mezi ty, které formulovaly svou protixtremistickou politiku, vycházející z řady opatření trvalého či dlouhodobého charakteru zaměřených jak do preventivních programů, tak do represe. Přesto byly v r. 2005 identifikovány oblasti, do nichž bylo, a i nadále je, zapotřebí zaměřit zvýšenou pozornost. Jednalo se především o pořádání pravicově extremistických koncertů na území ČR a zneužívání počítačové sítě Internet k šíření nenávistných idejí.

V oblasti boje s extremismem a xenofobií se nadále, vedle systematické policejní a zpravodajské práce, prosazovaly preventivní aktivity vyvíjené resorty školství, mládeže a tělovýchovy, kultury, práce a sociálních věcí či Probační a mediační službou. Nemalý význam měly aktivity nevládního a privátního sektoru a osvětová práce obecně. Důležitá byla rovněž politická scéna a veřejné deklarované a dostatečně medializované postoje jejich činitelů – exemplární odsuzování zcela konkrétních projevů extremistického jednání a pozitivní propagace adaptační spolupráce menšin a majority.

Průběžně byla rovněž věnována pozornost mezinárodnímu rozměru této problematiky. Nezměněný trend v postojích Evropské unie, deklarujících potírání rasismu, antisemitismu a xenofobie mezi oblastmi

zvláštního zájmu, vyplynul z „Výroční zprávy Evropské unie o lidských právech“ (za období 1. 7. 2004 – 30. 6. 2005)²⁾. Byly reflektovány jak přijetím prozatímní verze „Strategie EU na potírání radikalizace a rekrutování teroristů“, členě do oblastí prevence spolu s návrhem na otevření dialogu s muslimskými komunitami, tak materiály a doporučeními Evropského monitorovacího střediska rasismu a xenofobie (dále EUMC) k projevům antisemitismu, popírání holocaustu, ale i islámofobie.

III. Problematika extremismu na území ČR v roce 2005

3.1 Stručná charakteristika extremistické scény²⁾

3.1.1 Pravicový extremismus

3.1.1.1 Neonacistická scéna

Situace v roce 2005

Neonacistická scéna v ČR se v průběhu roku 2005, ve srovnání se stavem v r. 2004, podstatně nezměnila. Nadále fungovala na principu autonomní činnosti. Vedle neformálně organizovaných regionálních skupin ji tvořila řada neorganizovaných příznivců a sympatizantů neonacistické ideologie, přičemž i nadále bylo patrné, že scéna prochází generační obměnou.³⁾

Nejvýznamnějšími skupinami byly i v roce 2005 regionální skupiny organizace **Národní odpor (NO)**, spolu s různými skupinami tzv. „autonomních nacionalistů“. **Snahy o obnovení činnosti militantní skinheadské rasistické organizace Bohemia Hammer Skins (BHS) byly v roce 2005 utlumeny.** Nebyla potvrzena existence údajně české pobočky mezinárodní neonacistické organizace Blood & Honour/Combat 18, i když se k ní některé osoby svými aktivitami hlásily.⁴⁾

Příznivci neonacistické scény v ČR, patřící z velké části k subkulturě pravcových skinheads, se obecně hlásí k tzv. „white power hnutí“ a selektivně vycházejí z tradic historického nacismu (národního socialismu) a současného mezinárodního neonacistického hnutí.⁵⁾ Ačkoliv čeští neonacisté, vedle nadřazování árijské či bílé rasy obecně, výrazně zdůrazňují vlastní národní identitu, nebrání jim to v rozvíjení mezinárodní spolupráce s podobně orientovanými osobami nebo skupinami v zahraničí. Např. počátkem srpna 2005 prohlásil jeden z předáků NPD, který byl pořadatelem pochodu ve Wuensiedelu k uctění památky Rudolfa Hesse, že pokud se pochodu chtějí účastnit tzv. autonomní nacionalisté zúčastnit a vystoupit na něm s projevem, musejí ve svém projevu přistoupit na tzv. navrácení Sudet Německu a Rakousku, a to výslovně větou: „*My, čeští nacionalisté přistupujeme na navrácení Sudet Německu a Rakousku*“. Tento požadavek vnesl mezi příslušníky českého neonacistického hnutí rozkol. Část z nich ho označila za nehorázný a absurdní a vyzvala k bojkotu pochodu. Jiná část českého neonacistického hnutí, reprezentovaná organizací Národní odpor, však vydala výzvu, podle níž „*chce společně s německými kamarády budovat novou Evropu a přenést se přes staré křivdy*“ a bojkot pochodu odmítla.

Přestože v roce 2005, v porovnání s předchozím rokem, opět stoupl počet veřejných akcí s politickým podtextem, které pořádali nebo se jich zúčastnili příznivci neonacistického hnutí, nebyly prozatím zaznamenány snahy neonacistů o vytvoření politického subjektu a o vstup na politickou scénu. Nedošlo ani k oživení činnosti pravicově extremistické politické strany Prává alternativa (PA), mezi jejímiž členy měli příznivci neonacistické ideologie dominantní postavení. Hlavním důvodem úpadku a nefunkčnosti této politické strany, trvajícím již několik let, byla absence aktivní vůdčí osobnosti a pasivita jejích členů. Vzhledem k tomu, že politická strana Prává alternativa opakovaně nepředložila výroční finanční zprávy Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, jak jí to ukládá zákon, rozhodl v říjnu 2005 Nejvyšší správní soud o pozastavení její činnosti.

Aktivity

Největší akcí neonacistů byl „Pochod studentské mládeže“ uspořádaný aktivisty Národního odporu dne 1. května 2005 v Brně. Z dalších menších akcí lze uvést „Protestní akci proti komunismu, terorismu a na podporu zásahu Policie ČR na Czechteku 2005“, zorganizovanou v srpnu 2005 v Ostravě, anebo „Demonstraci při příležitosti vzniku Československé republiky“ v říjnu 2005 v Ostravě. Vedle toho se v průběhu roku uskutečnilo několik tradičních pietních shromáždění k uctění památky zesnulých příznivců neonacistické scény.

Neonacisté realizovali některé aktivity i v rámci mezinárodní kam-

¹⁾ Naposledy Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2002, k níž přijala vláda ČR dne 9. července 2003 usnesení č. 669. Viz. <http://www.mvcr.cz/rubrika/Dokumenty/Extremismus>.

²⁾ Tato kapitola byla zpracována na základě podkladů Bezpečnostní informační služby.

³⁾ Podle poznatku politologa JUDr. PhDr. Miroslava Mareše, PhD. (MU Brno) se část tzv. apolitických skinheads reálně přiklání k pravici či dokonce k ultrapravici.

⁴⁾ Tuto scénu i nadále posilují některé osoby, které dříve působily v neonacistickém prostředí. To se projevuje např. ve složení některých Oi!-skinheadských skupin.

⁵⁾ Blíže k analýze teroristických tendencí v extremistickém prostředí v České republice viz Miroslav Mareš: Terorismus v ČR. Centrum strategických studií, Brno 2005.

⁶⁾ Pokud je v textu použit termín „skinhead, skinheads“ jsou tím myšleni pravicově extremističtí, ultrapravicoví skinheads.

paně GOOD NIGHT LEFT SIDE, která byla odezvou na ultralevicovou kampaň GOOD NIGHT WHITE PRIDE.⁶⁾

Stejně jako v minulém roce byly zaznamenány i výzvy k ozbrojenému boji, které však nebyly naplněny. Radikálnější členové neonacistického hnutí působící konspiračně v rámci malých „úderných“ skupin v průběhu roku 2005 pokračovali v násilných akcích směřujících zejména proti ideologickým nepřítelům z levicově extremistického spektra. **Násilné protisystémové aktivity, které by svědčily o nárůstu radikálních tendencí v neonacistickém hnutí v ČR, však zaznamenány nebyly.**

Akce přesahující tradiční aktivity neonacistů bylo **vytváření hlídek domobran v Orlové na Karvinsku**, ke kterému docházelo od počátku prosince 2005. Vytváření domobran, prezentované jako akce proti zvyšování kriminality, jednoznačně směřovalo hlavně proti romské komunitě v Orlové. Přestože Policie ČR účastníkům v realizaci jejich plánů částečně zabránila, a starosta s nimi odmítl jednat, považovali organizátoři projekt za úspěšný, neboť přinejmenším vyvolal veřejný zájem.

Hlavním těžištěm aktivit neonacistické scény i nadále zůstávalo pořádání koncertů tzv. „White Power Music“ (WPM) a jiných, podobných akcí prezentovaných jako soukromé oslavy či párty. Organizátoři těchto akcí, stejně jako v r. 2004, využívali při jejich pořádání konspirační metody, které měly znemožnit včasnou informovanost bezpečnostních složek o době a skutečném místě konání. Většina účastníků těchto koncertů upouštěla od veřejných, trestně postižitelných extremistických projevů.⁷⁾ Tento trend bude velmi pravděpodobně pokračovat i v r. 2006.

Zahraniční kontakty

Neonacisté i nadále udržovali a rozvíjeli své rozsáhlé zahraniční kontakty, a to zejména v rovině interpersonální. Nemalou měrou tomu napomáhala stále větší dostupnost Internetu.

3.1.1.2 Nacionalistické skupiny

Podstatných změn nedoznala v roce 2005 ani druhá část pravicově extremistické scény, reprezentovaná krajně nacionalistickými subjekty, které již několik let vyvíjejí zejména aktivity politického charakteru. V současné době jsou v rámci této scény aktivní především **řádně zaregistrovaná občanská sdružení nebo nacionalistické politické strany a hnutí**, jejichž prvotním cílem je plně se etablovat na politické scéně v ČR a legálně získat podíl na politické moci. K tomu hodlají využít účast v parlamentních volbách v roce 2006.

Politické ambice

Představitelé ultranacionalisticky orientovaných subjektů jsou si vědomi, že jedním z důvodů jejich volebních neúspěchů v předchozích letech byla roztržitost a nejednotnost ultranacionalistické scény. Proto koncem roku 2004 obnovili jednání o vzájemné spolupráci a o vytvoření jednotného nacionalistického subjektu, který by kandidoval v parlamentních volbách v roce 2006. Jednání původně vedla ke spolupráci pěti politických stran a hnutí - Národní strany (NS), Národního sjednocení (NSJ), Dělnické strany (DS), Republikánů Miroslava Sládka (RMS) a Českého hnutí za národní jednotu (ČHNJ). **Jedná se o registrované politické subjekty, které byly uvedeny, anebo vzešly ze subjektů uvedených ve Zprávě o problematice extremismu na území ČR v roce 2002.⁸⁾** V první polovině roku 2005 domlouvaly společný postup a kandidaturu ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Zformovaná koalice vystupovala zpočátku pod názvem **Národní pětka**, a později byla přejmenována na **Národní síly**. Kvůli přetrvávajícím názorovým neshodám jednotlivých subjektů a osobním averzím některých jejich představitelů však politické strany Dělnická strana a Národní sjednocení postupně spolupráci v této koalici ukončily a rozhodly se pokračovat v přípravách na volby samostatně. Koncem roku navíc začaly velmi úzce spolupracovat s politickým hnutím Sdružení důchodců České republiky, které se v listopadu přejmenovalo na Právo a spravedlnost. **Koncem roku 2005 tak krajně nacionalistické subjekty vytvořily dvě platformy, v jejichž rámci budou v červnu 2006 kandidovat ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.**

Aktivity

Přípravám na volby byly přizpůsobeny i veškeré aktivity ultranacionalistů v průběhu roku 2005. Byly především zaměřeny na prezentaci jednotlivých nacionalistických subjektů a jejich představitelů. Kraj-

ní nacionalisté obecně výrazně častěji využívali k propagaci Internet, který kromě prezentace politických programů a informování veřejnosti o svých aktivitách, využívají i k publikační činnosti a prezentaci svých názorů (stále častěji jsou např. publikovány i projevy jejich představitelů na veřejných akcích či jejich stanoviska k aktuálním událostem).⁹⁾ Příprava na nadcházející volby se odrazila zejména v nárůstu počtu uskutečněných demonstrací, veřejných shromáždění, pietních aktů a přednášek.

Počet veřejných akcí krajních nacionalistů, které probíhaly celoročně, stoupl zejména v posledních měsících roku. Kromě již tradičních demonstrací ve dnech 28. září a 28. října se uskutečnilo několik veřejných akcí, kterými čeští příznivci krajní pravice reagovali na různé zahraniční události. Jednalo se například o demonstraci před velvyslanectvím Francie v Praze v souvislosti s pouličními nepokoji přistěhovalců ve Francii s mottem „*Ríkáme ne černému rasismu*“, shromáždění před ambasádou zastupitelského úřadu Chile v Praze k připomenutí výročí 90. narozenin generála Augusta Pinocheta anebo o shromáždění před velvyslanectvím Slovenské republiky v Praze na protest proti postupu slovenské policie a úřadů vůči představitelům krajně pravicové politické strany Slovenská pospolitost-Národná strana, kteří byli v listopadu obviněni z propagace extremistických hnutí.

Většinu veřejných akcí, na nichž se krajní nacionalisté snažili prezentovat svůj program, pořádaly politické strany **Národní strana (NS) a Národní sjednocení (NSJ)**. Podporovány byly i ze strany členů ultranacionalistického občanského sdružení **Vlastenecká fronta**, které se na uspořádání několika akcí přímo podílelo.

Přestože krajně nacionalistické subjekty zpravidla deklarovaly odstup od neonacistických či fašistických subjektů, je nutno zdůraznit, že i v roce 2005 se potvrdilo, že celá pravicově extremistická scéna je díky některým společným tématům a úzkým osobním kontaktům představitelů obou scén úzce provázána. Příznivci neonacistické scény se i nadále zúčastňovali akcí pořádaných krajně nacionalistickými subjekty a v některých případech i přímo participovali na jejich aktivitách.¹⁰⁾ Příkladem provázanosti pravicově extremistické scény je **neregistrovaná organizace Národní korporativismus**, která vznikala v průběhu roku 2005. Podle ideologických východisek a prezentovaných postojů ji nelze jednoznačně zařadit mezi subjekty neonacistické či krajně nacionalistické, neboť prosazuje určité prvky krajního nacionalismu společně s prvky neonacismu. Tomu odpovídá i skutečnost, že její členové se v průběhu roku zúčastnili jak akcí neonacistických, tak akcí, na nichž participovali společně s nacionalisty.¹¹⁾

Jedním z témat, která jsou společná příznivcům obou pravicově extremistických scén, je i antisemitismus a s ním spojený revizionismus. Právě k oživení revizionistických aktivit v ČR došlo koncem roku 2005. Prvním z jejich projevů, který vyvolal větší pozornost veřejnosti a médií, bylo uspořádání demonstrace před německým velvyslanectvím v Praze v souvislosti se soudním procesem s revizionistou Ernstem Zündelem v Německu. V prosinci 2005 pak proběhlo shromáždění před rakouským velvyslanectvím v Praze na podporu britského revizionisty Davida Irvinga obviněného v Rakousku za popírání holocaustu. Obou veřejných akcí se vedle neonacistů zúčastnili i příznivci krajně nacionalistické scény.

Zahraniční kontakty

Spolupráce ultranacionalistů s obdobně orientovanými zahraničními subjekty byla minimální. Souviselo to zejména se soustředěním veškeré pozornosti na dění v ČR a na volby v roce 2006. Ačkoliv v roce 2005 poklesl význam kontaktů Národního sjednocení v rámci neformální organizace Evropský národní front, snaží se krajně nacionalistické subjekty i nadále udržovat a rozvíjet mezinárodní kontakty s podobně orientovanými zahraničními subjekty, což jim mělo v souvislosti s volbami usnadnit získání mj. i finanční podpory. Koncem roku byla patrná zejména snaha ultranacionalistů o navázání kontaktů s představiteli polské politické scény.

3.1.2 Levicový extremismus

3.1.2.1 Anarchoautonomní hnutí

Situace v českém anarchoautonomním hnutí se v průběhu roku 2005 změnila pouze nepatrně. Stejně jako v předchozích letech k hnutí patřily zejména osoby hlásící se k **Československé anarchistické federaci (CSAF), Federaci anarchistických skupin (FAS) a její skupině Antifašistická akce (AFA).**¹²⁾ Ojedinelé akce anarchoautonomů sig-

⁶⁾ Blíže k tomu viz Miroslav Mareš, *Terorismus v ČR. Centrum strategických studií, Brno 2005, s. 203.*

⁷⁾ K situaci v r. 2005 viz kapitola 3.2.4 *Problematika koncertů pravicově extremistických hudebních skupin*.

⁸⁾ *Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2002, Kapitola 3.2.2 Organizace registrované u Ministerstva vnitra ČR*

⁹⁾ Podle sdělení politologa JUDr. PhDr. Miroslava Mareše, PhD (MU Brno) měla krajní nacionalistická pravice výrazný prostor pro prezentaci ve čtvrtletníku Svobodné noviny, který vychází v Praze.

¹⁰⁾ Podle téhož docházelo však mezi nacionalisty a neonacisty i ke střetům. Svědčí o tom útok na člena Národní strany M. Š. v Brně, který označil jako pachatele členy Národního odporu. Celá aféra měla následně dohru ve vzájemných výpadech neonacistů a nacionalistů v internetových diskusích.

¹¹⁾ *Národní korporativismus se prezentuje na webových stránkách organizace Národní odpor.*

¹²⁾ V anarchoautonomním prostředí, především v Praze a na jižní a střední Moravě, působí i Anarchokomunistická alternativa (AKA), do níž se v r. 2005 začlenilo Uher-skohradištské anarchistické sdružení. AKA vydává časopis *Permanent revolt*.

nalizovaly, že i přes pokračující útlum nelze hovořit o úplné nečinnosti hnutí. K patrné, avšak prozatím jednostranné, aktivizaci a radikalizaci anarchoautonomní scény došlo v souvislosti s bojem proti ideologickým odpůrcům z pravicově extremistického spektra. Toto téma, které je společné aktivistům různých proudů anarchoautonomního hnutí, vedlo k postupnému sblížení a prohlubování spolupráce mezi členy organizací ČSAF a FAS, které spolu v předchozích letech z ideologických důvodů příliš nespolupracovaly.

Aktivita

Na rozdíl od r. 2004 uspořádali anarchoautonomové v roce 2005 několik významnějších akcí, které naznačily, že, i přes útlum anarchoautonomního hnutí, může v ojedinělých případech dojít k aktivizaci členů a jejich účasti na konkrétní akci.

V prvních měsících roku se členové jednotlivých skupin zabývali spíše publikační a přednáškovou činností. Koncem března 2005 proběhly v Praze, Přerově a Hradci Králové koncerty, tzv. **ANTIFA BENEFIT**, které byly součástí mezinárodní antifašistické kampaně s názvem **GOOD NIGHT WHITE PRIDE**.

Na 1. máje anarchoautonomové, na rozdíl od minulých let, neorganizovali tradiční oslavy v různých městech, ale připravili **protestní akci v Brně**, kterou chtěli vyjádřit svůj nesouhlas s demonstrací příznivců Národního odporu. Slabá účast anarchoautonomů, početní převaha Policie ČR a chaotický průběh protestní akce nakonec přispěly k jejímu celkovému neúspěchu. Vyšší účast nezajistil ani v Brně paralelně probíhající **PROTESTFEST**. V rámci této kulturní akce probíhaly v Brně zejména happeningy a koncerty, jejichž součástí byla nejen distribuce propagačních materiálů anarchoautonomních skupin, ale i menší protestní akce proti zbrojnímu veletrhu IDET.

Úspěšnou protestní akci zorganizovali anarchisté v červnu v Otrokovicích, kdy se jim podařilo, díky početní převaze, narušit shromáždění pravicových extremistů proti anarchii, drogám a globalizaci.

V druhé polovině roku se příznivci anarchoautonomní scény účastnili demonstrací proti zásahu Policie ČR na CZECHTEKU 2005.

Skupina Antifašistická akce uspořádala tradiční **AFA camp**, kterého se zúčastnil také velký počet členů z ČSAF, což potvrdilo zvyšující se zájem o antifašistické aktivity. Akce mimo jiné vedla k posílení spolupráce mezi sympatizanty jednotlivých anarchistických skupin. To se projevovalo při společné organizaci anarchistické demonstrace v Praze proti 4. ročníku konference Dny EU a USA. Její účastníci protestovali zejména proti přítomnosti zahraničních politických osobností, známých svou podporou vojenských operací v Iráku.

Zahraniční spolupráce

Spolupráce anarchoautonomů s obdobně orientovanými zahraničními subjekty byla v roce 2005 minimální, což souviselo s celkovou pasivitou hnutí.

3.1.2.2 Marxisticko-leninské skupiny a trockistické skupiny

Také další část levicově extremistické scény se v roce 2005 téměř nezměnila. Nejaktivnějšími organizacemi byly občanské sdružení **Komunistický svaz mládeže (KSM)** a neregistrovaná trockistická organizace **Skupina revoluční mládeže REVO (REVO)**,¹³⁾ aktivity ostatních trockistických organizací nebyly příliš významné. Činnost nadále vyvíjela registrovaná politická strana **Komunistická strana Československa (KSČ)** a v druhé polovině roku došlo ke spuštění nových internetových stránek neregistrované organizace **Komunistická strana Československa – Československá strana práce (KSČ-ČSSP)**.¹⁴⁾

V průběhu celého roku se členové a sympatizanti výše uvedených skupin průběžně věnovali tradičním aktivitám zaměřeným na propagaci a šíření levicově extremistických myšlenek, jako jsou přednášky, vydávání vlastních časopisů, publikace na internetových stránkách a podobně.

Dne 20. března 2005, který byl vyhlášen účastníky II. Evropského sociálního fóra mezinárodním dnem proti válce a okupaci Iráku, se někteří členové KSM a REVO již tradičně zúčastnili shromáždění občanů pod názvem „Mírová manifestace“. V druhé polovině roku REVO i KSM participovaly na demonstracích svolaných k vyjádření nesouhlasu se zásahem Policie ČR na CZECHTEKU 2005 a podpořily s tím související petiční akci. Toto téma bylo probíráno i na srpnové akci **REVOCAMP**, na němž se každoročně setkávají zástupci zahraničních skupin REVO. Diskuse na téma „**CZECHTEK a lidská**

práva“ s organizátory akce proběhla také v rámci **REVOLT FÓRA**, které navázalo na loňské první **ČESKÉ SOCIÁLNÍ FÓRUM (ČSF)**. V jeho rámci byla uspořádána jako protest proti policejnímu zásahu na CZECHTEKU veřejná street party, s cílem upozornit na nebezpečí omezování občanských práv a svobod. Přestože fórum bylo zaštiťováno Iniciativou za sociální fóra (ISF), zásadní podíl na jeho organizaci měli nakonec členové skupiny REVO. **REVOLT FÓRUM** bylo v porovnání s loňským ČSF akcí méně úspěšnou, a to i přesto, že se organizátoři vyvarovali některých organizačních chyb z loňského roku. Další posilování výrazného zastoupení členů trockistické skupiny REVO při organizování akcí pořádaných ISF by mohlo ovlivnit vývoj alterglobalizačního hnutí v ČR.

Komunistický svaz mládeže koncem roku reagoval na dopis, v němž jej MV ČR upozornilo, že vyvíjí činnost vyhrazenou politickým stranám a politickým hnutím, a zároveň ho vyzvalo, aby upustil od svých cílů a způsobů jejich dosahování, které jsou v rozporu s ústavním pořádkem ČR.¹⁵⁾ Členové KSM v rámci realizovaných kroků mj. opakovaně potvrdili, že se považují za sdružení založené na marxisticko-leninské ideologii. V počátku vydali prohlášení o připravenosti pracovat v ilegality, které později nahradili deklarováním zájmu pracovat v mezích platných zákonů. Dále rozeslali vybraným českým a zahraničním organizacím dopis s prosbou o podporu, kterou jim následně vyjádřila řada zahraničních komunistických stran a mládežnických komunistických organizací, ale i jiných levicově orientovaných subjektů. Dne 17. prosince 2005 uspořádali členové KSM v Brně proti hrozícímu pozastavení činnosti protestní akci, při níž několik desítek příznivců KSM demonstrovalo před Ústavním soudem ČR.

Zahraniční spolupráce

Jednotlivé organizace vycházející z marxisticko-leninské či trockistické ideologie v průběhu roku upevňovaly spolupráci s podobně zaměřenými zahraničními skupinami, jejichž akce čeští zástupci často i osobně navštívili.

3.2 Trestná činnost s extremistickým podtextem

3.2.1 Situace v ČR a v jednotlivých krajích¹⁶⁾

Z celkového počtu 344 060 zjištěných tr. činů na území České republiky bylo zaevidováno 253 tr. činů s extremistickým podtextem, tj. 0,07 % z celkového objemu zjištěné kriminality (0,1 % ve stejném období r. 2004).

V roce 2005 byl, ve srovnání s rokem 2004, zaevidován pokles zjištěných trestných činů s extremistickým podtextem o 113 tr. činů, tj. o 30,9 % (253 tr.činů – r. 2005; 366 tr. činů – r. 2004). Objasněno bylo 191 tr. činů, tj. 75,5 %. Za spáchání výše uvedených trestných činů bylo stíháno 269 osob (-132 osob; 401 osob v r. 2004). Nejvíce těchto trestných činů bylo zaznamenáno v krajích Severomoravském (74, tj. 28 %) a Středočeském (49, tj. 19,4 %), hl. městě Praze (33, tj. 13 %) a v kraji Východočeském (26, tj. 10,3 %).

Skladba trestných činů

V roce 2005, stejně jako v předchozích letech, nedošlo ve skladbě trestných činů s extremistickým podtextem k výrazným změnám. Nadále převažovaly tr. činy dle § 260, § 261, § 261a tr.z. (podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka) – 111, za něž bylo stíháno 111 osob, tr. činy dle § 198 tr.z. (hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení) – 63, za něž bylo stíháno 69 osob. Dále bylo zjištěno 36 tr. činů dle § 196 tr.z. (násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci) za něž bylo stíháno 47 osob a 20 tr. činů dle §§ 221, 222 tr. zákona (úmyslné ublížení na zdraví), za něž bylo stíháno 27 osob. Nebyl spáchán trestný čin vraždy s rasistickým motivem nebo trestný čin ublížení na zdraví s následkem smrti s rasistickým motivem. Ve spojitosti s extremismem nedošlo k páchaní teroristické trestné činnosti.

Ve způsobu ukončení fáze trestního řízení, vymezené policejním vyšetřováním tr. činů s rasovým či jiným extremistickým podtextem a jejich pachatelů, převažoval návrh na podání obžaloby – 154 pachatelů (55,6 %), ve zkráceném přípravném řízení ve smyslu § 179c odst.1 tr.ř. bylo řešeno 38 pachatelů (13,7 %), v šetření zůstávalo 52 pachatelů (18,8 %), k odložení dle § 159a odst.2 a § 159a odst. 3 tr.řádu došlo u 2 pachatelů (0,7 %), Zastaveno dle § 172 odst.1 písm.d) tr. řádu bylo

¹³⁾ Trockisté se hlásí k odkazu Lva Davidoviče Trockého (Bronštejna), k ideji vítězné světové revoluce. Cílem Skupiny revoluční mládeže – REVO je „celosvětový pád kapitalismu prostřednictvím revoluce pracujících a jeho nahrazení globálním komunistickým systémem, založeným na výrobě pro lidské potřeby, nikoli pro zisk“. Viz: www.revo.revoluce.info.cz

¹⁴⁾ Na této scéně působí nadále i další subjekty, uvedené ve Zprávě o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002, kterou vzala vláda ČR na vědomí dne 9. července 2003 usnesením č. 669.

¹⁵⁾ Viz Kapitola 6.2 Ministerstvo vnitra a Policie ČR, podkapitola 6.2.3 Ostatní: Uplatňování státní moci na úseku práva sdružovacího.

¹⁶⁾ Viz zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu ve znění pozdějších předpisů.

v trestním řízení stíhání 2 pachatelů (0,7 %) a podmíněně zastaveno dle § 307 tr. řádu bylo stíhání 7 pachatelů (2,5 %). V řízení proti mladistvým dle § 166 odst. 3 bylo stíháno 20 pachatelů (7,2 %).

Pachatelé

Skladba pachatelů trestně činnosti s extremistickým podtextem byla stejná jako v r. 2004 a letech předchozích. Byli mezi nimi jak příznivci hnutí skinheads, tak příslušníci majoritního obyvatelstva bez zjevné vazby na pravicově extremistické subjekty, v některých případech byli pachatelé rovněž Romové. Nezměněna zůstala i jejich vzdělanostní struktura. Výrazně mezi nimi převažovali absolventi základní školy s výučním listem – 110 osob (39,7 %) a absolventi základní školy bez kvalifikace – 104 osob (37,5 %). Pachatelů se středoškolským vzděláním bylo 19 (6,9 %) a se vzděláním vysokoškolským 1 (0,4 %). Pachatelů – dětí a cizinců, u nichž nebylo vzdělání zjištěno, bylo 35 (12,6 %).

Nezměněna zůstala i věková skladba pachatelů. I v r. 2005, stejně jako v r. 2004, mezi nimi převažovaly osoby ve věku 21 – 29 let (109, tj. 39,4 %), 18 – 20 let (62, tj. 22,4 %), 30 – 39 let (41, tj. 14,8 %) a 15 – 17 let (34, tj. 12,3 %). Nejméně pachatelů bylo mezi osobami ve věkových kategoriích nad 40 let.

Trestná činnost policistů s extremistickým podtextem¹⁷⁾

V r. 2005 se Inspekce ministra vnitra zabývala třemi případy. Jednalo se o oznámení předsedy Romské demokratické sociální strany M. T. ve věci nevhodného chování prap.T. V., který při vzájemné komunikaci použil výrok „Vy černý huby...“. Příklad zůstává v šetření. V prosinci 2005 měla být v Západočeském kraji napadena hlídka Policie ČR skupina kontrolovaných občanů romského původu, a to jak verbálními útoky s rasistickým podtextem, tak fyzicky. V této věci bylo zahájeno trestní řízení pro podezření ze spáchání tr. činu dle § 158 odst.1 písm. a) tr. zákona v souběhu s tr. činem dle § 198 odst.1 tr. zákona.¹⁸⁾ Inspekce ministra vnitra vedla rovněž šetření k předanému poznatku Vojenského obranného zpravodajství (VOZ), podle něhož měl být student SPŠ Praha podezřelý z členství v pravicově extremistické organizaci, anebo z podpory hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. Toto podezření se nepotvrdilo.

3.2.2 Nejzávažnější případy z hlediska Policie ČR

V roce 2005 byly, z hlediska Policie ČR, zaznamenány nejzávažnější případy s extremistickým podtextem pouze v krajích Středočeském, Severočeském a Jihomoravském. Ve čtyřech případech došlo k fyzickému a verbálnímu napadení příslušníků romské komunity, v jednom případě byli napadeni příznivci hnutí skinheads anarchisty a v jednom případě příslušník majority Romem.

K fyzickému napadení příslušníků romské komunity skinheady došlo v Mostě a Liberci (Sčk) a k úmyslnému zapálení domu obyvatele Romy v Rožmitálu pod Třemšínem (Stčk). V jednom z těchto z případů, z nichž všechny byly Policií ČR ukončeny návrhem na podání obžaloby, byl příslušník romské komunity D. P. pobodán nožem v oblasti srdce a hrudníku (9. 1. 2005). V Prostějově (Jmk) došlo, za použití sekvy, k napadení pracovníka ostrahy baru Romem (31. 1. 2005). I v tomto případě ukončila Policie ČR policejní vyšetřování návrhem na podání obžaloby. Dále došlo v Brně k napadení 3 příslušníků hnutí skinheads 10 osobami maskovanými kuklami, černými šátky, kšiltovkami (26. 4. 2005). Napadení byli zkopáni a bití železnými tyčemi, boxery, teleskopickými obuškami. V tomto případě se Policií ČR nepodařilo zjistit pachatele, byl proto dne 7. 10. 2005 odložen dle § 159a/4 tr. zákona. Závěrem lze zmínit případ, k němuž došlo na území hl. města Prahy (7. 5. 2005), byť doposud nebyla potvrzena verze, že by se mohlo jednat o střet dvou extremistických skupin. P.R. byl napaden skupinou pachatelů v neobydleném prostoru na území Prahy 3 a zasažen několika bodnými ranami zezadu do hrudníku, z nichž nejméně jedna pronikla do plíce. Na stejném místě, stejnou skupinou, byli napadeni T. L. a T. J. Podezřelý pachatel byl zadržen dne 23. 6. 2005 a obviněn ze spáchání tr. činu dle § 8/1 k § 219/1 tr. zákona.

3.2.3 Problematika antisemitismu, popírání holocaustu (šoa)

Problematika sřícení antisemitismu patří v současné době mezi prioritní evropská témata. Rasismus, xenofobie a antisemitismus zůstávají mezi oblastmi zvláštního zájmu Evropské unie a mezinárodních institucí, které zdůrazňují nezbytnost monitoringu případů spjatých

s antisemitismem. Tento jev se vyskytuje i v ČR. Projevy antisemitismu, stejně jako v ostatních unijních státech, byly v r. 2005 spjaty v prvé řadě s pravicovým spektrem extremistické scény. Nemalou roli při šíření antisemitických idejí či zpochybňování holocaustu sehrávalo rovněž zneužívání Internetu. Přestože, z hlediska bezpečnostních složek, nebyly na území ČR zaznamenány závažné antisemitické útoky či jejich nárůst, byla tomuto fenoménu a jeho projevům věnována zvýšená pozornost. Problematika antisemitismu byla zařazena mezi prioritní témata jak Meziresortní komise pro boj s extremismem, rasismem a xenofobií, tak Pracovní skupiny pro boj s extremismem zemí V4 a Rakouska.

K 1. lednu 2005 byly, v rámci Evidenčně statistického systému kriminality Policejního prezidia ČR (ESSK), rozšířeny číselníky k extremistické kriminalitě o kódy umožňující zvlášť identifikovat tr. činy motivované náboženskou a národnostní nesnášenlivostí vůči Židům a židovské víře, včetně útoků proti objektům židovských obcí a jejich zařízení, synagogám a židovským hřbitovům. Podle těchto pilotních statistických údajů bylo v r. 2005 zaevidováno 23 tr. činů s antisemitickým podtextem, z nichž bylo 13 tr. činů motivováno národnostní nesnášenlivostí nebo nenávistí vůči Židům a 10 tr. činů bylo motivováno náboženskou nesnášenlivostí nebo nenávistí vůči judaistům a židovské víře. Převažovaly tr. činy dle § 260 a § 261 tr. zák. (podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka) – 18 tr. činů. Podíl těchto tr. činů činil 9 % z celkového objemu tr. činů s extremistickým podtextem (253 tr. č. – r. 2005).

V souvislosti s touto trestnou činností Policie ČR šetřila např. poškození židovského hřbitova v obci Velký Pěčín (okr. Jindřichův Hradec, Jčk), k němuž došlo v září 2005. Neznámý pachatel namaloval černou barvou na 7 náhrobků, márnici a vstupní brány do márnice hákové kříže a na márnici nápis „Guten tag Juden Schwein“. Bylo zahájeno trestní řízení pro tr. čin dle § 260 tr. zák., které bylo dne 21. 11. 2005 odloženo dle § 159a odst. 4 tr. řádu. Velká pozornost byla věnována kauze šíření brožury „Osvětlení – fakta versus fikce“ Národního vzdělávacího institutem. Tato brožura byla rozeslána na více středních škol na území ČR, vědeckým ústavům či jednotlivcům, ale i Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. V této souvislosti byla podána řada trestních oznámení, neboť v brožurě, která představuje typickou revizionistickou literaturu, je zpochybňována existence nacistických vyhlazovacích táborů a zásadním způsobem popírán holocaust. Policie ČR zahájila úkony tr. řízení ve věci podezření ze spáchání tr. činu dle § 261a tr. zák., případ zůstává v šetření.

Tato brožura, která je rovněž dostupná na internetu, byla v ČR poprvé distribuována před několika lety, kdy se však Policií ČR nepodařilo vypátrat jejího vydavatele.

3.2.4 Problematika koncertů pravicově extremistických hudebních skupin

Problematika tzv. uzavřených akcí, spjatých s produkcí hudby pravicově extremistických hudebních skupin, byla v rámci resortu vnitra a Policie ČR řešena již v druhé polovině r. 2003, kdy byl zaznamenán nárůst těchto aktivit, které pokračovaly v r. 2004 (cca 40 akcí) a nezastavily se ani v r. 2005, kdy se na území ČR opět konaly koncerty „white power music-WPM“ s mezinárodní účastí (cca 22 akcí). Přestože se ve srovnání s r. 2004 počet pravicově extremistických hudebních produkcí snížil, nezměnila se jejich společenská nebezpečnost. Zůstávaly platformou pro šíření neonacistické propagace (prodej hudebních nosičů „WPM“ a jiných extremistických materiálů), finančním zdrojem neonacistické scény a prostorem pro upevňování její identity, místem setkávání předních představitelů a příznivců hnutí, včetně aktivistů ze zahraničí. V r. 2005 se těchto produkcí zúčastňovaly osoby ze Slovenska, Polska, Maďarska, Spolkové republiky Německo, zaznamenána byla i přítomnost aktivistů z Nizozemska. Pro přípravu a průběh těchto akcí byla příznačná stále se zvyšující zakonspirovanost, zaznamenaná již v r. 2004. Místo konání bylo do poslední chvíle utajováno, ve většině případů o něm byli účastníci hudební produkce informováni několik hodin před zahájením prostřednictvím kontaktního telefonu aktivovaného pouze pro danou akci, anebo na stanoveném kontaktním místě. Okna sálů byla zakrývána, aby nebylo možné vidět dovnitř a případně z veřejných prostor dokumentovat dění v sále. Často k tomu byla používána tlumící látka s cílem zkeslit do nesrozumitelnosti hlasové projevy, i když instrumentální část byla slyšitelná.¹⁹⁾ Ze strany organizátorů byly např. zaznamenány i výzvy k zákazu rasistické, antisemitické a jiné nenávistné propagandy uvnitř sálů.

Značnou mediální pozornost vzbudily koncerty pravicových extremistů v Jablonném v Podještědí, okr. Česká Lípa (březen 2005, Sčk),

¹⁷⁾ Trestnou činnost policistů se zabývá Inspekce ministra vnitra. Podle vyjádření tohoto orgánu se při výkonu své působnosti setkává s projevy extrémních postojů pachatelů velmi výjimečně.

¹⁸⁾ Příklad byl oznámen až počátkem r. 2006, v současné době je v šetření.

¹⁹⁾ Na webových stránkách NO byl po koncertu v Křtětích zveřejněn 20. 9. 2005 např. příspěvek *Jak se (ne)dělá koncert aneb zavřeme jim huby* (1. neviditelnost, 2. neslyšitelnost).

Petrovických, okr. Kutná Hora (duben 2005, Stč), Hoštěnicích u Brna (duben 2005, Jmk), Dlouhá Lhota, okr. Boleslav (srpen 2005, Stč) či v Křteticích, okr. Strakonice (září 2005, Jč). Postup Policie ČR při těchto koncertech byl kritizován.

V souvislosti s koncertem v Křteticích byla činnost Policie ČR prověřována a byly zjištěny nedostatky v přípravě, organizaci, zabezpečení, vyhodnocování a přijímání opatření při zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti. Po koncertu v Křteticích Policie ČR zaktivizovala svůj přístup k akcím tohoto druhu. Projevilo se to při hudební produkci konané dne 12. 11. 2005 ve **Zlaté Olešnici** (okr. Jablonec n. Nisou, Sč). Při přípravě bezpečnostního opatření byla zabezpečena součinnost s dalšími orgány státní správy, při kontrolách vozidel bylo perlustrováno 105 osob. Na základě vyhodnocení zjištění, že uvnitř sálu je páchán trestný čin, byl proveden policejní zákrok a hudební produkce ukončena. Při tomto zákroku bylo předvedeno 12 osob, z nichž 9 bylo podezřelých ze spáchání přestupku a 3 ze spáchání tr. činu. Trestní stíhání bylo zahájeno proti 1 osobě, která byla obviněna ze spáchání tr. činu dle § 198a/1, 3b tr. zákona.

Problematikou pravicově extremistických hudebních produkcí a optimalizací postupu Policie ČR se v současné době zabývá pracovní skupina zřízená ministrem vnitra a policejním prezidentem v srpnu 2005.²⁰⁾

3.2.5 Zneužívání Internetu

Tato problematika prolíná celou extremistickou scénou, zneužívání Internetu k šíření neonacistických, rasistických a jiných xenofobních idejí je přímo úměrné jeho současnému prioritnímu postavení mezi komunikačními prostředky. Jedním ze základních právních problémů Internetu je bezhraničnost, přístupnost a možnost v daném okamžiku volně šířit protizákonné informace. Jeho prostřednictvím je snadné jak technicky, tak i finančně, oslovit veškeré uživatele sítě a zpřístupnit materiály přímo propagující výše uvedené fenomény.

V r. 2005 pokračoval úbytek extremistických textů v tištěné podobě. Rasistická, antisemitská a jiná nenávistná propaganda byla obsažena především v pravicově extremistických časopisech, brožurách, plakátech a nálepkách, distribuovaných v elektronické podobě prostřednictvím Internetu. Jednalo se jak o český psaný, a v českém prostředí vzniklé, tak importované projevy v cizích jazycích. Nenávistná propaganda byla, až na výjimky, umístěná na serverech v USA. K ochranné před policejním zásahem autoři webových stránek či jiné formy výměny digitálních dat prostřednictvím Internetu, používali různé metody utajení své identity jako je např. kryptografie či používání anonymizérů. Při komunikaci příznivců jednotlivých hnutí, předávání informací a organizování akcí, byla uplatňována e-mailová komunikace tzv. maillistů, chatu apod., která nebyla jen doplňkem stávajících komunikačních forem, ale v mnoha ohledech je i plně nahrazovala. Stále aktivními neonacistickými skupinami na Internetu v ČR byly např. Národní odpor (NO), National Pride či National Socialist Education Centre (NSEC).²¹⁾

Jedním z nejdůležitějších úkolů Policie ČR při sledování trestné činnosti extremistických skupin na Internetu bylo sledování souvisejících informací k připravovaným akcím, demonstracím a zejména pak sledování guestbooků, chatu, maillistů a ostatních diskusních klubů a auditorií. Byly zachytávány důležité informace, které byly, v součinnosti se specializovanými, extremismem se zabývajícím pracovníšti, realizovány jako důkazní podklad pro prokázání skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku, anebo sloužily k preventivním opatřením, zajišťujícím udržení veřejného pořádku a zamezení protiprávnímu jednání.

Z výše uvedených souvislostí vyplývá nezbytnost neustálého monitoringu sítě Internet jako prostředku, který v současnosti umožňuje komunikaci neomezeného počtu příznivců extremistických hnutí na nadnárodní úrovni. V r. 2005 přetrvávala, a v r. 2006 bude i nadále přetrvávat, potřeba průběžného monitorování a odhalování závadového materiálu na síti Internet, který obsahuje zákony porušující informace.

Legislativní rámec

Česká republika podepsala dne 9. února 2005 **Úmluvu o počítačové**

kriminalitě. Tuto úmluvu však, vzhledem k probíhající práci na rekodifikaci trestních předpisů, do současné doby neratifikovala.²²⁾

Dne 1. 5. 2005 nabyl účinnosti nový **zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích**, který nahradil zákon o telekomunikacích. Tento zákon komplexně upravuje oblast elektronických komunikací, avšak v dostatečně míře nevyhovuje potřebám bezpečnostních sborů při plnění jejich zákonných povinností. *Dle plánu legislativních prací, který svým usnesením ze dne 21. 12. 2005 schválila vláda, by mělo Ministerstvo informatiky předložit vládě do září 2006 novelu tohoto zákona.*

3.2.6 Trestná činnost spjatá s diváckým násilím

V průběhu roku 2005 došlo k radikalizaci chování diváků mezinárodně označovaných jako kategorie „B“ a „C“, tj. těch, kteří jsou nositeli diváckého násilí. Zejména fanoušci klubů AC Sparta Praha, SK Slavia Praha a FC Baník Ostrava se při vzájemných ligových zápasech, ale i při utkáních na mezinárodní úrovni, prezentovali rasistickými a násilnými projevy. Zvláště se tento trend projevoval u fanoušků AC Sparta Praha v podzimní části 1. Gambrinus ligy a na zápasech Ligy mistrů. Fanoušci, nespokojení s herním projevem A mužstva, se svým chováním snažili vynutit na managementu klubu změnu trenéra. Ke splnění svých cílů zneužívali rasistické projevy, které však měly za následek finanční postih klubu.

V roce 2005 byly v souvislosti s fotbalovými a hokejovými zápasy zaznamenány **fyzické útoky, poškozování majetku a projevy rasismu**. Při porušování veřejného pořádku nebo páchání trestných činů ve spojitosti s fotbalovými zápasy v ČR se potvrdil trend z předchozích let, rizikovější byly zápasy 1. Gambrinus ligy a pohárová utkání UEFA než zápasy národního týmu. Rovněž byl zaznamenán nárůst počtu českých fanoušků cestujících na zápasy národního týmu nebo na zápasy svých klubů do zahraničí, úměrně tomu se zvyšoval i zájem rizikových fanoušků o tyto zápasy. V ČR zůstávaly nejrizikovějšími vzájemné zápasy FC Baník Ostrava, AC Sparta Praha, 1. FC Brno a SK Slavia Praha.

K zápasům národního týmu lze konstatovat, že se jednalo převážně o zápasy kvalifikace na MŠ 2006 v Německu. Domácí zápasy byly vždy vyprodány a nedošlo při nich ze strany fanoušků k závažným narušením veřejného pořádku. Na zahraniční zápasy proti atraktivním soupeřům (Nizozemsko, Norsko) vždy cestoval velký počet fanoušků. Ti se žádného porušení zákona nedopustili s výjimkou zápasu Nizozemsko-ČR v září 2004, kde několik Čechů ilegálně prodávalo vstupenky.

Celkový počet trestných činů s extremistickým podtextem zaevidovaných na území ČR v letech 1996 – 2005
(dle Evidenčně statistického systému kriminality Policejního prezidia ČR - ESSK)

ROK	Zaevidováno	TČ Podíl na celkové kriminalitě (%)	Objasněno TČ	Stíháno osob
1996	131	0,03	58	152
1997	159	0,04	132	229
1998	133	0,03	100	184
1999	316	0,07	273	434
2000	364	0,09	327	449
2001	452	0,1	406	506
2002	473	0,1	374	483
2003	335	0,09	265	334
2004	366	0,1	289	401
2005	253	0,07	191	269
Celkem	2982	-	2315	3541

V prvním pololetí r. 2006 bude práce Národního sportovního informačního bodu – CZ-S.I.S. (Úřad služby kriminální policie a vyšetřování PP ČR) zaměřena na probíhající ročník I. ligy ČMFS, extraligy ledního hokeje, na přípravy na Olympijské hry v Turíně (únor 2006), finálový turnaj Evropské ligy basketbalistů v Praze (duben 2006) a MS v hokeji v Lotyšsku (květen 2006). Hlavní náplní činnosti CZ-S.I.S. bude příprava a realizace MS 2006 ve fotbale v SRN (červen 2006).

²⁰⁾ Viz. podkapitola 6.2.3 Ostatní, str.XI

²¹⁾ Na webových stránkách NO byly např. zveřejněny: Bezpečnostní manuál pro práci na iNETU (20. 7. 2005) či Bezpečnostní manuál pro práci s mobilním telefonem – pozor nepřítel naslouchá (10. 9. 2005). Podle vyjádření politologa JUDr. PhDr. Miroslava Mareše (MU Brno) v r. 2005 i nadále existovala neonacistická stránka P.O.W. (Prisons of War), která podporovala vězněné ultrapravicové aktivisty. Její tvůrci vydávali i „internetový samizdat“ Hlas odporu.

²²⁾ Závazky, které vyplývají z Úmluvy, budou mít přímý dopad na resort vnitra, především na jednotlivé složky Policie ČR zaměřené na trestnou činnost v oblasti IT. V souvislosti s budoucím plněním závazků vyplývajících z této úmluvy vzniká již nyní potřeba personálního posílení a dalšího organizačního i ekonomického rozvoje pracovišť zabývajících se trestnou činností v oblasti informačních technologií (např. existuje nedostatek odborně a jazykově vybavených expertů, chybí potřebný specializovaný software).

Přehled extremistických trestných činů, u nichž byl veden útok na národ, národnost nebo rasu či pro příslušnost k nim anebo hlásáním národnostní nebo rasové zášti - celkový nápad v letech 1996 – 2005 podle skutkových podstat

(dle Evidenčně statistického systému kriminality Policejního prezidia ČR – ESSK)

§	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
§ 196 odst. 2	85	76	85	80	41	61	71	41	45	29
§ 198	62	46	69	85	111	86	105	71	101	63
§ 198 a § 219 odst.2g	11	11	15	18	11	16	18	11	13	14
§ 221 odst.2b	0	2	3	1	0	1	0	0	0	3
§ 222 odst.2b	20	19	23	7	11	8	6	14	9	7
§ 235 odst.2f	4	10	10	4	5	7	4	7	5	11
§ 236	0	5	0	3	1	3	2	1	4	1
§ 238 a § 257 odst.2b	5	1	2	0	1	1	1	0	0	0
§ 259	28	30	28	0	1	1	0	1	0	0
§ 260	82	51	82	38	11	6	14	4	4	0
§ 261	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	33	20	32	70	53	88	95	77	50	35
	50	62	104	107	95	174	123	123	87	73

IV. Situace ve středoevropském geopolitickém regionu

V r. 2005 vznikla v **Rakousku**, na základě strany Svobodných (FPÖ), nová pravicově extremistická strana, *Svaz pro budoucí Rakousko (Bund für zukunftsiches Österreich, BZÖ)*, v jehož čele stanul bývalý předák FPÖ Jörg Haider. BZÖ zaznamenal v zemských volbách ve Štýrsku dne 2. října 2005 drtivou porážku. Na dubnovém sjezdu v Salzburgu vznikla tzv. obnovená FPÖ, do jejíhož čela se postavil bývalý předseda vídeňské organizace původní FPÖ Hans Christian Strache. Novou FPÖ označil za návrat k původnímu programu a myšlenkám Svobodných. Jejimi prioritami jsou: „*Rakousko především, Ne imigraci, Ne vstupu Turecka do EU*“.

Ve dnech 11. – 13. 11. 2005 se ve Vídni uskutečnilo setkání zástupců pravicově extremistických a neofašistických stran ze sedmi evropských států. Přijali tzv. Vídeňskou deklaraci, v níž požadují „*konec přístěhovalectví, pro-národní rodinnou politiku, odmítnutí vstupu Turecka do EU i odmítnutí Evropské ústavy*“.

Ve Vídni byla 22. listopadu 2005, pouhých 11 dnů po jeho zatčení, vznesena žaloba proti britskému tzv. historikovi **Davidu Irvingovi** (67 let), který je znám jako jeden z hlavních revisionistů přepisujících dějiny druhé světové války. Je mj. obviněn z popírání holocaustu. **Proces s Davidem Irvingem byl zahájen 20. února 2006.**

Ve spojitosti s levicově extremistickou scénou nebyly zaznamenány významné aktivity. Několik malých srážek bylo zaznamenáno v Klagenfurtu ve dnech 30. září a 3. října mezi asi dvěma sty demonstrujícími příslušníky trockistického hnutí *Der Funke (Jiskra)* a stoupenci neonacistického *Svazu národovecké mládeže (Bund der heimattreuen Jugend, BHJ)*. Policii se podařilo včas oba tábory oddělit, takže nedošlo ke zraněním. Stoupenci BHJ byli perlustrováni, neboť se chovali agresivně.

Vzhledem k tomu, že v Rakousku žije asi 370 000 muslimů, byla věnována pozornost islámskému fundamentalismu a radikalismu. Duchovní zástupci muslimů se na I. celostátní konferenci rakouských imánů (duben 2005) distancovali od extremismu a militantních tendencí. Spolupráce mezi státem a rakouským *Společenstvím islámských věřících (Islamische Glaubengemeinschaft, IGG)* je velmi dobrá, pokud jde o Turky a přistěhovalce z Balkánu s výjimkou části Albánců. Převážná většina rakouského obyvatelstva zastává názor, že jejich země není cílem možných útoků islámských teroristů a je pro ně, případně, pouze „průchozím“ územím. Z pohledu rakouské zpravodajské služby však, ze střednědobého hlediska, nebezpečí potenciálních útoků existuje.

V r. 2005, stejně jako v předchozích letech, si v **Maďarsku** neonacisté (cca 1000 osob) 12. února připomněli v Budapešti 60. výročí pokusu německých a maďarských nacistických jednotek o částečně úspěšný průlom z obklíčeného hlavního města. Mezi účastníky nechyběli neonacisté z *Německa, Slovenska, České republiky, Rakouska a dalších zemí*. Policie akci monitorovala, ale nezasáhla. Hlavním organizátorem byla maďarská neonacistická organizace **Krev a čest (Blood & Honour Division Hungaria, BH DH (Vér es Bécsulét - Divízió Magyarországon, VBDM))**, která byla formálně několik let registrována jako kulturní sdružení. **V roce 2004 tuto organizaci soud rozpustil, ale její členové se odvolali a rozsudek tak zatím nenabyl právní moci.** Policie proto pouze kontrolovala, zda někdo z účastníků nemá na oblečení hákové nebo šípo-ové kříže. Všechny zákonem zakázané nacistické znaky si však neonacisté pečlivě přelepili páskou. Ve stejné době zaznělo prohlášení politika **Andráse Kuppera (FIDESZ)**, že Rudá armáda

maďarské hlavní město neosvobodila, ale obsadila. Budapešťská organizace **FIDESZ** navíc vyzvala liberálního primátora Gáboru Demszkyho a předsedu vládní Maďarské socialistické strany (MSZP) Istvána Hillera, aby neoslavovali sovětskou okupaci Maďarska, protože tím znevažují památku statisíců maďarských obětí války. Tyto výroky vyvolaly velmi negativní ohlas, ve veřejném prohlášení proti nim vystoupila s ostrým protestem řada vlivných maďarských historiků, politiků, vysokých náboženských činitelů nejruznějších vyznání, umělců, podnikatelů a řadových občanů. Kupperovy výroky označili za pokus „omluvit nacismus“ a žádali jeho vyloučení ze strany **FIDESZ**.

I na **Slovensku** se v r. 2005 pravicově extremistické organizace a politická sdružení zviditelňovaly při příležitosti různých výročí. Tyto aktivity vyvíjela především Slovenská pospolitost - Národná strana (SP-NS), sídlící v Banské Bystrici. V předvečer 66. výročí vzniku tzv. Slovenského štátu (13. 3.) se cca 100 jejích příslušníků sešlo u hrobu Josefa Tisa; 28. srpna se shromáždilo cca 50 osob v Banské Bystrici na náměstí SNP, kde několik řečníků označilo slovenské povstání za „protislovenský čechobolševický puč a mezinárodní akci zrádců“. Němce, kteří povstání potlačili, pak označili za „sílu, která očistila Slovensko od zločineckých band partyzánů“. K dalším závažným provokacím SP-NS došlo dne 29. srpna 2005 ve Zvolenu, kde zaranžovala cosi jako svou slavnostní přehlídku na hlavním náměstí. Akce vzbudila velmi negativní ohlas mezi tamními občany, zejména starší generací. Plánované shromáždění SP-NS před prezidentským palácem dne 17.11.2005 vedení bratislavského Starého města zakázalo. Dne 16.11. 2005 byli zadrženi tři přední členové SP-NS, do konce listopadu bylo obviněno celkem 8 členů strany, včetně jejího předsedy **Mariána Kotleby**, z propagace extremistických hnutí. Během prosince bylo vzneseno obvinění proti dalším 10 členům.

Na celém Slovensku se, podle vyjádření policie, hlásí k extremistickým skupinám nebo s nimi sympatizuje asi 4000 osob. Jde o neonacisty, neofašisty, skinheady, rasistické extremisty a fotbalové a hokejové hooligans. Známé jsou skupiny **Blood & Honour Division Slovakia, Slovakia Hammer Skins, SS AG Slovakia a Engerau Crew**. V řadě měst a větších obcí působily gangy, které se označují pouze jako skinheads. Nejvíce těchto osob bylo v Bratislavském kraji, přibližně 2400, okolo 300 z nich jsou aktivní pravicoví radikálové. V r. 2005 byly zaznamenány tři závažné útoky za použití bodných zbraní. Ve dvou případech došlo k napadení a zranění Romů, ve třetím případě došlo k vraždě, obětí se stal student D. T.

V **Polsku** nedošlo v r. 2005 na extremistické scéně k podstatným změnám. Antisemitské nálady se projevovaly v členské základně Ligy polských rodin (LPR), většinou u členů z menších měst, a dále u velké části její mládežnické organizace **Všepolská mládež (Młodzież**

Wszechpolska, MW). Podobné názory, i když v menší míře, se měly ozývat i z řad Lepperovy Samoobrony.²³⁾ Levicové extremistické subjekty nepředstavovaly v r. 2005 nijak významný komponent extremistické scény.

Obdobně jako v řadě jiných evropských zemích, i v Polsku vyvíjelely činnost různé islámské organizace. *Sdružení muslimských studentů (SSM)*, *Islámské shromáždění Ahl - ul Bayt (IZAuB)* stejně jako *Svaz polských muslimů (ZMP)* působily na polském území v r. 2005 legálně. Činnost jmenovaných muslimských organizací je zaměřena na propagaci ideologických zásad islámu, včetně získávání nových vyznavačů této víry a sympatizantů. Počet muslimů v Polsku činil asi 8 až 10 tis. osob. Jednoznačné informace, které by svědčily o tom, že členové těchto spolků mají spojení s islámskými organizacemi, které by mohly představovat potenciální nebezpečí teroristického charakteru, chyběly.

Ve *Spolkové republice Německo* byla v r. 2005 extremistická scéna, respektive pravicově extremistická scéna, vystavena tlaku bezpečnostních složek státu a státních orgánů obecně. Dne 13. února 2005 byly pro výstrahu zakázány dvě neonacistické organizace, sdružující zejména skinheady, a to tzv. *Berlínská alternativa jihovýchod* (Berliner Alternative Süd - Ost, BASO) a *Kameradschaft Berliner Tor*. Dne 7. března 2005 odsoudil braniborský Nejvyšší soud k dlouholetým trestům vězení příslušníky skinheadské neonacistické skupiny *Freikorps*. Ti v období od srpna 2003 do května 2004 zapalovali různé objekty patřící imigrantům - zejména turecké restaurace a bistra. Organizace *Freikorps* byla tímž rozhodnutím soudu prohlášena za teroristickou. Dne 11. března 2005 německý Ústavní soud potvrdil verdikt v kauze neonacistické rockové kapely *Landser* (vznikla v r. 1992), jejíž členové byli před dvěma lety odsouzeni k trestům vězení za šíření rasové nenávisti a xenofobie. Rozhodnutím Ústavního soudu byla skupina *Landser* prohlášena za zločineckou organizaci. Dne 5. května 2005 bavorský Vrchní zemský soud rozhodl o trestu neonacistů ze skupiny *Kameradschaft Süd - Aktionsbüro Süddeutschland*, kteří se 9. listopadu 2003 pokusili spáchat bombový útok na Židovské kulturní centrum v Mnichově. *Martin Wiese* byl odsouzen k sedmi letům odnětí svobody, zbylí tři členové jeho skupiny dostali tresty od 27 měsíců do 5 let a 9 měsíců. Pochod německých, evropských a amerických neonacistů a neofašistů k uctění památky Rudolfa Hesse, který se měl uskutečnit 20. srpna v bavorském *Wunsiedelu*, zakázal dne 17. srpna 2005 německý ústavní soud. V květnu 2005 byl popírač holocaustu Ernst Zündel převezen z Kanady do Mannheimu, kde byl následně obžalován, neboť od počátku 90. let minulého století proti němu bylo vedeno soudní řízení za jeho aktivity v Německu, kde je popírání holocaustu trestným činem. Soud s ním byl zahájen 8. listopadu 2005. Dne 15. listopadu 2005 byl na letišti ve Frankfurtu nad Mohanem zadržen Germar Rudolf-Germar Scheerer, kterého do Německa vypověděly USA. Byl zde již před 10 lety odsouzen v nepřítomnosti za hlásání národnostní nesnášenlivosti a popírání existence holocaustu.

Z registrovaných politických stran zůstávala v centru pozornosti NPĐ, která udržovala stále těsnější kontakty s tzv. kamarádskými spolky neonacistů. Počet těchto neonacistických skupin stále stoupá, podle odhadů mají více než 10 000 přívrženců. Sama NPĐ měla v roce 2005 nadále asi 5 300 členů. *Po jejím volebním úspěchu v Sasku, BfV počítá s pravděpodobností, že se jí na podzim r. 2006 podaří uspět i v zemských volbách v Meklenbursku - Předním Pomořansku.*

Hlavní formou činnosti německých extrémně levicových stran a organizací byla během roku 2005 pokračující podpora tzv. levicové části palestinských nacionalistů a kurdských a tureckých levicových extremistů. Jiným společným prvkem strategie a taktiky těchto stran byla i v r. 2005 pokračující spolupráce s radikálními ekologickými hnutími (zejména ve Skandinávii) a s jinou nekomunistickou levicí (např. s antiglobalisty) a ortodoxními pacifisty, částí odborů a podobně. Je nutno konstatovat, že v této oblasti uvedené strany dosahovaly v roce 2005 jistých dílčích úspěchů.

Aktivity německé extrémní levice, tj. tzv. *autonomních anarchistů, trockistů, Antify, Antifašistické akce Berlín (AAB)*, maoistické *Marxisticko - leninské strany Německa (MLPD)* a podobných organizací až na výzvu z 5. srpna 2005 proti neonacistickému pochodu ve Wunsiedelu nebyly v relevantních zdrojích zaznamenány, resp. byly mizivé (např. letákové akce proti válce v Iráku). Výjimkou byly události v *Göttingenu*, kde v sobotu 29. října 2005 demonstrovalo více než tisíc levicových radikálů a asi 300 přívrženců NPĐ. Při vzájemných pouličních bitkách i srážkách s policií utrpělo zranění asi 60 osob, z toho jedna nezúčastněná chodkyně byla zraněna těžce.

V r. 2005 pokračovalo v SRN pobuřování islámských fundamentalistů a radikálů. Vláda proto přikročila k extradiční štvavých imámů a osob, spojených s islámským extremismem²⁴⁾ a zvýšila dozor nad podezřelými muslimskými institucemi. Došlo k několika vyšetřováním a procesům proti islámským teroristům a také proti firmám, které prováděly nezákonné obchody s technikou použitelnou k výrobě jaderných zbraní. Dne 14. dubna 2005 provedla německá policie rozsáhlou razii mezi přívrženci radikálních islámských hnutí. Její součástí byly prohlídky nejen v bytech a podnicích podezřelých, ale i v mešitách a náboženských zařízeních. Obecným cílem státních orgánů je přerušit síť radikálních islamistů, zaměřených na verbování dobrovolných sebevrahů a shromažďování finančních prostředků na teroristické akce. Dne 5. září 2005 dal spolkový ministr vnitra podnět k zákazu dvou extremistických islámských svazů (Spendensammelverein Yatim Kinderhilfe) a Islámské organizace sociální péče (Islamische Wohlfahrtsorganisation, IWO).

V roce 2005 nebyly v relevantních zdrojích zaznamenány významné poznatky o činnosti scientologů nebo jiných nebezpečných náboženských sekt.

V. Hodnocení ČR na mezinárodním fóru v roce 2005 z hlediska potírání extremismu, rasismu a antisemitismu

5.1 Aktivity Ministerstva zahraničních věcí

Stejně jako v minulých letech, tak i v roce 2005, v rámci průběžného plnění úkolu uloženého usnesením vlády ČR ze dne 14. července 1999 č. 720, informoval ministr zahraničních věcí, zástupci Ministerstva zahraničních věcí i zastupitelské úřady ČR, jak v rámci bilaterálních vztahů, tak při multilaterálních setkáních, o opatřeních přijímaných v České republice k postihu rasové, národnostní či jinak extremisticky motivované trestné činnosti a o snaze eliminovat veškeré projevy rasové diskriminace ve společnosti.

Ministerstvo zahraničních věcí předložilo na základě čl. 9 Mezinárodní úmluvy o odstranění rasové diskriminace a v souladu se závěrečnými doporučeními Výboru pro odstranění rasové diskriminace k páté periodické zprávě o plnění závazků plynoucích z této úmluvy, šestou a sedmou periodickou zprávu o plnění závazků plynoucích z Úmluvy o odstranění rasové diskriminace. Druhá zpráva o plnění závazků ČR vyplývajících z z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, vypracovaná úřadem zmocněnce vlády pro lidská práva zahrnující období let 2000 – 2004, bude Ministerstvem zahraničních věcí předložena Výboru pro lidská práva do 31. března 2006.

Ministerstvo zahraničních věcí prostřednictvím zastupitelských úřadů aktivně sledovalo vývoj zahraniční extremistické scény.²⁵⁾ Dále se zpracováním podkladových materiálů podílí na každoročně vydávaných zprávách, a to Informaci o problematice extremismu na území ČR, Zprávě o situaci národnostních menšin v ČR a Integraci romských komunit.

5.2 Hodnocení České republiky mezinárodními organizacemi z hlediska dodržování lidských práv

5.2.1 Organizace spojených národů (OSN)

Na základě čl. 9 Mezinárodní úmluvy o odstranění rasové diskriminace a v souladu se závěrečnými doporučeními Výboru pro odstranění rasové diskriminace k páté periodické zprávě o plnění závazků plynoucích z této úmluvy, byla Českou republikou za období od 1. června 2002 do 31. března 2005 předložena šestá a sedmá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Mezinárodní úmluvy o odstranění rasové diskriminace. Termín projednání předložené zprávy nebyl zatím stanoven. V úvahu připadá březen 2007.

Na základě čl. 40 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech předkládá ČR v pořadí již druhou Zprávu o plnění závazků ČR z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, zahr-

²³⁾ Pokud v Polsku někdo dostává pomoc ze Západu, pak to jsou podle LPR a Samoobrony pouze Židé nebo osoby hlásící se k německé minoritě, přičemž prostředníkem je podle zmíněných polských extremistů česká židovská obec, která za to vždy dostane svůj podíl.

²⁴⁾ Imám (turecké národnosti, jméno nebylo zveřejněno) mešity Mevlana v Berlíně - Kreuzbergu vedl štvavá kázání ve smyslu šíření náboženské zášti proti tzv. nevěřícím a dával za příklad sebevražedné atentátníky z Jeruzaléma a Bagdádu, přičemž vyzýval věřící, aby byli připraveni k takovému činu. Výrokem odvolávacího správního soudu v Berlíně z 22. března 2005 byl z Německa vypovězen. Stalo se tak na základě uplatnění novely přistěhovaleckého zákona, která vstoupila v platnost 1. ledna 2005 a umožňuje vypovězení štvavých kazatelů. Nejrůznější uplatňované zpřísněné zákony zaměřené proti šíření extrémních interpretací islámu spolková země Bavorsko. Od listopadu 2004 již vypověděla 14 islámských extremistů, dalších 20 osob bylo vyzoomeno o zrušení povolení k pobytu a více 19 islamistů byl takovýto krok plánován.

²⁵⁾ Zastupitelské úřady zpracovávají každoročně souhrnnou zprávu o vývoji extremistické scény na území v jejich působnosti. Tyto podklady slouží mimo jiné jako cenný zdroj informací pro Policii ČR.

nující období 2000 – 2004. Zpráva byla zpracována úřadem zmocněnce vlády pro lidská práva a Ministerstvo zahraničních věcí ji předložilo Výboru pro lidská práva do 31. března 2006.

5.2.2 Evropské monitorovací středisko rasismu a xenofobie (EUMC)

EUMC zpracovává každoročně výroční zprávu o rasismu a xenofobii v členských zemích EU. V r. 2005 byla zveřejněna zpráva, která poprvé věnuje pozornost situaci v České republice.

Zpráva popisuje situaci v zemích EU v pěti oblastech: zaměstnání, bydlení, vzdělání, legislativa a rasové motivované násilí. Zmiňuje, že Česká republika je jednou ze zemí, kde je akutní problém segregace Romů v bydlení. Zaznamenává nový školský zákon, jenž má napomoci odstranit znevýhodnění romských dětí ve vzdělávání. Především však uvedla, že **Česká republika (spolu s Maďarskem, Polskem a Slovenskem) patří k menšině z deseti nových členských zemí EU, které sbírají a vyhodnocují informace o rasově motivovaném násilí a s ním spjatých trestných činech.** Ve spojitosti s Českou republikou rovněž poznamenává, že je věnována pozornost projevům antisemitismu. Mezi pozitivními příklady uvedla zorganizování letního tábora pro romské děti v roce 2004 policií a organizací „Vzájemné soužití“. *Podklady pro zpracování zprávy za ČR, která je členěna tematicky, a nikoli podle jednotlivých zemí, poskytuje národní kontaktní bod - Společnost Člověk v tísni ve spolupráci s dalšími nevládními organizacemi.*

5.2.3 Rada Evropy (RE)

Sekretariát Rady Evropy vypracoval návrh rezoluce Výboru ministrů k implementaci Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin Českou republikou. Česká republika je kritizována za problematické vnímání a přístup obyvatel k zranitelným skupinám, především Romům. Opatření přijímaná ke zvyšování povědomí a pokračování v dialogu mezi kulturami jsou označena za neúčinná. V této souvislosti rezoluce zmiňuje i problematické chování policistů ve vztahu k národnostním menšinám. *Rezoluce bude projednána Výborem ministrů v průběhu března 2006.*

Dne 4. května 2005 předložil komisař Rady Evropy pro lidská práva Zprávu k situaci Romů, Sinthi a kočovníků v oblasti lidských práv v Evropě.²⁶⁾ Zpráva byla zpracována za období 1999 až 2005 a poukazuje na nejvýznamnější problémy v zemích, kde jsou menšiny Romů, Sinthi a ostatních kočovníků zastoupeny (diskriminace v oblasti bydlení, vzdělání, zaměstnání, zdravotní péče, udělování azylu). Co se týče extremismu, Zpráva obsahuje doporučení pro postup státních orgánů při vyšetřování trestných činů s rasovým podtextem. Páchání rasově motivovaných trestných činů by mělo být odsouzeno na vysoké politické úrovni, sankce by měly být úměrné závažnosti trestného činu, a v případě potřeby zdůrazňuje nutnost vytvořit speciální vyšetřovací týmy pro odhalování rasově motivované trestné činnosti. Důraz by měl být kladen i na výcvik policistů v oblasti lidských práv a antidiskriminační legislativu a na zavedení programů pro nábor romských občanů do policejních řad. *Zpráva byla představena na zasedání Výboru delegátů ministrů dne 15. února 2006.*

V roce 2005 nebyla vydána zpráva Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) k situaci v České republice, neboť poslední zpráva byla zveřejněna 8. prosince 2004. Rovněž nebyla vykonána v České republice návštěva hodnotící mise Rady Evropy.

5.2.4 U. S. State Department

Dne 8. 3. 2006 byla zveřejněna každoroční zpráva Ministerstva zahraničních věcí USA hodnotící lidská práva v jednotlivých státech světa. Zpráva o lidských právech v ČR v roce 2005 pozitivně hodnotí zavedení speciálního školícího programu pro policisty pro vyšetřování rasově motivované trestné činnosti, sběr dat týkajících se počtu trestných činů s rasovým podtextem a výzkum v oblasti antiextremistických strategií. Zpráva dále zmiňuje zásah Policie ČR při dvou neonacistických koncertech, ve Zlaté Olešnici a Libovském údolí, a dále pak postup Policie ČR při techno party „Czech Tek“.

VI. Nejvýznamnější aktivity státních orgánů v roce 2005

6.1 Vláda ČR

Problematickou extremismu, rasismu a xenofobie řadila vláda ČR, stejně jako vlády předchozí, mezi bezpečnostní rizika a své priority. Svůj

postoj jasně deklarovala v Programovém prohlášení vlády ze dne 4. května 2005: „*Vláda nehodlá tolerovat provokativní srazy neonacistických a jiných extremistických organizací na území České republiky a zajistit v tomto směru razantní postup všech kompetentních orgánů*“²⁷⁾

Z konkrétních aktivit lze především zmínit následující:

Návrh antidiskriminačního zákona

Návrh zákona o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon) a zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím antidiskriminačního zákona, předložila vláda Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky dne 21. ledna 2005. Poslanecká sněmovna projednávala návrhy zákonů jako tisky č. 866 a č. 867. Návrhy antidiskriminačního zákona a zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím antidiskriminačního zákona schválila Poslanecká sněmovna dne 7. prosince 2005 ve třetím čtení.

Návrh zákona obsahuje mj. zákaz diskriminace z důvodu rasy nebo etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, věku, nepříznivého zdravotního stavu, náboženství či víry. Působnost v oblasti rovného zacházení má být svěřena veřejnému ochránci práv. Návrh antidiskriminačního zákona a zákona souvisejícího uvádí český právní řád do souladu s právem ES, zejména se směrnicí č. 2000/43/ES, kterou se provádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ a směrnicí č. 2000/78/ES zakládající obecný rámec rovného zacházení v zaměstnání a povolání.

Kampaň proti rasismu

V roce 2005 realizovala vláda ČR již pošesté projekt zaměřený k posílení tolerance a porozumění mezi etnickými menšinami a majoritou s názvem Kampaň proti rasismu - Projekt tolerance 2005. Stejně jako v minulých letech byla na projekt určena finanční částka 4 mil. Kč. Nejvýraznější částí kampaně byl projekt *Spolu proti rasismu 2005* realizátora Creative Bazar s r.o., obracející se na co nejširší spektrum občanů. Sociálně divadelní projekt „*Velké putování za snem*“, realizovaný Divadlem Archa, o.p.s., ve spolupráci se Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR, představoval prostřednictvím divadelní hry „*V 11:20 TĚ OPOUŠTÍM*“ uprchlíky jako schopné tvůrčí osobnosti. Cílem představení bylo zmírnit negativní vnímání uprchlíků ze strany české společnosti. V rámci kampaně vláda dále poskytla finanční spoluúčast na Národní vzdělávací kampaň proti diskriminaci, na niž jsou čerpány prostředky z Akčního programu společenství pro boj s diskriminací (2001 - 2006). Projekt s názvem „*Zvyšování kapacity veřejné správy a právníků profesí v boji proti diskriminaci*“ realizovalo občanské sdružení Poradna pro občanství, občanská a lidská práva.

Plnění mezinárodních úmluv

Usnesením č. 1433 ze dne 9. listopadu 2005 vláda schválila *Šestou a sedmou periodickou zprávu o plnění Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace*, kterou Česká republika postoupila k posouzení Výboru pro odstranění rasové diskriminace. Zpráva kromě jiného mapuje trestnou činnost s extremistickým podtextem v České republice v období od 1. června 2002 do 31. března 2005, popisuje vývoj mezinárodní spolupráce v boji proti extremismu a vývoj extremistické scény v ČR, to vše v části věnované informacím o naplňování článku 4 úmluvy. Zpráva mj. odkazuje na Informaci o problematice extremismu na území ČR vypracovanou každoročně ministerstvem vnitra.

V roce 2005 připravila Česká republika *Druhou periodickou zprávu o plnění závazků plynoucích z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech* pokrývající období od 1. ledna 2000 do 31. prosince 2004. Zprávu schválila vláda usnesením ze dne 4. ledna 2006 č. 15. Zpráva se věnuje, mimo jiné, i problematice extremismu, a to v části obsahující informace o naplňování článku 20 odst. 2 paktu (zákaz podněcování k rasové, národnostní a náboženské nesnášenlivosti).

Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2005

Od roku 1998 vypracovává zmocněnec vlády pro lidská práva každoročně zprávu o stavu lidských práv v České republice. Zpráva se zabývá celou oblastí lidských práv včetně diskriminace na základě rasy nebo etnického původu.

6.2 Ministerstvo vnitra a Policie ČR

6.2.1 Zabezpečení mezinárodní spolupráce v boji proti extremismu

Smlouvy o policejní spolupráci

Problematika extremismu a rasismu byla zohledněna v návrzích nových smluv o policejní spolupráci. Mezi oblastmi spolupráce tyto

²⁶⁾ K této zprávě měla ČR možnost zaslat své připomínky do 15. září 2005. Na jejich vypracování se podílely, kromě Ministerstva zahraničních věcí, také odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra a kancelář Rady vlády pro záležitosti romské komunity.

²⁷⁾ Usnesení vlády ČR ze dne 4. května 2005 č. 554 o Programovém prohlášení vlády, bod 9.2 Vnitřní bezpečnost.

smlouvy zpravidla výslovně zmiňují boj proti extremismu, rasové nesnášenlivosti a xenofobii.

Dne 27. 2. 2005 vstoupila v platnost *Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o spolupráci v boji proti trestné činnosti, při ochraně veřejného pořádku a při ochraně státních hranic*. Expertní jednání o *Smlouvě mezi Českou republikou a Švýcarskou konfederací o policejní spolupráci v boji proti trestné činnosti* byla ukončena dne 31. 5. 2005 v Praze podepsáním smlouvy a jejím následným předložením Parlamentu ČR k vyslovení souhlasu s ratifikací. Dne 14. 7. 2005 byla podepsána ve Vídni *Smlouva mezi Českou republikou a Rakouskou republikou o policejní spolupráci a o druhém dodatku k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959*. Rovněž byla předložena Parlamentu ČR k vyslovení souhlasu s její ratifikací. Dále se uskutečnilo meziresortní připomínkové řízení k návrhu na sjednání *Smlouvy mezi Českou republikou a Polskou republikou o spolupráci policejních orgánů v boji proti trestné činnosti a při ochraně veřejného pořádku a o spolupráci v příhraničních oblastech*. Předpokládaným termínem pro předložení této smlouvy vládě k projednání a podpisu je 1. pololetí r. 2006.

Pracovní skupina pro boj s extremismem zemí V4 a Rakouska

Tato pracovní skupina se schází jedenkrát ročně pod gescí ČR, respektive Ministerstva vnitra ČR. Její jednání jsou pro veřejnost uzavřená. Na zasedání v únoru 2005 předložila česká strana návrh grantového projektu v rámci AGIS Programu „*Bezpečnostní rizika extremismu ve středoevropském geopolitickém prostoru*“, který připravilo Ministerstvo vnitra ČR.²⁸⁾ Při přípravě návrhu tohoto projektu resort vnitra zúročil své vlastní zkušenosti s prosazováním a utvářením protixtremistické politiky a především několikaleté zkušenosti plynoucí z předsednictví v Pracovní skupině pro boj s extremismem zemí V4 a Rakouska (dále jen Pracovní skupina).

Byly projednány podoba a hlavní cíle projektu. Prodiskutovány byly otázky spjaté se zmapováním aktuální situace v oblasti extremismu v participujících státech, včetně vnějších a vnitřních rizik, vyhodnocení návrhů na společná opatření zaměřená na minimalizaci rizik manifestace extremismu ve sdíleném geopolitickém prostoru, zintenzivnění policejní spolupráce na expertní úrovni, navázání dialogu se zástupci Slovinska a pobaltských států, kandidátskými státy Rumunskem, Bulharskem a Tureckem, ale i Chorvatskem a nečlenským státem EU Švýcarskem, a to s důrazem na výměnu good practice. V případě kandidátských států byly vyhodnoceny možnosti předávání vlastních zkušeností s potíráním extremismu a jeho projevy těmto státům a poskytnutí pomoci při jejich zapojování do unijní dimenze v tvorbě jejich vlastní protixtremistické politiky. Účastníci se dále shodli na přizvání expertů ze Spolkové republiky Německo a Rakouska, „starých“ unijních států, majících bohaté zkušenosti s potíráním extremismu. Rozhodnuto bylo i o přizvání zástupců prestižních nadnárodních nevládních organizací, a to: ENAR (European Network Against Racism) a FARE (Football Against Racism in Europe), které se významným způsobem podílejí na boji s extremismem, rasismem a obecně manifestací xenofobie ve společnosti a jejími negativními dopady. K předloženému projektu nebyly vzneseny žádné námítky zásadního charakteru. Podněty a postřehy, které partneri sdělili v rámci diskuse, byly českou stranou reflektovány při textaci definitivní podoby projektu. Výsledná podoba předkládaného projektu, na němž budou, pokud bude přijat, participovat jako partneři České republiky Slovenská republika a Maďarská republika, má díky předchozím jednáním konsenzuální charakter. **Takováto podoba projektu zabezpečuje tvůrčí spoluúčast partnerů a je tudíž i zárukou plné funkčnosti mezinárodního projektového týmu a aktivního naplnění všech jeho vytyčených cílů.** V lednu 2006 byl návrh projektu postoupen k projednání v rámci AGIS programu do Bruselu. Další výroční jednání Pracovní skupiny se uskuteční v listopadu 2006.

Pracovní seminář k problematice sekt a náboženských hnutí

Přestože problematika sekt a náboženských hnutí spadá do kompetence Ministerstva kultury a Ministerstvo vnitra se jí v celém jejím rozsahu nezabývá, využilo, v rámci bilaterální spolupráce, nabídku velvyslanectví Francouzské republiky na uspořádání pracovního semináře k tomuto tématu. Seminář se uskutečnil v Praze ve dnech 10. – 11. listopadu 2005 v gesci odboru bezpečnostní politiky. Vedli ho francouzští experti **Christian Bonnet** z MIVILUDES - Mission interministérielle de vigilance et de lutte contre les dérives sectaires (meziresortní orgán pro boj se sektami spadající do působnosti předsedy vlády) a **Olivier Perpenat** z Ministerstva vnitra, Direction Régionale des Renseignements Généraux – DRRG (Všeobecné zpravodajství). Seznámili české účastníky s působností a činností svých institucí, s historií sekt a náboženských hnutí na území Francie a jejich neaktu-

álnějším stavem. V obecné rovině konotovali rovněž vývojové fáze vztahu státu a společnosti k této problematice. Dále informovali o francouzské typologii sekt a náboženských hnutí, vypracovaných mechanismech k jejich rozpoznávání a o deseti kritériích, na jejichž základě je vyhodnocována nebezpečnost sekt. Pozornost věnovali i charakteru a působení Scientologické církve. Na semináři prezentovali, ve Francii vysoce ceněnou, **Příručku pro úředníky**. Tento materiál, zabývající se problematikou sekt, je reakcí na skutečnost, že právě sekty pronikají do ekonomického prostředí, do ministerstev či společností, které mají kontakty na silové resorty. Stejně jako v jiných evropských státech, ani ve Francii neexistuje právní definice sekt. Přírůbek pracovního semináře spočívala v seznámení se s problematikou sekt a postupem státních orgánů vůči nim v jedné z unijních zemí, včetně úskalí s tím spjatých. Nadstandardní byla i otevřenost francouzských expertů, s jakou se o své poznatky podělili.

V České republice není problematika sekt a náboženských hnutí nikterak na úrovni státní správy zabezpečena, a to ani v rámci Ministerstva kultury. Pouze okrajově se jí zabývají policejní specialisté na problematiku extremismu. Seminář proto může být podnětem pro přehodnocení dosavadního stavu v ČR a otevření této problematiky. *Odbor bezpečnostní politiky MVČR zabezpečil překlad „Příručky pro úředníky“ do češtiny.*

6.2.2 Poradní orgány působící v rámci Ministerstva vnitra

Meziresortní komise pro boj s extremismem, rasismem a xenofobií

Meziresortní komise je poradním orgánem ministra vnitra, zřízeným usnesením vlády č.903/2001 a č.238/2002. Členové Meziresortní komise v r. 2005 zabezpečovali, z hlediska působnosti svých resortů a úřadů, podkladové materiály k „Informaci o problematice extremismu v r. 2004“. Celoročně, dle potřeby, udržovali vzájemný kontakt a spolupracovali na dílčích úkolech, vztahujících se k problematice extremismu. Na základě konsenzuálního rozhodnutí Meziresortní komise ze dne 8.3.2005 plnili funkci expertního zázemí stýdného úředníka ČR pro kontakt s EUMC. Jednalo se především o odborná stanoviska k dotazníkům či materiálům EUMC.

V návaznosti na vyhlášená prioritní témata na r. 2005, mezi něž byl zařazen antisemitismus, se uskutečnil v listopadu 2005, v gesci odboru bezpečnostní politiky, vstupní „**Kulatý stůl k problematice antisemitismu**“. Zúčastnili se ho zástupci židovské obce, akademické sféry, resortů školství, mládeže a tělovýchovy, kultury, zpravodajských služeb, Ministerstva vnitra a Policie ČR. Kulatý stůl byl zařazen třemi hlavními bloky, v jejichž rámci se odvíjela diskuse. Jednalo se o bloky „*Holocaust jako téma poválečného antisemitismu*“ (PhDr. Leo Pavlát, ředitel Židovského muzea), „*Antisemitismus a související fenomény*“ (doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, PhD, Masarykova univerzita) a „*Antisemitismus a současný islámský radikalismus v Evropě; antisemitismus a izraelsko – palestinský konflikt*“ (Mgr. Martin Čejka, Masarykova univerzita). Diskuse se dotkla otázek zneužívání tématu holocaustu (šoa) v nejrůznějších kontextech, antisemitismu v Evropě, jeho globalizované podoby a šíření z muslimských zemí do Evropy, projekce antisemitismu v islámském světě, antisionismu, ale i dalších, užších problémů, jako např. problémovosti a zároveň nutnosti vést s popírači holocaustu veřejnou diskusi či aplikace § 261a tr. zákona v daných případech.

Přestože násilná dimenze antisemitismu nemá v České republice takovou podobu jako v jiných evropských státech, ze závěru kulatého stolu vyplynulo, že je potřeba antisemitické podhoubí systematicky monitorovat. Obrana proti šíření antisemitismu ve společnosti musí kombinovat jak metody represivní, tak preventivní.

Pracovní skupina Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity pro oblast vnitra a Policie ČR

Předsedou této pracovní skupiny je první náměstek ministra vnitra a členy jsou odborní pracovníci Ministerstva vnitra a Policie ČR, zástupci Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity, kancléře této rady a především romští koordinátoři krajských úřadů. Jedná se o jedinou oficiální pracovní skupinu, která sdružuje romské koordinátory krajských úřadů.

Činnost pracovní skupiny probíhala v souladu s Plánem činnosti pro období 2004 – 2005. Byla zaměřena na následující témata: migrace Romů, práce Policie ČR ve vztahu k etnickým a národnostním menšinám, diskriminace a rasismus, specifické problémy romské komunity (lichva, sociální vyloučení, drogy), role územní veřejné správy, činnost romských koordinátorů krajských úřadů, práce romských poradců na úrovni obcí s rozšířenou působností, koncepční opatření.

V roce 2005 se pracovní skupina věnovala např. rasově motivovaným trestným činům, při kterých byl obětí Rom a zlepšení činnosti

²⁸⁾ Jednání Pracovní skupiny pro boj s extremismem zemí V4 a Rakouska, které se uskutečnilo ve dnech 2. – 3.2. 2005, bylo zohledněno v textu *Informace o problematice extremismu na území ČR v roce 2004*. Viz <http://www.mvcr.cz>, rubrika Dokumenty, Extremismus.

Policie ČR v této oblasti zkvalitněním výběru a profesní přípravy budoucích i současných policistů, možnostmi zaměstnání Romů v obecní a městské policii, systémem prevence kriminality na místní úrovni a naplňováním „Národní strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k etnickým a národnostním menšinám“. I v r. 2005 představovala pracovní skupina cennou platformu pro komunikaci státní správy se zástupci územní veřejné správy, pro výměnu informací, formulaci postojů a společných návrhů opatření k řešení problémů.

6.2.3 Ostatní

Kulatý stůl k problematice pravicově extremistických hudebních produkcí

Dne 14. července 2005 se uskutečnil v Ústí n/Labem v gesci ředitele Policie ČR Správy Severočeského kraje a ředitele odboru bezpečnostní politiky kulatý stůl jako odezva na pořádání extremistických hudebních produkcí na území ČR. Jednání se zúčastnil vrcholný management Policie ČR Správy Severočeského kraje, řídící pracovníci z Policejního prezidia ČR, policejní specialisté, zabývajícími se problematikou extremismu na úrovni krajských správ či ÚOOZ, zástupci BIS, krajského státního zastupitelství v Ústí n/Labem, akademické sféry a aktivisté občanského sdružení, zabývajícího se sledováním pravicových extremistů a jejich akcí.

Účastníci jednání se shodli na potřebě vytvořit **Pracovní skupinu expertů** jako platformu pro vzájemnou komunikaci, jejímž prioritním cílem bude vytvoření nové metodiky, umožňující Policii ČR efektivnější a důraznější přístup k akcím příznivců hnutí skinheads, včetně pravicově extremistických hudebních produkcí, konaných obvykle jako uzavřené soukromé akce. Bylo konstatováno, že stávající metodika, již se Policie ČR řídí, víceméně odráží 90. léta minulého století. Je třeba ji proto komplexně přehodnotit a vytvořit pro současnou policejní praxi takovou pomůcku, která bude odrážet reálný stav v dané oblasti a bude PCR skýtat potřebné návody možných alternativ postupu a bude jí tudíž plně k užítu. Rovněž bylo konstatováno, že je třeba pro efektivní postup regionálních policejních složek zlepšit jejich informovanost z centrální úrovně řízení.

Pracovní skupina k problematice pravicově extremistických hudebních produkcí

Rozhodnutím ministra vnitra a policejního prezidenta byla v srpnu 2005 pod vedením ředitele odboru bezpečnostní politiky zřízena pracovní skupina zabývající se problematikou pravicově extremistických koncertů na území ČR.

Dne 6. října 2005 se uskutečnilo první jednání této skupiny, složené ze zástupců Ministerstva vnitra (OBP), Policie ČR a zpravodajských služeb. Ke konzultacím byl přizván zástupce akademické sféry, působící rovněž jako soudní znalec, Miroslav Mareš (Masarykova univerzita). Na jednání byly specifikovány podklady, nezbytné pro zpracování potřebné metodiky. Nastoleny byly otázky spjaté s aplikací § 260 a § 261 tr. zákona a § 198a odst.3 písm. b) tr. zákona, diskutovány byly: poznatková databáze, spolupráce BIS a PCR, význam „argumentů“ pro zásah PCR, role centra a krajského prvku ve vztahu k okresu, otázka možnosti rozpustit akci ještě před jejím zahájením, problém kvality operativní techniky, zapojení útvaru odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality SKPV (vybrané a nezdaněné peníze), znalectví – potřeba ujednocení praxe s Nejvyšším státním zastupitelstvím apod. Pro potřeby členů pracovní skupiny, ale i širší policejní veřejnosti, vypracoval Miroslav Mareš (Masarykova univerzita) „Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR“ jako vstupní studii vědeckých a praktických poznatků, představující teoretické východisko pro tvorbu nové policejní metodiky. *Pracovní skupina pokračuje ve své činnosti, dne 10. ledna 2006 proběhlo další jednání.*

Uplatňování státní moci na úseku práva sdružovacího

Ve spojitosti s aktivitami subjektů registrovanými podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů, se v roce 2005 vyskytl pouze jeden případ vztahující se k problematice extremismu. V závěru r. 2005 zaslalo Ministerstvo vnitra občanskému sdružení Komunistický svaz mládeže (dále jen „KSM“) upozornění a výzvu podle § 12 odst. 3 zákona č. 83/1990 Sb., a to se zřetelem ke zjištění, že se v daném případě jedná o sdružování za účelem účasti na politickém životě společnosti, které je však u působnosti výše citovaného zákona, dle něhož vznikl KSM, vyloučeno. V této souvislosti bylo též zohledněno, že „*Politický program KSM*“, proklamovaný na jeho webových stránkách je v kolizi s ustanovením § 4 zákona č. 83/1990 Sb., podle něhož nejsou dovolena mimo jiné sdružení, jejichž cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávist a nesnášenlivost z těchto důvodů, podporovat násilí, anebo jinak porušovat ústavu

a zákony, jakož i sdružení, která sledují dosahování svých cílů způsoby, které jsou v rozporu s ústavou a zákony. Spolu s výzvou Ministerstva vnitra k upuštění od nedovolené činnosti byl KSM zároveň vyzván, aby o přijatých opatřeních informoval ve stanovené lhůtě ministerstvo (původní lhůta 31. 12. 2005 byla na základě žádosti KSM prodloužena do 3. 3. 2006).

Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro léta 2006 – 2007

Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro léta 2006 – 2007 byla přijata vládou ČR 11. ledna 2006 usnesením č. 49. Cílem Strategie je, aby se policisté dále zdokonalili v efektivní práci ve vztahu k menšinám a v kvalitním přístupu k nim. Strategie vychází z nezbytnosti rovného a korektního přístupu a respektování menšinových odlišností, což však v žádném případě neznamená jakoukoli toleranci k nezákonnému jednání. Rovné zacházení naopak předpokládá pochopení odlišností kulturních hodnot, na jejichž základě nemůže být příslušník menšiny odsuzován, omezován či obecně diskriminován, pokud z jeho strany nedochází k porušení zákona.

Strategie se soustřeďuje zejména na vzdělávání policistů, důsledné uplatňování antidiskriminačních postupů v policejní práci, prevenci kriminality v menšinových komunitách a klade také velký důraz na spolupráci Policie ČR se samosprávou a nevládním sektorem.

Od roku 2003, kdy byl schválen předchozí materiál Národní strategie pro práci policie ve vztahu k etnickým a národnostním menšinám, ověřovala Policie ČR nové mechanismy policejní práce s menšinami v několika pilotních lokalitách a od roku 2005 je zavedla systémově. Na všech správách krajů vznikly funkce styčných důstojníků pro menšiny a rozšiřuje se mechanismus asistenta Policie ČR. Styčný důstojník je policistou specializovaným na problematiku extremismu a od ledna 2005 rovněž na problematiku menšin. Působí jako zprostředkovatel kontaktu a komunikace mezi menšinami a Policií ČR. Asistuje také při řešení případných konfliktů a závažných deliktů a nabízí členům menšin pomoc při řešení konkrétních problémů.

Práci styčných důstojníků pro menšiny mohou v lokalitách s vyšším populačním zastoupením menšin doplňovat tzv. asistenti policie. Policejní asistence je terénní službou, která usnadňuje obyvatelům sociálně vyloučených lokalit, obývaných převážně menšinovou populací, kontakt a komunikaci s Policií ČR. Klienty asistentů policie jsou především oběti a svědci latentní kriminality (lichvy, kuplířství, distribuce drog, obchodu s lidmi, kriminality mládeže atd.). Kromě pomoci svým klientům poskytují tito asistenti pomoc také policistům. Svou znalostí prostředí a lidí v něm žijících pomáhají asistenti policistům v lepší a rychlejší orientaci ve specifickém prostředí. Během realizace projektů se ukázalo, že využívání asistenčních služeb má v policejní práci své opodstatnění, neboť představuje pro Policii ČR účinný nástroj k výrazné eliminaci kriminality v problémových lokalitách. V současné době využívají asistenty policie tři okresní ředitelství Policie ČR: Ostrava, Cheb a Ústí nad Labem, v dalších lokalitách se projekt připravuje (Brno, Most). Asistenta Policie ČR zaměstnává buď samospráva, nebo nevládní organizace, a projekt je tedy vystaven na partnerství a úzké spolupráci Policie ČR s dalšími subjekty.

Mimo policejní asistenci v menšinových komunitách uskutečňuje Policie ČR další projekty zaměřené na prevenci kriminality mezi příslušníky menšin, např. projekt Společný svět Policie ČR Správy Severomoravského kraje či projekt Stavění mostu ve Strakonici.

Kromě těchto praktických opatření se Policie ČR soustřeďuje také na vzdělávání policistů v problematice práce s menšinami, školení jsou jak nově přijatí policisté, tak i policisté v činné službě. Speciální kurzy jsou pořádány pro policisty, kteří pracují v regionech s vyšším populačním zastoupením příslušníků menšin. Prioritou pro následující dva roky bude vzdělávání policejního managementu. Ministerstvo vnitra a Policie ČR také chystají intenzivnější nábor příslušníků menšin k Policii ČR, financují výzkumy zaměřené na mapování kriminality zasahující menšinové komunity a usilují o kvalitní spolupráci s nevládním sektorem. Vztahy, které byly v minulých letech navázány s organizacemi věnujícími se integraci menšin do společnosti (např. se sdružením Vzájemné soužití, Drom, společnost Člověk v tísni, spol. při ČT a dalšími), se chystá resort vnitra i policie dále rozvíjet na bázi společných projektů i dílčích aktivit.

Problém extremismu v systému prevence

Preventivní programy na místní úrovni

Ministerstvo vnitra nese gesci za činnost meziresortního poradního orgánu - **Republikový výbor pro prevenci kriminality**, mezi jehož hlavní činnosti patří realizace programu na pomoc městům zasaženým vysokou mírou trestné činnosti a dalšími sociálně patologickými jevy. Zásadním koncepčním materiálem preventivní politiky státu pro oblast kriminality je „*Strategie prevence kriminality na léta 2004-2007*“ (dále jen Strategie), schválená usnesením vlády ČR č. 393/2004.

Konkrétní systém pomoci je zajištěn „**Programem prevence kriminality na místní úrovni – Partnerství**“. Jedná se o jednu z nere-

presivních metod, jejímž prostřednictvím je možné již od r. 1996 systé-
movým způsobem přistupovat k zlepšování interetnických vztahů,
k překonávání předsudků, omezování xenofobie, zvyšování tolerance
a trpělivosti na straně majority a k emancipaci, vzdělání a nalezení
svého místa ve společnosti pro romskou minoritu. Jejich smyslem je
odstranit nebo zmírnit sociální vyloučení romských komunit, jehož
následkem je i zvýšené nebezpečí rasových a extremistických nálad.
Projekty se zaměřují především na děti a mládež, jejichž hodnotový
a návykový systém je pozitivním změnám nejpřístupnější.

Prioritou Programu Partnerství je národnostní menšina Romů, která
z hlediska bezpečnosti dlouhodobě vykazuje nejvyšší rizika. Program
se snaží snížit sociální handicapy Romů a podpořit jejich plnohodnotnou
integraci. Obecnými cíli Programu Partnerství je minimalizace
rizik a následků souvisejících s kriminalitou, zvyšování pocitu bezpečí
občanů a posilování důvěry v Policii ČR a instituce veřejné správy.
Do Programu Partnerství jsou zařazována města s nejvyšší mírou spá-
chané trestné činnosti a s kumulací dalších sociálně patologických
jevů, jakými jsou např. nezaměstnanost, chudoba, extremistické proje-
vy, sociálně vyloučené romské komunity apod. V roce 2005 bylo v 6
městech (obcích) realizováno 7 projektů vztahujících se k romské
komunitě, které byly dotovány částkou 390 000 Kč. Finanční pro-
středky byly uvolněny na základě usnesení vlády z kapitoly Všeobecná
pokladní správa, nejednalo se o rozpočet Ministerstva vnitra. Pod-
mínkou podpoření projektů byla finanční spolupráce obce a aktivní
participace Romů na jejich realizaci.

Preventivní programy v Policii ČR

V roce 2005 byl vypracován, a ministrem vnitra schválen, resortní
Program Ministerstva vnitra v oblasti prevence kriminality do roku 2007.
Jedná se o strategický materiál stanovující pravidla pro způsoby
preventivního působení v resortu ministerstva, který významným způ-
sobem přispěje ke společnému postupu všech složek resortu v realiza-
ci systému prevence kriminality. Mezi strategické cíle např. patří:

- Integrovat preventivní práci do maximálního počtu činností útvarů
ministerstva a Policie ČR, posilovat systémová řešení a odstraňovat
řešení separátní.
- Standardizovat práci Policie ČR jako službu veřejnosti, a to **zejména u těch složek, které přicházejí do bezprostředního kontaktu s občany**.

Prioritami resortního programu jsou:

- Prevence kriminality na místní úrovni a integrace Policie ČR do
preventivních systémů.
- Prevence kriminality dětí.
- Preventivně informační činnost Policie ČR.
- Zkvalitňování systému prevence v resortu (informační systém,
systém vzdělávání, sociologická šetření v oblasti prevence, financová-
ní preventivních aktivit).

Na podporu výše uvedených priorit a cílů vyčleňuje Ministerstvo
vnitra každoročně částku 3,9 mil. Kč. Jedním z explicitně zmíněných
okruhů možné finanční podpory je „prevence kriminality s rasistickým
a extremistickým podtextem a prevence xenofobie“. V roce 2005 bylo
realizováno několik projektů, které byly většinou součástí „Národní
strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k národnostním a etnickým
menšinám“.

Výzkumy

Republikový výbor pro prevenci kriminality v roce 2005 mimořádně
rozhodl o uvolnění částky 550 000 Kč na provedení výzkumu
zaměřeného na zmapování typů kriminality, s nimiž se potýkají sociálně
segregované romské komunity žijící na území Ústeckého kraje.
Zadavatelem výzkumu bylo Ministerstvo vnitra. Dále byl z vnitrore-
sortního zdroje podpořen výzkum kriminality v romských komunitách
v Karlovarském kraji (částka 400 000 Kč).

Od 1. září do 31. prosince 2005 probíhal výzkum kriminality v sociálně
vyloučených lokalitách na území Ústeckého a Karlovarského kraje.
Realizace výzkumu v Ústeckém kraji byla zadána společnosti
Člověk v tísni, o.p.s., výzkum v Karlovarském kraji Západočeské uni-
verzité. Cílem výzkumu bylo získat detailní přehled o struktuře a dyna-
mice kriminality, která je spojena s životem obyvatel sociálně vylou-
čených lokalit, především s ohledem na sociální determinanty krimi-
nality specifické pro tato společenství. Struktura a dynamika krimi-
nality byla mapována formou stacionárních šetření, při kterých byl pro-
váděn terénní sběr dat.

Uvedený výzkum potvrdil, že specifické jednání sociálně exkludo-
vaných osob (včetně jednání kriminálního a sociálně patologického) je

výsledkem adaptace na životní podmínky v „ghettech“, resp. vyplývá
z osvojení si vzorců jednání, které se v rámci tohoto prostředí utváří
a mezigeneračně předává během socializace. Jen část kriminálního
jednání, které je produktem celkové situace v těchto lokalitách, doká-
ží oficiální instituce podchytit a účinně řešit. Většina nelegálních čin-
ností je vysoko latentní a je velmi obtížné je odhalit. Nejproblematic-
tějšími typy trestné činnosti a sociálně patologického jednání, které
jsou spouštěčem řady dalších kriminálních a obecně nelegálních akti-
vit, je lichva a zneužívání /distribuce drog.

Drtivá většina rodin v sociálně vyloučených lokalitách je dlouhodobě závislá na sociál-
ních dávkách, které umožňují pokrytí pouze základních životních potřeb, nikoliv však už
vytváření finančních rezerv pro případ mimořádných výdajů. Rada těchto rodin si v tako-
vých případech půjčuje peníze od lichvářů, protože dostupnost komerční finanční půjčky
za legálních podmínek je vzhledem k jejich postavení málo reálná. Cenou za to je však až
stoprocentní úrok, neustávající nátlak na splacení dluhu i úroků, vydírání, vyhrožování,
případně i fyzické napadání členů rodiny (násilí spojené s lichvou se vyskytuje poměrně
často). Na lichvu se tak nabalují další závažné problémy jako např. dluhy na nájemném
a elektrické, pokles životní úrovně rodin a s tím související zdravotní rizika, soudní vystě-
hování a bezdomovectví, zhoršení péče o děti a jejich umísťování do ústavní péče a pře-
devším nárůst kriminality - krádeží, násilí, vandalismus.

Také zneužívání a distribuce drog má mezi obyvateli těchto lokalit specifické rysy. Dle
odhadů výzkumu až 70 % obyvatel sociálně vyloučených lokalit pravidelně užívá drogy.
V mnoha případech se užívání i distribuce omamných látek stávají několikagenerační zále-
žností celých rodin, a není výjimkou, že mezi uživateli se najdou jak velmi malé děti, tak
i staří lidé. Také s drogovou problematikou úzce souvisí tzv. bagatelní trestná činnost - uží-
vatelé si tak opatřují finanční prostředky na nákup drogy.

Kromě výše uvedených typů trestné činnosti a sociálně patologického jednání, zazna-
menal výzkum jako problematické prostituci (i nezletilých osob, která je však ve velké
míře předstíraná), úvěrové podvody, mezi přestupky pak zanedbávání rodinné péče, řízení
bez řidičského průkazu, odebírání služeb (el. proudu a vody) na černo a některé další.

Údaje získané tímto výzkumem mají především napomoci koncipo-
vání konkrétních budoucích strategií v problematice policejní práce ve
vztahu k sociálně segregovaným lokalitám obývaným převážně rom-
skou populací v česko-německém pohraničí a výstupy z tohoto šetření
budou východiskem pro případné návrhy metod policejní práce při
řešení zjištěných problémů. Do 30. dubna 2006 má Ministerstvo vnitra
na základě výsledků z těchto výzkumů navrhnout další opatření.

Projekty v oblasti vzdělávání

Problematika extremismu je součástí vzdělávacích programů, které
zajišťují střední policejní školy MV a v návaznosti na ně školní poli-
cejní střediska správ krajů Policie ČR v rámci základní odborné pří-
pravy a dalších vzdělávacích kurzů. Tato problematika je rovněž sou-
částí výuky na Policejní akademii ČR.

V roce 2005 bylo zahájeno pilotní ověření nové základní odborné
přípravy (dále jen ZOP). Jednalo se o Rámcový vzdělávací program
pro ZOP policistů služby pořádkové, dopravní a železniční policie
a pro ZOP policistů služby cizinecké a pohraniční policie, který nabyl
platnosti od 1. září 2005²⁹). Východisky nové ZOP jsou zejména
interní materiály³⁰) a evropská koncepční východiska policejního
vzdělávání³¹) se zřetelem na aktuální vývoj postojů relevantních
evropských struktur³²) .

V rámci nové ZOP, naplňující stanovené cíle, je problematika extre-
mismu obsažena jmenovitě v cíli číslo 131 s taxonomickými stupni
v oblasti kognitivní (KP – porozumění) a afektivní (AP – přijímání,
resp. vnímání) v předmětech *Právo a Psychologie a etika policejní
práce*, resp. *Kriminalistika*. Posluchač je seznámen s vybranými trest-
nými činy a přestupky spáchanými ke škodě jiného pro jeho národnost,
rasu, původ, politické smýšlení nebo náboženské vyznání a s tématy
extremismu a rasismu.

V rozpracovaných školních vzdělávacích programech (ŠVP) ve SPŠ
v Praze, v Brně, v Holešově a v Jihlavě je věnována pozornost proble-
matice extremismu a s ním souvisejícím jevům v předmětu *Právo, psy-
chologie a etika policejní práce*, a to v tematickém celku „Sociálně
patologické jevy“ a v rámci předmětu *Kriminalistika* v tematickém
celku „Aktuální formy trestné činnosti“. V rámci praktického cvičení
k *Extremismu* je zabezpečována beseda s vytipovaným pracovníkem
z praxe. Důležitou součástí výuky představuje tematický celek Extre-
mismus, zahrnutý do integrovaných praktické výuky a zaměřený na kom-
plexní modelové situace (komunikace mezi členy hlídek na místě zása-
hu, dodržování taktických zásad při zákroku proti skupině osob, **iden-
tifikace verbálních, nonverbálních a grafických projevů**, které lze
kvalifikovat jako veřejnoprávní delikt, identifikace dalších protipráv-
ních jednání **extremistů**, rozhodnutí o zajištění věci, rozhodnutí
o omezení osobní svobody osoby policistou, dokumentace služebního
zářahu).

V oblasti zdokonalovacích kurzů byl v dubnu 2005 inovován kurz
„**Extremismus - rasismus - předsudky - drogy**“³³) V profilu absol-
venta bylo, mimo jiné, stanoveno, že musí znát základní pojmy s nimiž

²⁹ Byl schválen I. náměstkem ministra vnitra, viz čj.: VO-242-15/2005.

³⁰ Koncepce celoživotního povinného vzdělávání příslušníků a zaměstnanců Policie České republiky a resortu vnitra

³¹ Priority CEPOL (European Police College), The European Code of Police Ethics (Strasbourg 2001), Lisabonská strategie (2000)

³² Pražský summit (2001), Barcelona (2002), Berlín (plán 2003-2005), Bergen 2005, EPLN, eDoc-Database, ICMPD, modely EFQM, CAF, Haagský program (pro 2005-2010), zasedání Rady ministrů vnitra a spravedlnosti v roce 2005 (Lucemburk, Brusel, Newcastle) naposledy explicitní důraz na oblast extremismu v Bruselu prosinec 2005, zasedání šéfů policie v roce 2005 (Brusel) celkem 206 cílů, které jsou naplňovány v rámci 4 tematických okruhů zejména s důrazem na integrovanou výuku (více než 20 %) i v rámci jednotlivých předmětů

³³ Viz čj.: PPR-205/VSVP-2005

v průběhu kurzu pracuje (rasismus, extremismus, diskriminace, identita, předsudek, stereotyp, synonyma) a být seznámen s aktivitami extremistických skupin a hnutí působících na území České republiky a s dlouhodobými cíli Policejního prezidia ČR v oblasti bezpečnostní politiky (vize, poslání, strategické cíle). Jedním z výstupů pilotního ověření kurzu (SPS Správy ZČK Policie ČR, pracoviště Červený Hrádek) byl manuál pro instruktory kurzu, distribuovaný cestou krajských správ Policie ČR v únoru až březnu 2005 a vydaný v dubnu 2005 v příloze časopisu Policista.

Problematickou extremismu, jak v jednotlivých předmětech bakalářského, magisterského i doktorského programu, tak v rámci celoživotního vzdělávání se zabývá **Policejní akademie ČR**. Extremismu je věnována pozornost v předmětech Politologie, Aplikovaná politologie či Forenzní psychologie³⁴⁾. V rámci celoživotního vzdělávání se uskutečnil kurz „*Extremismus a policie*“³⁵⁾, který proběhne i v r. 2006. K jeho deklarovaným cílům patří: seznámit účastníky se základními *přístupy k extremismu*, s klasifikací *aktuálních projevů extremismu*, s projevy *extremismu v rámci EU* a konečně s *opatřeními Policie ČR proti projevům extremismu*.

Mediální aktivity

Ministerstvo vnitra komunikovalo s veřejností prostřednictvím svých internetových stránek, internetového Radia Vnitro, resortních časopisů, výstupy v médiích, distribucí osvětových a informačních materiálů. Kromě toho vyvíjelo řadu dalších aktivit, kterými zviditelňovalo svou činnost v oblasti extremismu a prevence jeho projevů ve společnosti.

Pokračovalo ve zveřejňování dokumentů v rubrice „Extremismus“ na internetových stránkách Ministerstva vnitra, Radio Vnitro odvysílalo celkem 13 informačních příspěvků, reagujících na aktuální události z oblasti extremismu, které jsou pro veřejnost či novináři dostupné na webových stránkách. Sledované problematice byly rovněž věnovány tiskové zprávy, zveřejňované resortem vnitra.

V rámci monitoringu médií byly evidovány příspěvky vybraných předních českých tištěných i elektronických médií, týkající se Ministerstva vnitra a problematiky extremismu. Průběžně byly zodpovídaný dotazy občanů i novinářů k otázkám spjatým s problematikou extremismu, s problematikou azylovou, anebo otázkami vztahujícími se k cizincům žijícím na území ČR.

Prostřednictvím tiskových zpráv a internetového Radia Vnitro byli novináři a široká veřejnost informováni o projektu „*Pod jedním sluncem - 15 let jsou uprchlíci u nás*“, jehož garantem byla Správa uprchlických zařízení. Hlavními tématy projektu bylo uprchlictví a multikulturalita, cílovou skupinou byla široká veřejnost, a to laická i odborná. V průběhu r. 2005 resort vnitra rovněž medializoval výstavy výtvarných prací dětí žadatelů o azyl, dny otevřených dveří v azylových zařízeních ČR pořádané Správou uprchlických zařízení s cílem přispět k přiblížení života a kultury těchto cizinců české veřejnosti a napomoci tak k zlepšování vzájemných vztahů mezi nimi a majoritním obyvatelstvem.

Problematice cizinců, žijících v ČR, anebo žádajících o azyl, byly věnovány 3 panely výstavy „*Ministerstvo vnitra České republiky*“, která se uskutečnila v prostorách Evropského parlamentu v Bruselu ve dnech 20. – 23. září 2005. Byla k ní rovněž vydána publikace ve třech jazykových mutacích.

Ke komunikaci s veřejností přispěly i resortní časopisy *Policista*, *Kriminalistika* a periodikum odboru prevence kriminality *Tiskový servis*, jehož koncepce prošla v polovině r. 2005 úpravou, a to v souvislosti se změnou cílové čtenářské skupiny. Nyní vychází pod názvem *Informační servis prevence kriminality*, je určen odborné veřejnosti a přináší především původní texty. Pracují s nimi hlavně lidé zabývající se prevencí sociálně patologických jevů, pedagogové a studenti takto zaměřených škol, manažeři prevence kriminality na místní úrovni, předkladatelé preventivních projektů, policisté, představitelé místních samospráv a další individuální zájemci. Informační servis má také svou internetovou podobu.

V roce 2005 bylo vydáno celkem 6 Tiskových servisů a 3 Informační servis prevence kriminality, které byly distribuovány na téměř 500 míst v České republice. Tematické extremismu, terorismu, rasismu, xenofobie nebo diváckého násilí bylo věnováno 13 příspěvků, v časopise Policista se k předmětné tematice vztahovalo 17 článků (z toho 3 přílohy), čtvrtletník Kriminalistika uveřejnil 7 odborných textů s touto problematikou.

Ministerstvo vnitra a Policejní prezidium ČR v roce 2005 připravilo projekt „*Práce policie s národnostními menšinami*“, jehož cílem je informovat všechny pracovníky preventivně informačních skupin Policie ČR, kteří jsou zároveň pracovníky pro styk s veřejností a tiskovou práci (na úrovni Policejního prezidia ČR, Policie ČR správ

krajů a okresních ředitelství) o nejnovějších aktivitách v oblasti policejní práce s národnostními menšinami. Seminář se bude konat v roce 2006 a jeho obsahem bude:

- Předat informace o kulturně sociálních specifikách národnostních menšin, naučit je pracovat s rozdílnými skupinami národnostních menšin – eliminovat rizika nesprávně vyhodnocené situace v komunitách a rodinách příslušníků národnostních menšin.
- Podpořit spolupráci pracovníků preventivně informačních skupin se styčnými důstojníky a týmy pracujícími na základě aktuálně platné Národní strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám, a poznatky ze společných aktivit adekvátně uplatňovat ve výstupech preventivní i tiskové práce.
- Plánovat preventivní opatření proti extremistickým a xenofobním projevům, podpořit sociální integraci národnostních menšin a zapojit jejich činnost do programu prevence kriminality na místní úrovni – Partnerství.

Divácké násilí

Z mezinárodního hlediska bylo významné zvolení zástupce Ministerstva vnitra ČR předsedou Stálého výboru Evropské úmluvy k diváckému násilí, působícího při Radě Evropy. Z této funkce se aktivně podílel jak na monitoringu naplňování výše uvedené úmluvy (v r. 2005 v Rakousku, Švýcarsku a Finsku), tak na mezinárodní spolupráci při bezpečnostní přípravě Mistrovství světa ve fotbale 2006 v Německu.

V gesci MV vyvíjela činnost Koordinační komise k problematice diváckého násilí a nevhodného chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech. Na činnosti komise participují zástupci Ministerstva vnitra, Policie ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Svazu měst a obcí, Českomoravského fotbalového svazu a Asociace profesionálních klubů ledního hokeje. V říjnu 2005 byla zpracována a postoupena Stálému výboru Rady Evropy výroční Národní zpráva ČR k diváckému násilí.

V roce 2005 se stalo Ministerstvo vnitra partnerem preventivního projektu pro fotbalové fanoušky, který je zastřešen občanským sdružením ProFotbalFans. Jedná se o projekt „*Vzdělávací program pro sociální pracovníky – streetworkery, kontaktní a klubové pracovníky pracující s cílovou skupinou fotbalových fanoušků*“. Hlavním cílem projektu je vzdělávání sociálních pracovníků a jejich příprava na působení v oblasti kontaktní a klubové práce s fotbalovými fanoušky, především na úrovni fotbalových klubů.

Specialisté ÚSKPV PP ČR, pracující na problematice diváckého násilí, v r. 2005 průběžným přímým výkonem služby kontrolovali plnění úkolů vyplývajících z porad policejního prezidenta a plnění Závazného pokynu PP č.100/2002. Jednalo se o zápasy, které byly vyhodnoceny jako rizikové.

Koncepce boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií

Koncepce boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií byla vypracována v roce 2001 na základě usnesení vlády ČR č. 1044/2000 k aktualizované Koncepci boje proti organizovanému zločinu. V roce 2006 bude tato koncepce aktualizována. Součástí platné koncepce je Harmonogram opatření, který obsahuje 15 termínovaných i průběžných úkolů v oblasti legislativní, organizační, vzdělávací, výzkumu a mediálního působení, v oblasti mezinárodní spolupráce a dále v oblasti koordinační a kontrolní. Ministerstvo vnitra spolupracovalo s Policejním prezidiem ČR na zajištění podmínek pro další rozvoj struktur přímo participujících na potírání informační kriminality. Pravidelné informování vlády České republiky o situaci v oblasti internetové kriminality zajišťuje ministerstvo vnitra každoročně v materiálu „*Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky*“. Šíření rasistických, antisemitských a jiných xenofobních, nenávistných materiálů a idejí věnuje pozornost „*Informace o problematice extremismu na území České republiky*“, která tvoří samostatnou přílohu výše uvedené zprávy.

6.2.4 Zabezpečení problematiky extremismu v rámci Policie ČR

Stav v r. 2005

V r. 2005 nedošlo k podstatným změnám jak v organizačním, tak personálním zabezpečení problematiky extremismu. Problematika byla odpovídajícím způsobem zabezpečena v rámci služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV) jak na správách krajů PČR, tak na úrovni okresů. Na úrovni Policejního prezidia ČR se jí zabývali policejní specialisté Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování, extremistickou kriminalitou s mezinárodním prvkem se zabývali specialisté Útvaru pro boj s organizovaným zločinem (ÚOOZ) Služby kriminální policie a vyšetřování. Celkový počet kriminalistů, zabývajících se extremismem činil 140 osob. Jedinou změnou, k níž v r. 2005 došlo, bylo rozšíření jejich pracovní náplně. Od ledna 2005 vznikly při všech policejních krajích funkce styčných důstojníků pro práci s národnostními menšinami. Do těchto funkcí byli ustanoveni kriminalisté zabývající

³⁴⁾ Politologie 45 hodin, cíle: ... vymezit místo a úlohu policie jako mocenské složky demokratického státu a participaci jejich příslušníků při realizaci bezpečnostní a protixtremistické politiky našeho státu ... Aplikovaná politologie, 30 hodin, cíle: ... Ukázat konkrétní domácí extremistické skupiny a hnutí, občanské iniciativy, zájmová lobby, které mají potenciál vyvolat krizový stav a situaci ... Forenzní psychologie, Hate crimes - psychologie extremistického násilí.

³⁵⁾ Policejní akademie ČR, 8. června 2006, 60 účastníků z řad Policie ČR a pracovníků státní správy.

se extremismem, kteří v současné době plní souběžně úkoly na úseku extremismu a úkoly vyplývající z Národní strategie Policie ČR ve vztahu k národnostním menšinám.

Reorganizace ÚSKPV PP ČR – zabezpečení problematiky extremismu na centrální úrovni řízení

Po reorganizaci Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR (ÚSKPV PPCR) byla dnem 1. února 2006 problematika extremismu plně převedena do působnosti Útvaru pro boj s organizovaným zločinem (ÚOOZ) služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR. ÚSKPV PPCR zůstává nadále vrcholovým koordinacním, metodickým a kontrolním pracovištěm Policejního prezidia ČR při odbourání určitých duplicit s činnostmi zabezpečovanými jinými útvary.

6.3 Ministerstvo spravedlnosti a Nejvyšší státní zastupitelství

6.3.1 Ministerstvo spravedlnosti

Soudní statistiky

V roce 2005 bylo soudy České republiky celkem pravomocně odsouzeno 67 561 osob, z tohoto počtu bylo odsouzeno 159 osob za trestné činy s rasovým kontextem. Tento počet představuje pouze 0,24 % z celkového počtu pravomocně odsouzených. Ve srovnání s rokem 2004 tak lze zaznamenat téměř shodný počet pravomocně odsouzených osob za trestný čin spáchaný s rasovým podtextem, když v předchozím roce bylo zaznamenáno 160 osob. Z uvedeného počtu zároveň vyplývá, že tento segment trestné činnosti stagnuje.

Nejčastěji byli pachatelé odsouzeni za trestné činy podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv svobod člověka podle § 260 a § 261 tr. zákona, když tento počet činil 67 osob, tj. 42,1 %, oproti roku 2004 jde o nárůst počtu o 17 osob, tj. o 34 %. Následuje trestný čin hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle § 198 tr. zákona – 39 osob, tj. 24,5 %, což představuje nepatrný nárůst o dvě osoby, dále bylo pro trestný čin násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci podle § 196 tr. zákona odsouzeno 26 osob, tj. 16,4 %, což je nárůst o 4 osoby; dále bylo 8 osob, tj. 5,0 % odsouzeno pro trestný čin výtržnictví spáchaný s rasovým podtextem, což je pokles o 3 osoby; 5 osob bylo odsouzeno pro trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 tr. zákona, což je výrazný pokles o 11 osob; shodný počet osob byl odsouzen pro trestný čin útoku na veřejného činitele podle § 155 tr. zákona, 2 osoby byly odsouzeny pro trestné činy vydírání podle § 235 tr. zákona, tzv. nebezpečného vyhrožování podle § 197a tr. zákona a trestný čin podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a tr. zákona. Pouze jedna osoba byla odsouzena pro trestný čin porušování práva autorského, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 152 tr. zákona, pro trestný čin ublížení na zdraví, těžká újma podle § 222 tr. zákona, a pro trestný čin krádeže podle § 247 tr. zákona.

Trestný čin	ustanovení tr. zákona	počet osob
podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka	§ 260, §261	67
hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle	§ 198	39
násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci	§ 196	26
výtržnictví	§ 202	8
ublížení na zdraví	§ 221	5
útok na veřejného činitele	§ 155	5
vydírání	§ 235	2
„nebezpečné vyhrožování“	§ 197a	2
podněcování násilí vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod	§ 198a	2
porušování práva autorského, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi	§ 152	1
ublížení na zdraví – těžká újma	§ 222	1
krádež	§ 247	1

Pro přehlednost jsou tyto údaje uvedeny v tabulce.

K těmto výsledkům je třeba podotknout, že vykazování trestného činu jako trestného činu s rasovým podtextem je závislé na rozhodnutí soudce vzhledem k okolnostem případu.

Za uvedené trestné činy byl 13 osobám uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, tj. 8,2 % z odsouzených osob. V případě 9 osob, byl tento trest uložen v trvání do 1 roku, u 4 osob v trvání 1 – 5 let. Trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu, byl uložen v případě 92 osob, tj. 57,9 % z odsouzených osob. V případě 24 osob, tj. 15,1 %, byl zvolen trest obecně prospěšných prací.

Z celkového počtu odsouzených, bylo 19 osob recidivisty, označených soudem, tj. 11,9 %, naopak 86 osob, tj. 54,1 % osob bylo dosud netrestaných. Mladistvých osob bylo odsouzeno 22, tj. 13,8 % z celkového počtu osob odsouzených za trestné činy s rasovým podtextem. Odsouzených žen bylo pouze 11, tj. 6,9 %.

Aktivita Ministerstva spravedlnosti

Ministerstvem spravedlnosti jsou průběžně plněny úkoly stanovené vládními usneseními, neboť trestné činnosti s rasovým podtextem je věnována soustavná pozornost při zpracování vyhodnocení činnosti soudů za I. pololetí i za kalendářní rok. Tato trestná činnost je z tohoto důvodu i zvláště vykazována jednotlivými soudy. Uvedená agenda je průběžně sledována i v rámci průběžné dohledové činnosti Ministerstva spravedlnosti a při prověrkách plynulosti vyřizování trestních věcí.

Probační a mediační služba

Případy - vývoj a charakteristika

Ze souhrnného počtu případů, které střediska Probační a mediační služby (PMS) od vzniku služby řešila, vyplývá, že podíl případů PMS souvisejících s extremisticky motivovanými trestnými činy je dlouhodobě velmi nízký. V roce 2002 to bylo 69 případů (tj. 0,4 % z celkového počtu nově evidovaných případů), v roce 2003 to bylo 102 případů (tj. 0,4 %), v roce 2004 to bylo celkem 87 případů (tj. 0,3 %). V roce 2005 se procento těchto případů pohybuje okolo 0,3 %, tj. celkem 61 nově evidovaných případů (v případech evidovaných PMS v roce 2005 v rámci agendy mládeže se toto procento pohy-

Počty případů evidovaných Probační mediační službou v jednotlivých soudních krajích v letech 2002 -2005

Soudní kraje	celkem případů 2002	z toho s rasistickým podtextem	celkem případů 2003	z toho s rasistickým podtextem	celkem případů 2004	z toho s rasistickým podtextem	celkem případů 2005	z toho s rasistickým podtextem
Praha	3 229	16 (0,5%)	3 207	7 (0,2%)	2 698	3 (0,1%)	2215	6 (0,3%)
Středočeský	2 993	9 (0,3%)	2 812	8 (0,3%)	2 558	5 (0,2%)	2415	11 (0,5%)
Jihočeský	1 970	2 (0,2%)	1 993	4 (0,2%)	2 208	8 (0,4%)	2216	4 (0,2%)
Západočeský	3 329	7 (0,2%)	3 242	4 (0,1%)	3 328	11 (0,3%)	3128	14 (0,4%)
Severočeský	5 106	2 (0,0%)	4 284	21 (0,5%)	4 212	14 (0,3%)	3957	20 (0,5%)
Východočeský	2 834	14 (0,5%)	2 931	12 (0,4%)	2 791	12 (0,4%)	2609	2 (0,1%)
Jihomoravský	4 284	7 (0,2%)	4 503	19 (0,4%)	4 970	18 (0,4%)	4455	8 (0,2%)
Severomoravský	5 546	18 (0,3%)	5 393	27 (0,5%)	5 638	16 (0,3%)	5225	15 (0,3%)
celkem ČR	29 291	69 (0,3%)	28 365	102 (0,4%)	28 403	87 (0,3%)	26220	80 (0,3%)

buje od 0,3 do 0,9 % případů). Z hlediska trestněprávní kvalifikace se většina případů projednávaných PMS v této souvislosti týká trestného činu veřejného projevoování sympatií k hnutím uvedeným v § 260 TZ a tzv. jiných trestných činů s extremistickým podtextem (§ 257/1, § 202/1, § 197a, § 199/1). Z pohledu nejčastějších konkrétních skutků, které se staly předmětem trestního stíhání, se v praxi jednalo v souvislosti s § 197a TZ o výhrůžky násilím a zabitím včetně napadení, v souvislosti s § 261 TZ se jednalo o veřejné projevoování sympatií s fašistickou ideologií a v souvislosti s § 198 TZ se jednalo o slovní a fyzické útoky pachatelů proti příslušníkům jiných etnik.

Opatření

Probační a mediační služba v roce 2005, stejně jako v předchozích letech, plnila úkoly, které pro ni vyplývaly jednak z „Konceptce probační a mediační služby ČR v oblasti postupu a řešení trestné činnosti spojené s extremismem“, jednak z příslušného usnesení vlády o opatřeních proti hnutím směřujícím k potlačení práv a svobod člověka.

Ředitelství PMS v souladu s vytyčenými úkoly průběžně sledovalo situaci v oblastech probačních a mediačních činností poskytovaných v případech extremisticky motivovaných trestných činů, včetně využívání alternativních postupů a trestů pro tyto pachatele. Z průběžných informací z praxe probačních úředníků a asistentů vyplývá, že pracovníci PMS s pachateli a oběťmi extremisticky motivovaných trestných činů pracují jednak v průběhu přípravného řízení (nejčastěji v rámci zpracování zprávy před rozhodnutím nebo v rámci institutu náhrady vazby dohledem), a dále v průběhu vykonávacího řízení v rámci výkonu trestu obecně prospěšných prací a také výkonu uloženého dohledu. Zařazování pachatelů do resocializačního, sociálního nebo jiného obdobného programu je zcela výjimečné. Poskytovatelé těchto programů se výše uvedené specifické skupině pachatelů v rámci svých programů věnují jen zcela výjimečně.

S ohledem na to, že střediska PMS již dlouhodobě vykazují pouze výjimečnou zkušenost z práce s pachateli extremisticky motivovaných trestných činů, opírá se PMS při řešení tohoto závažného společenského jevu zejména o poznatky z činnosti zahraničních kolegů. Ze zahraniční zkušenosti z práce s pachateli extremisticky motivovaných trestných činů vyplývá, že více než skupinová forma práce se osvědčuje individuální přístup. Vytváření specifických programů zaměřených na změnu chování pachatelů trestných činů spojených s extremismem se podle dosavadních zkušeností nejvíce jako efektivní způsob práce, neboť je obtížné v takové skupině dosáhnout změny v postojích a chování těchto pachatelů. Současná praxe ze zemí jako Severní Irsko, Nizozemí nebo Austrálie prezentuje jiný přístup v práci s pachateli extremisticky motivovaných trestných činů – řešení složitých konfliktních situací se orientuje na využívání nástrojů restorativní justice, kterými může být mediace nebo také rodinné konference. Tento komunitní model je využíván zejména proto, že není zaměřen pouze na osobu pachatele, ale také na poškozeného. Takový přístup umožňuje zohlednit různorodé potřeby a zájmy komunity, kde k trestnému činu spojenému s extremismem došlo.

Efektivita intervencí směřujících k zamezení opakování trestné činnosti tohoto typu, a to zejména u osob mladistvých nebo osob blízkých věku dospělých, je podle dostupných zkušeností ze zahraničí výrazně ovlivněna úzkou součinností policie, státních zástupců, soudců, probačních pracovníků a poskytovatelů sociálních a dalších služeb. Jednou z možných cest řešení je realizace konkrétních projektů, v rámci kterých by byla detailně mapována potřebná lokalita, definován profil pachatele tohoto typu trestné činnosti a společně by se vybrala možná strategie řešení kriminality výše uvedeného typu. V případech mladistvých pachatelů - je možné tento způsob řešení v praxi vyzkoušet například v rámci již zmíněných týmů pro mládež.

6.3.2 Nejvyšší státní zastupitelství

Tabulka č. 1: Trestné činy spáchané z rasových, národnostních nebo jinak nenávistných pohnutek

Trestné činy rasové či jinak nenávistně motivované	Stíháno celkem osob	Obžalováno celkem osob
1995	508	461
1996	616	552
1997	569	495
1998	535	439
1999	580	510
2000	535	451
2001	529	369
2002	467 (+51 ZPŘT)	435 (+50 ZPŘT)
2003	325 (+44 ZPŘT)	286 (+44 ZPŘT)
2004	351 (+48 ZPŘT)	326 (+47 ZPŘT)
2005	294 (+46 ZPŘT)*	264 (+45 ZPŘT)*

Tabulka č. 2: Celkový počet osob stíhaných, obžalovaných a odsouzených

Tabulka č. 2 umožňuje srovnat sledované hodnoty obsažené v tabulce č. 1 z hlediska celkového počtu osob stíhaných, obžalovaných a osob, ohledně nichž bylo konáno zkrácené přípravné řízení, i osob,

	Stíháno	Obžalováno	Odsouzeno	Zkrác. PŘT
2001	110 461	84 855	60 182	—
2002	93 378	77 210	65 098	17 422
2003	92 958	78 726	66 131	18 039
2004	89 288	75 861	68 443	18 773
2005	86 992	75 206	-	21 257

na něž byl podán návrh na potrestání za období let 2001 – 2005 (za období let 2001 – 2004 tam jsou zmíněny i úhrnné počty osob odsouzených).

Podíl všech rasově, národnostně či jinou nenávistí motivovaných trestných činů na celkovém objemu kriminality byl v r. 2005, stejně jako v roce předchozím, poměrně minimální, stále nedosahuje ani zdaleka 1 %.

Rovněž skladba trestné činnosti nedoznala v r. 2005, ve srovnání s r. 2004, podstatných změn.

Údaje za rok 2005 svědčí o vzestupném trendu u trestného činu dle § 260 a § 261 tr. zák. (podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka) a o méně výrazném vzestupném trendu u trestného činu dle § 196 odst. 2 a 3 tr. zák. (násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci). U trestných činů dle § 198 tr. zák. (hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení) a trestných činů dle § 198a tr. zák. (podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezení jejich práv a svobod) lze zaznamenat mírný pokles.³⁶⁾

Trendu vývoje spočívajícímu v určitém nárůstu osob stíhaných, obžalovaných (i těch, jimž bylo sděleno podezření ze spáchání tr. činu nebo byl na ně podán návrh na potrestání ve zkráceném přípravném řízení) neodpovídají údaje policejní statistiky.³⁷⁾

V r. 2005, stejně jako v předchozích letech, státní zastupitelství nadále postupovala podle pokynu obecné povahy č. 3/1995, který stanovuje tuto formu trestné činnosti jako jednu z priorit státních zastupitelství. Odráží se to i v maximální pozornosti, která je tomuto druhu trestné činnosti věnována v oblasti procesu, tj. při výkonu dozoru, v řízení před soudem, při přezkoumávání věcí v souvislosti s možnostmi podat dovolání nebo vypracovat nástin stížnosti pro porušení zákona.

6.4 Ministerstvo obrany

V r. 2005, stejně jako v r. 2004, věnovalo Ministerstvo obrany patřičnou pozornost problematice lidských práv, a to s důrazem na pre-

³⁶⁾ Nejvyšší počty výskytu trestných činů dle § 198 a 198a tr. zák. byly od 90. let 20. století zaznamenány v r. 2003.

³⁷⁾ Statistika Nejvyššího státního zastupitelství, stejně jako statistiky soudní, má jiný horizont vykazování než statistika policejní. Není pro ni rozhodná doba, kdy se skutek stal, ale kdy státní zástupce zpracoval obžalobu, rozhodnutí o zastavení apod.

**Přehled o stíhaných a obžalovaných osobách
pro trestné činy spáchané z rasových, národnostních a jiných pohnutek**

ČR	§ 196/2		§ 196/3		§ 198		§ 198a		§ 219/2g		§ 221/2b	
	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.
1989	0	0	0	0	44	25	0	0	0	0	0	0
1990	0	0	0	0	14	1	0	0	0	0	0	0
1991	0	0	0	0	6	4	0	0	0	0	0	0
1992	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	3	2
1993	0	0	0	0	15	9	8	4	0	0	1	0
1994	0	0	0	0	40	36	13	12	0	0	3	3
1995	177	162	18	17	112	108	28	22	0	0	13	12
1996	210	179	18	17	74	66	30	29	1	1	90	82
1997	150	119	29	19	107	103	25	20	0	0	56	55
1998	126	111	3	0	124	90	7	6	3	2	40	36
1999	139	123	24	24	103	91	12	11	2	2	42	42
2000	98	84	24	24	150	129	19	14	0	0	22	13
2001	95	92	0	0	127	118	19	16	0	0	28	27
2002	85	81	3	3	105	98	4	3	2	2	21	20
2003	64	56	0	0	81	77	8	7	0	0	28	27
2004	67	63	8	8	105	101	5	5	1	0	21	21
2005	74	67	0	0	90	81	3	2	3	3	18	18
+ - 2004	10,4%	6,3%	-100,0%	-100,0%	-14,3%	-19,8%	-40,0%	-60,0%	200,0%	300,0%	-14,3%	-14,3%

ČR	§ 222/2b		§ 235/2f		§ 257/2b		§ 260		§ 261		§ 261a	
	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.	stíháno	obžal.
1989	0	0	0	0	0	0	6	4	33	30	0	0
1990	0	0	0	0	0	0	3	1	7	2	0	0
1991	0	0	0	0	0	0	1	0	3	1	0	0
1992	0	0	0	0	0	0	2	0	14	12	0	0
1993	3	1	0	0	0	0	8	5	11	6	0	0
1994	13	12	0	0	0	0	34	32	13	13	0	0
1995	23	23	0	0	6	5	13	11	118	101	0	0
1996	42	41	1	1	27	25	30	27	93	84	0	0
1997	45	43	5	5	18	15	29	18	105	98	0	0
1998	28	28	6	6	16	16	27	15	155	129	0	0
1999	30	28	1	0	16	16	52	37	159	136	0	0
2000	12	12	0	0	7	6	79	67	124	102	0	0
2001	6	6	3	3	2	2	51	41	198	164	1	0
2002	24	24	2	2	3	3	75	67	143	132	1	1
2003	13	13	0	0	6	4	28	17	96	84	1	1
2004	9	5	4	4	1	1	31	25	96	90	3	3
2005	7	7	0	0	2	2	23	18	73	65	1	1
+ - 2004	-22,2%	40,0%	-100,0%	-100,0%	100,0%	100,0%	-25,8%	-28,0%	-24,0%	-27,8%	-66,7%	-66,7%

venci sociálně nežádoucích jevů. V resortu obrany je oblast lidských práv zajištěna zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání v platném znění a v navazujících vyhláškách Ministerstva obrany ČR - zásada nediskriminace je tak promítnuta do celého služebního procesu. U zaměstnanců v pracovním poměru je tato oblast ošetřena obecně závazným předpisem - zákoníkem práce. V legislativní oblasti se resort soustředil na přípravu návrhu zákona o službě vojáků z povolání. V plném rozsahu do něho byla zahrnuta antidiskriminační opatření, tedy i ta, která rasismu, xenofobii a extremismu zamezují. V nelegislativní oblasti byl v roce 2005 ve Věstníku Ministerstva obrany zveřejněn klíčový dokument „*Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2005 - 2009*“. Jeho hlavním cílem je v celé šíři omezit vznik těchto jevů v resortu, projevy extremismu, rasismu a xenofobie nevylučuje. Realizaci této „*Koncepce*“ zabezpečuje interní normativní akt, *Rozkaz ministra obrany č. 20 „Prevence sociálně nežádoucích jevů“*, vydaný dne 15. srpna 2005.³⁸⁾

Programy prevence sociálně nežádoucích jevů byly v roce 2005 rovněž zohledněny v „*Koncepci vzdělávání personálu resortu obrany, výstavby a rozvoje vojenského školství na rok 2006-2011*“, a to materiálem „*Systém vzdělávání o lidských právech a výchovy k nim*“. Byly vypracovány vzdělávací programy pro lektorský sbor vojenských škol a výcvikových zařízení a pro metodiky prevence sociálně nežádoucích jevů u útvarů a vojenských zařízení. Tyto vzdělávací programy zohlednily i výsledky reprezentativního výzkumu „*Vojenský pro-*

fesional 2004“, který upozornil na existenci xenofobních nebo rasistických postojů, identifikovatelných především u mladších ročníků a vojáků s nižším vzděláním. Dále v souladu s „*Koncepcí prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2005 – 2009*“ schválil rektor – velitel Univerzity obrany v Brně projekt „*Prevence sociálně nežádoucích jevů u Univerzity obrany Brno na rok 2005*“. Jeho hlavní cíle směřují do oblasti osvětové a vzdělávací, včetně poradenské činnosti pro studenty i zaměstnance, a dále do oblasti kulturní a sportovní.

Problémům rasistických projevů v Armádě ČR v roce 2005 věnovala patřičnou pozornost ve své preventivní činnosti Vojenská policie. Tato problematika je trvale zařazena do programů besed a přednášek s vojáky z povolání, a především s nově příchozími vojáky, u nichž je patrná existence latentního rasismu, projevující se různými předsudky. K včasnému odhalování signálů o páchání jakékoliv trestné činnosti slouží úzká spolupráce Vojenské policie s Otevřenou linkou armády, s pracovníky Inspekce ministra obrany (IMO), zejména s Hlavním inspektorem ochrany lidských práv v resortu obrany. Kontroly uskutečněné IMO v r. 2005, zaměřené na dodržování ochrany lidských práv, nezjistily negativní poznatky v oblasti zachovávání práva na zaměstnání a pracovní postup, anebo na zajištění pracovních podmínek příslušníků národnostních menšin či romské komunity. Stejně tak nebyl zjištěn žádný negativní poznatek, který by se týkal skupiny vojáků z povolání. Z rozhovorů vedených při kontrolách IMO nevyplynula žádná negativní zkušenost vojáků nebo občanských zaměst-

³⁸⁾ Byl zpracován nový „*Pracovní řád pro občanské zaměstnance*“ resortu MO, v němž je, v rámci obecných ustanovení, zakotven samostatný článek týkající se nediskriminace. Jedná se o vnitřoresortní předpis, který je v současné době ve schvalovacím řízení.

nanců v oblasti xenofobie a rasové nesnášenlivosti. V r. 2005 nebyla šetřena jakákoliv stížnost, obsahující podnět ve vztahu k porušování lidských práv z důvodu rasy či barvy pleti.

Z hlediska represivní činnosti je třeba uvést, že projevy extremismu, rasismu a xenofobie se v Armádě ČR vyskytovaly v minulosti jen velice sporadicky. V letech 2002 až 2005 bylo Vojenskou policií šetřeno šest trestných činů extremisticky motivovaných. Poškození však nebyli vojáci romského původu, či jiného etnika. **V roce 2005 nebyl Vojenskou policií šetřen žádný případ s motivem rasismu, xenofobie a extremismu mezi vojenským nebo civilním personálem.**

6.5 Preventivní aktivity

6.5.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Oblast legislativní

Dnem 1. 1. 2005 nabyly účinnosti zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.³⁹⁾

Oblast koncepční

Rámcové vzdělávací programy

Problematika lidských práv, multikulturního vzdělávání je komplexně řešena v **Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání** (RVPZV), navazujícím na školský zákon (byl schválen v r. 2005- www.msmt.cz). Průřezová témata reprezentují aktuální okruhy problémů současného i budoucího světa a stávají se důležitou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým prvkem základního vzdělávání a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot. Zejména v průřezových tématech Osobnostní a sociální výchova a Multikulturní výchova v základním vzdělávání je akcentována výchova k toleranci, k lidským právům a proti rasismu. Rámcové vzdělávací programy, zpracované pro jednotlivé směry a stupně vzdělávání ve **středních školách** (RVPSV), umožňují začlenit do minimálních vzdělávacích programů učebních a studijních oborů středních škol obsahový okruh věnovaný problematice extremismu. Rámcový vzdělávací program pro **střední odborné vzdělávání** obsahuje povinné průřezové téma *Občan v demokratické společnosti*, posilující výchovu k demokracii a k multikulturnímu soužití, čímž přispívá rovněž k eliminaci extremismu.

Opatření zaměřená na boj s rasovými stereotypy

V r. 2005 zůstávaly v platnosti Metodický pokyn k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance⁴⁰⁾, Strategie výchovy k lidským právům pro zlepšení celkové situace vzdělávání romských dětí,⁴¹⁾ Koncepce vzdělávacích aktivit v oblasti boje proti extremismu, schválená usnesením vlády ČR č. 268/2002, koncipovaná v souladu s potřebami v oblasti výchovy a vzdělávání Romů, cizinců a migrantů a zohledňující problematiku dalších národnostních menšin žijících v ČR. Problematiku prevence projevů rasismu, xenofobie a intolerance dále zohledňují Minimální preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení a resortní dokument Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008 (č.j. 10844/2005-24).

Při vytváření strategických materiálů v oblasti dějepisu se resort nadále zaměřoval na dějiny 20. století, v souladu s Doporučením č. 15 Výboru ministrů Rady Evropy („O výuce dějepisu v Evropě 21. století“).⁴²⁾ Dne 27. ledna 2005 se uskutečnilo slavnostní vyhlášení vítězných prací druhého ročníku esejistické soutěže Daniel vpsané pro žáky gymnázií ke **Dni památky obětí holocaustu a prevence zločinů proti lidskosti**. Zúčastnilo se 137 žáků 113 literárními a 24 historickými pracemi.

Vzdělávání učitelů v problematice extremismu

V roce 2005 podpořilo MŠMT vydání publikace autorů N. Demjančuka a L. Drotárové „Vzdělání a extremismus“, která je koncipována k využití ve výuce. Je zaměřena na aktuální projevy organizované intolerance a na příkladech ukazuje, jak se vytvářejí různé extremistické texty. Dále MŠMT soustředilo pozornost na vzdělávání učitelů o holocaustu, antisemitismu a rasismu. *Jedinými vzdělávacími institucemi s výhradním oprávněním organizovat semináře pro učitele*

základních a středních škol jsou Památník Terežín a Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze, kterým byla udělena akreditace MŠMT.

Oblast dotační

MŠMT podporovalo formou dotací občanským sdružením celou řadu těchto subjektů. Programy podpory byly financovány jednak přímo ze zdrojů MŠMT, jednak ze zdrojů vlády, které byly na MŠMT účelově převedeny. Jednalo se o:

- **Program státní podpory práce s dětmi a mládeží** (aktivity celostátních, nadregionálních i místních občanských sdružení pro společné trávení volného času dětí a mládeže různých národností, stále ve větší míře organizují pro neorganizovanou mládež sportovní a kulturní akce, mající v záhlaví boj proti xenofobii a rasismu, dále se státní podporou pravidelně organizují integrované letní tábory, kterých se účastní romské děti i děti z azylových zařízení).

- **Program podpory vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy** (aktivity příslušníků národnostních menšin jsou zaměřeny na tvorbu vzdělávacích programů a výukových materiálů v oblasti národnostně menšinového vzdělávání směřujícího k poznávání historie a kultury jiných národů, k výchově k demokratickému občanství, k vzájemné toleranci, k potírání rasové a národnostní nesnášenlivosti, xenofobie a antisemitismu. V roce 2005 MŠMT poskytlo na projekty výše uvedeného programu **11 880 706 Kč**).

- **Program na podporu integrace romské komunity** (je zaměřený na podporu vzdělávání, na podporu specifických projektů zaměřených na zvyšování efektivitu vzdělávacího procesu romských žáků a studentů, na vzdělávání učitelů romských žáků, na předškolní přípravu romských dětí a na realizaci volnočasových a zájmových aktivit pro romské děti a mládež v návaznosti na jejich vzdělávací potřeby. V roce 2005 MŠMT poskytlo na tyto projekty **10 099 200 Kč**).

Evropské sociální fondy (ESF)

MŠMT v rámci ESF podpořilo systémový projekt, který se oficiálně jmenuje Střediska integrace menšin. Je zaměřen na vytvoření modelového vzdělávacího programu pro zlepšení podmínek vzdělávání žáků ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí, na změnu celkového klimatu škol, na vypracování programů k rozvíjení multikulturních didaktických znalostí a kompetencí výchovných pracovníků, na vytvoření systému integrované podpory vzdělávání žáků ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí v podmínkách hlavního vzdělávacího proudu, na vzdělávání učitelů v oblasti multikulturality, na vzdělávání asistentů pedagoga pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Opatření ke zlepšení vzdělávání Romů

V novém školském zákoně je systémově řešena potřebná podpora ve vzdělávání i pro romské žáky. Tento zákon neoddeluje základní a zvláštní školy, vytváří však v rámci základního vzdělávání podmínky pro to, aby všem žákům bylo poskytováno vzdělání a podpora odpovídající jejich specifickým vzdělávacím potřebám. Přes stávající společenskou kritiku je potřebné upozornit, že romské děti v ČR jsou gramotné. Většina z nich má ukončené vzdělání a přirozené možnosti pokračovat v získání kvalifikace ve středních školách, především v odborných učilištích a praktických školách s širokou nabídkovou škálou učebních oborů.

Podpora romských studentů středních škol

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyhláší od roku 2003 dvakrát ročně program Podpora romských žáků středních škol a prostřednictvím krajských úřadů a magistrátů oznamuje školám možnost a podmínky programu.

6.5.2 Ministerstvo kultury

Regionální a národnostní kultury

Role Ministerstva kultury v boji s extremismem, rasismem, antisemitismem a xenofobií spočívala v r. 2005, stejně jako v r. 2004 a v letech předchozích, zejména v preventivním působení, směřujícím k eliminaci společenských jevů, jako jsou rasismus, xenofobie či antisemitismus. V širším slova smyslu lze jako prevenci vymezených negativních jevů chápat veškeré kulturní aktivity, realizované za podpory tohoto resortu. Lze z nich zmínit zejména ty, které jsou zahrnuty do grantových programů. Jedná se především o program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice, program na podporu integrace cizinců žijících v České

³⁹⁾ Viz *Informace o problematice extremismu na území ČR v roce 2004*, podkapitola 5.6.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

⁴⁰⁾ Č. j. 14 423/99-22, Věstník MŠMT, sešit 5/1999 (ve kterém MŠMT ředitelům škol na tomto úseku uložilo úkoly, jejichž plnění kontroluje Česká školní inspekce).

⁴¹⁾ Materiály jsou zveřejněny na webových stránkách resortu (www.msmt.cz).

⁴²⁾ MŠMT vydává a distribuuje metodické a informační materiály. Z obsáhlejších projektů jsou to například informační materiály pro výuku v základních a středních školách: *Téma: Odsun-Vertreibung; Historikové proti násilňování dějin; Téma Holocaust, CD zaměřené přímo na metodiku dějin 20. století - Jak učít evropské dějiny 20. století. Materiál vznikl za spolupráce MŠMT a Rady Evropy jako přímé plnění Doporučení výboru ministrů RE k výuce dějepisu a strategie MŠMT. Součástí projektu jsou i semináře pro učitele, prezentující konkrétní využití publikace; dějinám 20. st. jsou věnovány mimo jiné i semináře, organizované každoročně MŠMT - Historie a škola III. v Telči 2005. Seminářů se zúčastnili učitelé z praxe, historikové a didaktické dějiny.*

republiky a program na podporu integrace příslušníků romské komunity. Prolínáním kultur dochází k vzájemnému poznání, obohacení a pochopení, což může vést ke snižování projevů xenofobie či rasismu.

V roce 2005 proto pokračovala **podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin**, žijících v České republice (českých občanů národnosti bulharské, maďarské, německé, polské, ruské, řecké, slovenské, srbské a ukrajinské). V rámci toho byly poskytnuty dotace i na kulturní multietnické akce, přispívající k vzájemnému poznávání různých národnostních kultur ve snaze předcházet xenofobním projevům. V roce 2005 byla z tohoto programu poskytnuta dotace ve výši 10193 412 Kč, včetně vrácených nevyužitých finančních prostředků.

V roce 2005 vyhlásilo Ministerstvo kultury již popáté grantový **program na podporu integrace cizinců žijících v České republice**.⁴³⁾ Bylo předloženo 33 projektů, přičemž mezi žadateli opět převažovala občanská sdružení.

Velkou důležitost pro rozvoj etnické kultury, ale i pro výchovu multikulturní společnosti směřující k odbourávání předsudků, rasismu a xenofobních postojů má **podpora integrace příslušníků romské komunity**. Od r. 2002 MK vyhláší grantový program zaměřený na podporu integrace příslušníků romské komunity. V r. 2005 se přihlásilo celkem 50 žadatelů s 62 projekty. Většina z nich měla status občanských sdružení, ale zúčastnily se i církevní organizace, obecně prospěšné společnosti a společnosti s ručením omezeným. Celkem bylo podpořeno 27 projektů, přičemž byla rozdělena částka ve výši 2 000 000 Kč.

Movité kulturní dědictví, muzea a galerie

Zřízení Muzea romské kultury jako příspěvkové organizace MK (ke dni 1. 1. 2005) byla otevřená cesta k prezentaci kulturně výchovných programů ve prospěch romského etnika. V r. 2005 pokračoval přednáškový cyklus „*Kdo jsou Romové*“ (romská řemesla, romské odívání a šperk), uskutečnil se cyklus přednášek představujících veřejnosti romskou literaturu, besedy s představiteli romské inteligence. Dne 1. 12. 2005 byla otevřena první část stálé muzejní expozice týkající se života Romů v České republice.

Významnou roli v boji s rasismem a antisemitismem mají **Památník Terezín**, příspěvková organizace Ministerstva kultury, a **Židovské muzeum v Praze**, sdružení právnických osob, jehož zakladateli jsou Ministerstvo kultury a Federace židovských obcí v ČR. Obě tyto instituce mají pracoviště speciálně určená pro vzdělávání a výchovu. Jedná se o **Středisko setkávání** (Památník Terezín) a **Vzdělávací a kulturní centrum** (Židovské muzeum v Praze).

Výchovu a vzdělávání směřující k etnické a náboženské toleranci s cílem eliminovat negativní společenský jev, kterým je extremismus, měla v roce 2005 na programu také řada dalších muzeí na území ČR.

Oblast umění a knihoven

Aktivity v oblasti umění a knihoven, podporované MK, mají k dané problematice vztah pouze nepřímý. V rámci grantového řízení a speciálních grantových programech jsou podporovány takové činnosti, které přispívají ke kultivaci osobnosti, kulturnímu dialogu i vzájemnému poznávání odlišných kultur. Jedním z okruhů vyhlašovaného dotačního řízení je **Knihovna 21. století**, podporující práci s národnostními menšinami a integraci cizinců. Finanční prostředky jsou žadatelům (tzn. knihovnám, evidovaným dle zákona č. 257/2001 Sb., knihovní zákon, anebo občanským sdružením podle zákona č. 83/1990 Sb., jejichž účelem je knihovnická a informační činnost či její podpora) poskytovány na realizaci besed a výstav s cílem poznávání jiných kultur a na nákup knihovního fondu pro národnostní menšiny.⁴⁴⁾

Oblast církví a náboženských společností

V r. 2005 MK v rámci své agendy registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností a evidence církevních právnických osob **nezaznamenalo žádné problémy s extremistickými či rasistickými projevy registrovaných či evidovaných subjektů nebo jejich představitelů**. V roce 2005 nebyl podán žádný návrh na registraci církví a náboženských společností.⁴⁵⁾

Činnost neregistrovaných náboženských skupin MK nemonitoruje. Ustanovení § 5 zákona č. 3/2002 Sb., které upravuje podmínky vzniku a působení církví a náboženských společností, je rovněž závazné i pro neregistrované náboženské skupiny. Pokud MK zjistí, že registrovaná církev nebo náboženská společnost vyvíjí činnost v rozporu se záko-

nem č.3/2002 Sb., nejprve tuto církev nebo náboženskou společnost vyzve, aby od ní upustila. Pokud tak v zákonné lhůtě neučiní, MK zahájí řízení o zrušení její registrace.

6.5.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí

Komise ministra práce a sociálních věcí pro integraci cizinců

Komise ministra práce a sociálních věcí pro integraci cizinců (dále jen „Komise“), zřízená jako poradní orgán ministra práce a sociálních věcí v r. 2004 v návaznosti na usnesení vlády č. 126 ze dne 11. února 2004 k realizaci *Koncepce integrace cizinců v roce 2003 a její další rozvoj v souvislosti se vstupem ČR do EU*, se v roce 2005 zabývala koncepčními materiály zpracovanými jednotlivými odbornými konzultačními skupinami Komise. Jednalo se zejména o formulaci doporučení pro aktualizaci resortních Plánů integračních politik a připomínkování aktualizované Koncepce integrace cizinců předjednané v rámci odborné konzultační skupiny legislativní a koncepční. Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců doznala v některých aspektech zásadních změn, zejména pokud jde o vytyčení prioritních oblastí politiky integrace cizinců. Byly za ně označeny znalost českého jazyka, ekonomická soběstačnost, orientace cizince ve společnosti a vztahy cizince s členy majoritní společnosti.

V rámci odborné konzultační skupiny pro statistiku a výzkum byly diskutovány problémy při výběru a zpracování statistických údajů v oblasti migrace a integrace cizinců a proběhla výměna informací o aktivitách Českého statistického úřadu v této oblasti.

V rámci setkání odborné konzultační skupiny pro nestátní neziskové organizace, regiony a sociální partnery, která je zejména fórem pro vzájemnou diskusi nad aktuálními i koncepčními problémy integrace cizinců, pro komunikaci v rámci neveřejného sektoru a pro komunikaci mezi veřejným a neveřejným sektorem, došlo ke vzájemnému informování o realizovaných aktivitách ze strany jednotlivých dotčených partnerů a výměně příkladů dobré, ale i neúspěšné praxe.

Dotační řízení

Ministerstvo práce a sociálních věcí vyhlásilo další kolo svého dotačního řízení pro rok 2005, v rámci kterého byly doposud podpořeny projekty zaměřené na sociální prevenci a prevenci kriminality v celkové částce 262 211 390 Kč.

Dále resort práce a sociálních věcí vyhlásil dne 17. 12. 2004 první výzvu na předkládání projektů v rámci grantového schématu (GS) Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů, opatření 2.1 – Integrace specifických skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí, a to na dva programy podpory:

Odborné vzdělávání pracovníků sociálních služeb Integrace specifických cílových skupin

Na tuto první výzvu GS byly vyčleněny finanční prostředky ve výši 174 782 000 Kč.

V roce 2005 bylo podpořeno 19 projektů v rámci programu Odborné vzdělávání pracovníků sociálních služeb o celkové částce: 82 565 084 Kč a 4 projekty v rámci programu Integrace specifických cílových skupin o celkové částce: 34 578 198 Kč. www.esfcr.cz/ Za specifické cílové skupiny se v rámci tohoto Grantového schématu považují především: Oběti trestné činnosti, domácího násilí a osoby komerčně zneužívané, oběti obchodu s lidmi, osoby po výkonu trestu, osoby bez přístřeší, **etnické menšiny a osoby z odlišného sociokulturního prostředí, včetně imigrantů**.

Dne 6. 9. 2005 vyhlásilo MPSV druhou výzvu k předkládání projektů v rámci grantového schématu (GS) Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů, opatření 2.1 – Integrace specifických skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí, na dva programy podpory, jejichž zaměření je totožné s programy vyhlášenými v rámci první výzvy. Na tuto výzvu byly vyčleněny finanční prostředky ve výši 150 000 000 Kč. Po ukončení příjmu žádostí dne 11. 11. 2005 bylo zaregistrováno 108 přijatých žádostí. V rámci procesu hodnocení bylo vybráno 36 projektů v celkové výši 152 mil. Kč. V současné době jsou projekty ve fázi podpisu rozhodnutí.

Dne 17. 8. 2005 vyhlásilo MPSV první výzvu v rámci nového grantového schématu pro Zajištění jednotného přístupu při poskytování sociálních služeb pro osoby bez přístřeší. Nové grantové schéma zaji-

⁴³⁾ V rámci tohoto programu jsou podporovány nejrůznější typy kulturních a kulturně-vzdělávacích aktivit, včetně aktivit zaměřených na náboženství. Obsahem projektů může být mj. publikační a dokumentační činnost, výroba kinematografických děl, rozhlasových a televizních pořadů a také multietnické kulturní akce. Projekty jsou určeny nejen samotným cizincům, ale i majoritní společnosti, neboť lze předpokládat, že rozšiřování znalostí o kulturách jiných etnik a přiblížení jejich odlišností vede k odbourávání předsudků a k překonávání xenofobních a rasistických postojů.

⁴⁴⁾ Úsilí o rozšiřování služeb knihoven v této oblasti je rovněž vyjádřeno v bodu 13 Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2004 – 2010, přijaté usnesením vlády ČR ze dne 7. 7. 2004 č. 679. (Bod 13: - Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb, odstranit bariéry přístupu k jejich využívání, rozšířit služby knihoven pro handicapované občany i národnostní menšiny, nezaměstnané a další znevýhodněné sociální skupiny).

⁴⁵⁾ Byly registrovány svazy církví a náboženských společností: *Vojská duchovní služba a Ekumenická rada církví v České republice*. V průběhu registrace těchto svazů bylo zjištěno, že předložené návrhy splňují všechny zákonem stanovené požadavky, nebyly zjištěny žádné extremistické, xenofobní, rasistické či jiné nebezpečné projevy těchto svazů. Proto bylo Ministerstvem kultury dne 31. 1. 2005 vydáno rozhodnutí o registraci *Vojské duchovní služby* a dne 29. 6. 2005 rozhodnutí o registraci *Ekumenické rady církví v České republice jako právnických osob působících na území České republiky*.

tíže podporu nevládních neziskových organizací poskytujících služby pro osoby bez přístřeší v rámci zařízení, jakými jsou azylové domy pro osoby bez přístřeší – jednotlivce, denní centra pro osoby bez přístřeší, terénní programy pro uvedenou cílovou skupinu. Na tuto výzvu byla vyčleněna finanční alokace: 216 451 000 Kč. Po ukončení příjmu žádostí dne 30. 10. 2005 bylo přijato 32 žádostí. V současné době je již podepsáno 27 rozhodnutí v celkové finanční výši 216 mil. Kč.

VII. Závěr

V roce 2005 zůstávala situace v oblasti extremismu srovnatelná s ostatními unijními státy. Ani tento rok nevnesl podstatné změny do marginálního postavení české extremistické scény jako celku. Nebyly zaznamenány žádné násilné protisystémové aktivity, které by svědčily o nárůstu jejich radikálních tendencí. Žádnému z registrovaných pravicově či levicově extremistických subjektů se nepodařilo prosadit se na politické scéně, anebo výraznějším způsobem oslovit českou veřejnost.⁴⁶⁾ Tato scéna zůstávala a zůstává limitovaná svou nejednotností a nehomogenností, v jejím prostředí navíc prozatím chybí výrazná osobnost, která by ji byla s to zaštitit, a byla s to získat širší podporu veřejnosti.

Z hlediska bezpečnostních složek byly i v roce 2005 nejmilitantnějšími uskupeními neonacistická organizace Národní odpor (NO) a levicově extremistická Antifašistická akce (AFA). Přetrvávajícím rizikem zůstávají vzájemné střety mezi příznivci militantní skupiny AFA – ANTIFA a neonacisticky orientovanými příznivci hnutí skinheads.

Protagonisté české pravicově i levicově extremistické scény udržovali zahraniční kontakty především se svými evropskými protějšky. Tyto kontakty však nevedly k radikalizaci domácí extremistické scény, vliv zahraničních extremistických skupin se tímto způsobem neprojevoval. Nadále existovaly signály o snaze extremistů o podporu některých muslimských organizací, především palestinského hnutí. Společným jmenovatelem obou křídel extremistické scény byl negativní postoj k politice státu Izrael, zastávaný však z různých ideových pozic. Několik jednotlivců z pravicově extremistického spektra mělo napojení na islámskou komunitu a na svých serverech, zaměřených na revizionismus a antisemitismus, publikovali texty muslimských autorů odpovídající díkci těchto serverů. Nebyly však zjištěny informace o trvajících spolupracích nebo o existenci pevných či strukturovaných kontaktů.

V roce 2005 byl, ve srovnání s rokem 2004, zaevidován pokles zjištěných trestných činů s extremistickým podtextem o 30, 9% (253 tr. činů – r. 2005; 366 tr. činů – r. 2004). Objasněno bylo 191 tr. činů, tj. 75,5 %. Snížil se rovněž počet pachatelů o 33 % (269 v r. 2005; 401 osob v r. 2004).

Policejní vyšetřování pachatelů tr. činů s extremistickým podtextem bylo nejčastěji ukončeno návrhem na podání obžaloby (NPO). Ve skladbě trestných činů nadále převažovaly tr. činy dle § 260, § 261, § 261a tr. zák. (podpora a propagace hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka) a dle § 198 tr. zák. (hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení). Jedná se o dlouhodobý trend. V r. 2005, stejně jako v r. 2004, nedošlo ke spáchání trestného činu vraždy s rasistickým motivem. Ve spojitosti s extremismem nedošlo k páchání teroristické trestné činnosti.

Podstatné změny nebyly v r. 2005 zaznamenány ani ve struktuře

pachatelů trestné činnosti s extremistickým podtextem. Ve většině případů jimi nadále byli příznivci hnutí skinheads a příslušníci majoritního obyvatelstva bez vazby na pravicově extremistické subjekty. Mezi oběťmi verbálních či fyzických útoků převažovali Romové. Dále se jednalo o cizince tmavší barvy pleti či vietnamské občany, v méně případech došlo k napadení občana majority Romem.

Přestože se Česká republika v r. 2005 zařadila mezi ty unijní státy, které mají definovanou protixtremistickou politiku jak v oblasti preventivní, tak v oblasti represivní, bylo zapotřebí řešit aktuálně vyvstálé problémy spjaté s aktivitami extremistické scény. Jednalo se např. o koncerty pravicově extremistických hudebních skupin, konané za nemalé zahraniční účasti, jejichž společenská nebezpečnost nikterak nepoklesla. K řešení tohoto negativního jevu byla v rámci Ministerstva vnitra ČR zřízena pracovní skupina, na jejíž činnosti rovněž participuje akademická sféra a jejímž cílem je v co největší míře tyto aktivity na území ČR omezit. Nepříliš se dařilo potírat internetovou kriminalitu, která je však celoevropským problémem. V souladu s prioritami stanovenými jak Meziresortní komisí pro boj s extremismem, rasismem a xenofobií, tak Pracovní skupinou pro boj s extremismem zemí V4 a Rakouska byla věnována patřičná pozornost problematice antisemitismu a popírání holocaustu. Toto téma průběžně prolínalo oblastí preventivních a vzdělávacích aktivit příslušných orgánů státní správy. V r. 2005 pokračovala řada dalších aktivit zaměřených do různých oblastí souvisejících s projekcí extremismu a xenofobie do společnosti, důraz byl rovněž kladen na naplňování Strategie pro práci policie ve vztahu k menšinám. Prioritou zůstávala všestranná mezinárodní spolupráce jako účinný prostředek k reflexi nadnárodního charakteru extremismu a s ním spjatých možných rizik. V závěru roku byl připraven návrh grantového projektu „Bezpečnostní rizika extremismu ve středoevropském geopolitickém prostoru“, na němž spolu s Českou republikou participují Maďarsko a Slovensko. Pokud bude tento projekt v rámci AGIS programu schválen, bezesporu přispěje k optimalizaci nadnárodní spolupráce v dané oblasti a ke koordinaci postupu účastnických států při potírání extremismu.

Úměrně tomu, jak se do oblasti extremismu budou promítat faktory, jakými jsou např. prohlubování informační společnosti, provázené dynamickým rozvojem komunikačních technologií a internetové komunikace, míra xenofobie a nesnášenlivosti ve společnosti, projekt multikulturní společnosti a úskalí jeho konkrétní realizace v evropském kontextu, nadnárodní charakter fenoménu extremismu, zaznamenaný již na sklonku minulého století, možná inovace extremistických scén, nevýjimaje etablování nových „extremismů“ či radikálních hnutí, přítomnost islámského extremismu v Evropě, jehož útlum nelze v dohledné době předpokládat, **se budou zvyšovat nároky** na efektivitu nadnárodní spolupráce, důsledný monitoring, včasnou reakci na nové jevy, podmíněnou zvýrazněním analytické činnosti, zvýšení efektivity spolupráce bezpečnostních složek a sdílení operativních poznatků, zvyšování profesionality policejních specialistů. Stoupat bude rovněž význam výzkumných projektů interdisciplinárního charakteru. Výhledově proto tato závažná společenská problematika bude skýtat nemalý prostor nejen aktivitám akademické sféry, státních, nevládních či privátních organizací, ale i různorodým politickým iniciativám zaměřeným na potírání tohoto fenoménu.

⁴⁶⁾ To ostatně potvrdily i volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v červnu 2006, v nichž krajně pravicové, nacionalistické subjekty zcela propadly.

Zpracovala PhDr. Ladislava TEJCHMANOVÁ, CSc.
Odbor bezpečnostní politiky MV ČR

Výchova k lidským právům

(níže uvedený materiál je součástí Studijních textů ke vzdělávacímu modulu Vzdělávání o lidských právech a výchově k nim, základní modul programu prohlubujícího vzdělávání – vzdělávání v dalších oblastech, Praha 2006)

5. OCHRANA OBČANSKÝCH A POLITICKÝCH PRÁV SE ZŘETELEM NA ČINNOST MV, OCHRANA PRÁV ŽEN A ZAJIŠTĚNÍ ROVNOSTI MUŽŮ A ŽEN, OCHRANA PRÁV DĚTÍ
(vypracovala:
Mgr. Barbora HOLUŠOVÁ,
odbor prevence kriminality,
oddělení pro lidská práva)

5. 1 Ochrana občanských a politických práv se zřetelem na činnost MV

5.1.1 Mezinárodní úmluvy a jejich kontrolní mechanismy

aa) Štrasburský systém ochrany lidských práv

5.1.2 Aplikace úmluv a právní předpisy v ČR

5.1.3 Dílčí oblasti ochrany občanských a politických práv

cc) činnost Rady vlády ČR pro lidská práva
dd) vybrané diskutované problematiky

5.1.1 Mezinárodní úmluvy a jejich kontrolní mechanismy

Štrasburský systém ochrany lidských práv

Úmluvy přijaté Organizací spojených národů:

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (přijata 19. 12. 1966, vyhlášen jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (přijata 19. 12. 1966, vyhlášen jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (přijata 7. 3. 1966, vyhlášen jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 95/1974 Sb.)

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (přijata 18. 12. 1979, vyhlášen jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1987 Sb.)

Úmluva o právech dítěte (přijata 20. 11. 1989, vyhlášen jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.)

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (přijata 10. 12. 1984, vyhlášen jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb.)

Úmluvy přijaté Radou Evropy:

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (přijata 21. 2. 1991, vyhlášen jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.)

Evropská sociální charta (publikována ve sbírce mezinárodních smluv pod č. 14/2000 Sb.)

Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (přijata 26. 11. 1987, vyhlášen jako sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 9/1996 Sb.)

Univerzální systém ochrany lidských práv (OSN)

K mezinárodněprávnímu zakotvení lidských práv obecně ve světovém měřítku došlo v Chartě OSN z roku 1945. Tato mnohostranná smlouva učinila z obecné povinnosti států zachovávat základní lidská práva a spolupracovat při jejich ochraně jeden z hlavních cílů nové organizace a jejích členů. V roce 1948 pak OSN přijala Všeobecnou deklaraci lidských práv, která je podle své preambule společným cílem pro všechny národy a státy. Deklarace měla pouze doporučující povahu, a proto její ustanovení nebyla právně závazná. Později však byla lidská práva a základní svobody v ní obsažené přejímány do ústav států a do univerzálních a partikulárních mezinárodních smluv o lidských právech, zejména do dvou základních Mezinárodních paktů a lidských právech – Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

ad a) Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (Pakt)

Obsah tohoto Paktu, který tedy věcně vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv, se skládá z Preambule a 53 článků rozdělených do šesti částí.

První část obsahuje čl. 1 věnovaný právu národů na sebeurčení. Z jeho formulace vyplývá, že Pakt neposkytuje právo na sebeurčení národnostním menšinám, kterým přiznává pouze práva v oblasti kulturní a jazykové (čl. 27).

Druhá část (č. 2 – 5) obsahuje obecná ustanovení vztahující se ke všem konkrétním právům upraveným v Paktu. Např. čl. 2 předstává obecný závazek států respektovat a zajistit práva uvedená v Paktu všem jednotlivcům na jeho území a pod jeho jurisdikci.

Třetí část (čl. 6 – 27) obsahuje katalog občanských a politických práv. Zákaz jakéhokoli zrušení, byť jen části článku (derogace), se vztahuje především na základní, kogentní¹⁾ chráněná lidská práva, jako je právo na život (čl. 6), zákaz mučení a krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu (čl. 7) a zákaz otroctví a nevolnictví (čl. 8 odst. 1 a 2).

Čtvrtá část upravuje kontrolní mechanismus Paktu. Na základě čl. 28 Paktu byl zřízen Výbor pro lidská práva (HRC). Smluvní strany Paktu se zavázaly, že budou podávat Výboru zprávy o opatřeních, která se týkají aplikace práv obsažených v Paktu, mj. kdykoli si to Výbor vyžádá. Výbor tyto zprávy prostuduje a pak předkládá své obecné připomínky smluvním stranám Paktu.

K působnosti Výboru se vztahuje Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, který byl přijat dne 16. 12. 1966 a vyhlášen jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 169/1991 Sb. (Opční protokol). Prvních šest článků Opčního protokolu

lu upravuje vlastní proceduru přijímání a posuzování oznámení jednotlivců. Klíčovým ustanovením zakládajícím příslušnost Výboru pro lidská práva je článek 1. Výbor na základě čl. 1 Opčního protokolu posuzuje oznámení od jednotlivců podléhajících jeho jurisdikci, kteří si stěžují, že se stali obětmi porušení některého z práv stanovených v Paktu státem, který je smluvní stranou Paktu.

Stěžovatelem může být ten, kdo vyčerpal všechny dostupné vnitrostátní prostředky k nápravě a předložil Výboru k posouzení písemné oznámení (čl. 2). Výbor je příslušný posuzovat pouze oznámení týkající se tvrzeného porušení některého z práv uvedených v Paktu. Výbor po obdržení oznámení upozorní dotčený stát, že obdržel oznámení od stěžovatele z tohoto státu, ve kterém se tvrdí, že tento stát porušuje některé ustanovení Paktu. Takto upozorněný stát je povinen předložit Výboru do šesti měsíců písemné vysvětlení nebo prohlášení objasňující tento případ a informovat o případných opatřeních k nápravě, která učinil. Na odpovědnost státu při nepředložení takového vysvětlení se vztahují normy obecného mezinárodního práva.

ad b) Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (Pakt)

Práva obsažená v tomto Paktu rovněž vycházejí z Všeobecné deklarace lidských práv. Pakt obsahuje taková práva, jako je např. v třetí části (čl. 6 – 15) právo na práci, právo na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, právo na zakládání a vstup do odborových organizací podle vlastního výběru, právo na sociální zabezpečení, právo na ochranu rodiny, právo na přiměřenou životní úroveň atd.

Kontrolní mechanismus zavedený tímto Paktem není tak náročný jako v případě Paktu o občanských a politických právech s Opčním protokolem. Ve čtvrté části Paktu se smluvní strany pouze zavazují, že budou předkládat zprávy o přijatých opatřeních a o pokroku dosaženém při dodržování práv uznaných v tomto Paktu (čl. 16). Na základě Paktu není zřízen žádný speciální orgán (analogicky k Výboru pro lidská práva), ale všechny zprávy musí být předkládány generálnímu tajemníkovi OSN, který předá jejich kopie přímo k posouzení Hospodářské a sociální radě.

ad c) Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (Úmluva)

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace je instrument smíšené povahy, který si vzal za vzor již výše zmíněné Pakty lidských práv a také např. Mezinárodní úmluvu o odstranění a trestání zločinů apartheidu a Úmluvu o zabránění a trestání zločinů genocidia.

Úmluva zakázala jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním

¹⁾ kogentní právní ustanovení – takové právní ustanovení, od kterého se nelze odchýlit, nelze je ani smluvně vyloučit

nebo etnickém původu (čl. 1) a zavázala státy k přijetí nezbytných legislativních opatření pro zajištění využívání lidských práv, jako je např. právo na rovné zacházení před soudy, právo na osobní bezpečnost, politická práva, právo na státní občanství atd. (čl. 5) bez diskriminace.

Úmluva zavazuje smluvní stát k trestnímu postihu chování jednotlivců, které naplňuje náležitosti rasové diskriminace a k provádění pozitivních opatření k vymýcení jakéhokoli podněcování k rasové diskriminaci nebo činů rasové diskriminace (čl. 4).

Ke kontrole dodržování Úmluvy byl zřízen Výbor pro odstranění rasové diskriminace (CERD). Smluvní státy se zavázaly, že budou předkládat zprávy o zákonodárných, soudních, správních nebo jiných opatřeních, která učinily k provedení ustanovení Úmluvy.

Výbor je tedy oprávněný přijímat periodické zprávy, ale také sdělení států a na základě fakultativní klauzule (čl. 14) i individuální stížnosti (podobně jako Výbor pro lidská práva v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech).

ad d) Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (Úmluva) – viz část 2.

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen je zaměřená proti jakémukoli rozlišování, vyloučení nebo omezení na základě pohlaví (čl. 1). Úmluva ukládá státům jak ústavní a legislativní zakotvení rovnosti mužů a žen, tak i další právní a faktická opatření ke zlepšení postavení žen. Na základě Úmluvy byl zřízen Výbor pro odstranění diskriminace žen (CEDAW), který je příslušný posuzovat periodické zprávy států o plnění těchto závazků a dále má také pravomoc přijímat individuální stížnosti osob nebo skupin osob, které podléhají jurisdikci státu, jenž je smluvní stranou Protokolu, a považují se za oběti porušení kteréhokoli z práv stanovených Úmluvou ze strany tohoto státu.

Výbor tak má oprávnění zahájit šetření ve státě, který je stranou Úmluvy, pokud by získal relevantní informace o jejím hrubém a systematickém porušování.

Výbor po obdržení oznámení upozorní dotčený stát, že obdržel oznámení od stěžovatele z tohoto státu, ve kterém se tvrdí, že tento stát porušuje některé ustanovení Paktu a vyzve jej, aby spolupracoval při prověřování informací a za tímto účelem předložil stanovisko ohledně příslušných informací. Takto upozorněný stát je povinen předložit Výboru do šesti měsíců písemné vysvětlení nebo prohlášení objasňující tento případ a informovat o případných opatřeních k nápravě, která učinil.

Úmluva znamená pro svůj komplexní přístup velký pokrok oproti jednoúčelovým smlouvám starší generace, jako jsou Úmluva o politických právech žen (1953), Úmluva o státním občanství vdaných žen (1957) a Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství (1962). Žádná z těchto úmluv nezavedla kontrolní mechanismus.

Důležitou součástí implementační procedury Úmluvy je formulace všeobecných doporučení založených na poznatcích shromážděných Výborem. Tato doporučení nejsou adresována jednotlivým státům, ale směřují vůči všem stranám Úmluvy. I když Výbor nemá formální pravomoc závazně interpretovat Úmluvu, musí nutně vykládat její ustanovení v průběhu své kontrolní praxe.

ad e) Úmluva o právech dítěte (Úmluva) – viz část 3.

Potřeba zvýšené ochrany dětí vedla státy k uzavření Úmluvy, ve které se zavázaly sledovat ve všech opatřeních nejlepší zájem dítěte (čl. 3 odst. 1) a zajistit mu v rozsahu přiměřeném jeho potřebám katalog občanských, hospodářských,

sociálních a kulturních práv. Úmluva jednak opakuje řadu známých všeobecných lidských práv a zároveň také stanovuje specifická práva týkající se postavení dětí ve společnosti (otázka adopce, sloučení rodin, obchod s dětmi, problematika vykořisťování dětí, právo dítěte na zachování totožnosti, svoboda myšlení, svědomí a náboženství, přístup k informacím atd.). Přijaté znění Úmluvy obsahuje velmi „měkké“ formulace jednotlivých ustanovení a ponechává tím smluvním stranám poměrně široký interpretační prostor. Kontrolní mechanismus, který připomíná monitorování typické pro oblast sociálních a kulturních práv, je založen na zprávách smluvních stran posílaných Výboru pro práva dítěte a jejich následnému posuzování.

Práce tohoto orgánu nedisponuje závazností a autoritou, kterou by bylo možné srovnat s postavením Evropského soudu pro lidská práva nebo Výboru pro lidská práva podle Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech. Posudky Výboru patří do sféry politických a morálních doporučení, která nemají právní závaznost.

V současné době Úmluvu ratifikovalo nebo k ní přistoupilo téměř 200 států a je možné ji označit za mezinárodní smlouvu s největším počtem smluvních stran. Vysoký počet smluvních stran je dán také tím, že formulace obsažené v jednotlivých ustanoveních Úmluvy a obraty tam použité jsou mnohdy koncipovány příliš obecně, neurčitě a vágně. Navíc při podrobnějším prostudování textu Úmluvy je zřejmé, že zde převažují závazky, kdy záleží na vůli a uvážení jednotlivých smluvních stran, aby rozhodly, jaká opatření přijmou k realizaci Úmluvy a jejímu uvedení v život.

Kontrolní mechanismus Úmluvy o právech dítěte není příliš silný ani zcela dostatečný, což do jisté míry význam Úmluvy snižuje. Přestože jde o dokument právně závazný (na rozdíl od Deklarace práv dítěte z roku 1959), lze ho řadit mezi normy soft law, tedy normy, které bývají někdy označovány jako nevynutitelné či nezávazné. V případě Úmluvy o právech dítěte by šlo o nevynutitelnost, příkladem nezávazné normy soft law by byla například již zmiňovaná Deklarace práv dítěte.

Tvůrci Úmluvy měli na paměti specifické postavení dětí, jejich snadnou zranitelnost a omezenou možnost bránit se v případě porušování práv, která souvisí s jejich „duševní a tělesnou nezralostí“, a proto děti „potřebují zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu“.

Přes všechna výše zmiňovaná negativa a nedostatky představuje Úmluva o právech dítěte velký pokrok vpřed. Je totiž první, právně závaznou normou mezinárodního práva, která je věnována pouze dětem a zároveň chrání celý katalog jejich práv.

ad f) Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (Úmluva)

Cílem tohoto instrumentu definujícího mučení (čl. 1) je:

předcházet a trestat jednání, jímž je člověku úmyslně působena silná bolest nebo tělesná či duševní utrpení s cílem získat od něho nebo od třetí osoby informace nebo přiznání, potrestat pachatele za jednání, jehož se dopustil on nebo třetí osoba nebo, z něhož jsou podezřelí, nebo s cílem zastráhat nebo přinutit jiné, nebo z jakéhokoli jiného důvodu založeného na diskriminaci jakéhokoli druhu, když taková bolest nebo utrpení jsou působeny veřejným, činitelem nebo jinou osobou jednající z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem, které naplňuje ony znaky,

proti jednotlivci ze strany nebo za souhlasu státních orgánů.

Za účelem zabránění mučení na celém území smluvního státu a na území, jež je pod jeho jurisdikcí, musí smluvní strany přijmout dostatečně účinná legislativní, správní, soudní a jiná opatření a zajistit, aby všechny akty mučení byly trestnými činy podle trestního zákona.

Kontrolní mechanismus se inspiroval systémem Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Opčního protokolu. Byl zřízen Výbor proti mučení (CAT), který kontroluje dodržování Úmluvy pomocí zpráv států a dvou fakultativních postupů (posuzování sdělení států a individuálních stížností). Kromě toho může provádět také vyšetřování na území smluvní strany (čl. 20), pokud neučinila výhradu k tomuto ustanovení.

Valné shromáždění OSN přijalo 18. prosince 2002 rezoluci č. 57/1999, kterou se vydává **Opční protokol k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (Opční protokol)**. Opční protokol se zaměřuje na ochranu osob omezených na svobodě a zároveň existenčně závislých na dohlížející autoritě. Hlavní ideou Opčního protokolu je vytvoření celosvětového systému pro ochranu a prevenci mučení. Jako nástroj prevence Opční protokol zřizuje dvoupilířový systém prevence mučení. Prvním pilířem je zřízení Podvýboru pro prevenci mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání Výboru proti mučení s mandátem vykonávat kontrolní návštěvy ve všech detenčních zařízeních na území smluvních stran Opčního protokolu. Druhým pilířem prevence se stanou národní **preventivní mechanismy**. **Ratifikace Opčního protokolu** zavazuje smluvní státy zřídit, pověřit nebo zachovat kontrolní orgán s podobným mandátem jako má Podvýbor i na vnitrostátní úrovni.

Česká republika podepsala Opční protokol k Úmluvě dne 13. září 2004 a ratifikovala jej v listopadu 2005. Ratifikace Opčního protokolu znamenala pro ČR především povinnost zřídit nezávislý kontrolní orgán pro kontrolu míst, kde jsou drženy osoby omezené na svobodě nebo takovou pravomocí pověřit již existující nezávislý orgán. Tento závazek na existenci vnitrostátního mechanismu si vyžádal změnu vnitrostátního právního řádu, která byla provedena přijetím novely zákona o veřejném ochránci práva²⁾, jež svěřila veřejnému ochránci práv agendu kontrolního orgánu nad místy, kde se nacházejí osoby omezené na svobodě rozhodnutím moci veřejné nebo v závislosti na poskytnuté péči. Veřejný ochránce práv vybavený rozšířenou působností tak s účinností od 1. ledna 2006 splňuje všechna kritéria kladená Opčním protokolem na vnitrostátní preventivní mechanismy.³⁾

Evropský systém ochrany lidských práv

Evropský systém ochrany lidských práv byl vytvořen Radou Evropy, založenou v roce 1949 západoevropskými zeměmi s parlamentní demokracií a pluralitním politickým systémem. K cílům této organizace patří podle jejího Statutu dosažení užší evropské jednoty, prosazování a uskutečňování principů skutečné demokracie a lidských práv, založených na osobní a politické svobodě a vládě práva.

Smluvní systém ochrany lidských práv je pak založen na dvou pilířích:

Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Evropské sociální chartě. Tyto úmluvy tvoří tzv. „**Štrasburský systém**“.

Evropská úprava ochrany lidských práv a svobod představuje podrobnější a pokrokovější regionální úpravu ochrany lidských práv, než

²⁾ zákon č. 381/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

³⁾ Zpráva o stavu lidských práv v České republice pro rok 2005

představují univerzální standardy přijaté v rámci OSN, zejména pokud jde o mezinárodní kontrolu nad jejich dodržováním.

ad g) Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Evropská úmluva)

Evropská úmluva, přijatá v roce 1950, se výrazně inspirovala Všeobecnou deklarací lidských práv, přijatou v roce 1948 Organizací spojených národů. Na rozdíl od ní se však jedná o právní dokument, který nemá již jen doporučující charakter, ale je **právně závazný**. Evropská úmluva tak představovala první právně závazný dokument, který usiloval o ochranu širokého okruhu občanských a politických práv.

Evropská úmluva tvoří základní pilíř tzv. Evropského standardu lidských práv. Zde lze také zařadit Protokoly č. 1, 4, 6, 7, a 11, jež doplňují Evropskou úmluvu a dále Evropskou úmluvu o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, a také kasuistiku Evropského soudu pro lidská práva, který při řešení konkrétních sporů o uplatňování lidských práv svým unifikujícím výkladem standard dotvrđí.

Evropská úmluva se zabývá výlučně právy jednotlivců, které lze rozdělit do tří věcných okruhů:

- a) nedotknutelnost osobnosti
- b) vláda práva
- c) pluralismus a tolerance v životě společnosti.

Ad a) Na prvním místě je třeba uvést lidská práva směřující k ochraně lidského života a důstojnosti, která jsou považována za nezměnitelná, nezrušitelná, nezadatelná a nezcižitelná. V pozitivněprávní rovině je jejich mimořádný význam zdůrazněn v čl. 15 absolutním zákazem jejich suspendování. Patří sem právo na život (čl. 2), zákaz trestu smrti (Protokol č. 6), zákaz mučení a nelidských či ponižujících trestů nebo zacházení (čl. 3), a zákaz otroctví, nevolnictví a nucené práce (čl. 4).

Ad b) Princip vlády práva se přímo promítá v celé jedné skupině konkrétních ustanovení Evropské úmluvy poskytujících především záruky procesní povahy. Jedná se o právo na svobodu a bezpečnost (čl. 5), právo na spravedlivé a nestranné soudní řízení (čl. 6) tzv. právo na spravedlivý proces, zákaz retroaktivity trestního práva (čl. 7), právo na účinné opravné prostředky (čl. 13), zákaz vězení pro dluhy (Protokol č. 4), právo na odvolání v trestním řízení, právo na náhradu škody v případě nezákonného rozhodnutí a zákaz dvojího trestání za totéž (Protokol č. 7).

Ad c) Do třetí skupiny patří ostatní práva, především politické svobody, ale také některá práva, která mají smíšenou povahu, tzn. s určitými ekonomickými a sociálními aspekty. Jedná se o právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondenci (čl. 8), svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání (čl. 9), svobodu projevu (čl. 10), svobodu shromažďovací a společnické (čl. 11), právo muže a ženy uzavřít manželství a založit rodinu (čl. 12), právo na vlastnictví fyzických a právnických osob, právo na vzdělání a právo na svobodné volby (čl. 1 - 3 Protokolu č. 1), právo zvolit si místo pobytu a opustit kteroukoli zemi včetně vlastní, zákaz vyhoštění ze země a právo na vstup do země pro příslušníka této země, zákaz kolektivního vyhoštění cizinců (čl. 2 - 4 Protokolu č. 4), zákaz vyhoštění cizince usídleného na území státu s výjimkou vyhoštění na základě rozhodnutí příslušného orgánu, a rovná práva manželů mezi sebou i ve vztahu k dětem během manželství i po jeho zániku (čl. 1 a 5 Protokolu č. 7).

Evropskou úmluvou chráněná práva jsou většinou v jednotlivých člancích blíže definována a mnohdy jsou tam také stanovena přípustná

omezení (zejména v čl. 8 - 11) a některá práva doplněná protokoly.

Konvence také obsahuje požadavek na respektování zákonnosti a právního státu, což znamená, že činnost státních orgánů musí být vnitrostátním zákonem dovolena a dostatečně upravena, a navíc musí tento zákon být pro veřejnost postačujícím způsobem dosažitelný.

Evropská úmluva kombinuje prvky prováděcího systému, který může vydávat rozhodnutí závazná pro jednotlivé státy se zaručeným individuálním právem na stížnost a nápravu, a zároveň garantuje práva a svobody v ní zakotvené všem osobám nacházejícím se v rámci jurisdikce smluvních států Evropské úmluvy.

Důležité místo má též obecná antidiskriminační klauzule čl. 14, který není k použití samostatně, nýbrž jen v kombinaci s jiným článkem. Podle ní musí být užívání práv a svobod přiznaných Evropskou úmluvou zajištěno každému bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, „jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnosti menšiny, majetek, rod nebo jiné postavení.“

Evropský soud pro lidská práva (Evropský soud)

Evropská úmluva bývá nazývána neefektivnějším mezinárodněprávním instrumentem na ochranu lidských práv zejména z důvodu institucionálního mechanismu ke kontrole dodržování práv zaručených touto úmluvou. Hlavní inovační přínos tkví v tom, že Evropská úmluva poprvé umožnila jak všem smluvním stranám, tak i každému jednotlivci podávat stížnosti na porušení chráněných práv v některém ze států, smluvních stran Evropské úmluvy (tím, že Evropská úmluva poskytuje možnost podávat stížnosti i jednotlivcům, zakládá odvozenou mezinárodněprávní subjektivitu jednotlivce - jednotlivce nebývá obecně považován za subjekt mezinárodního práva). Takto zahájené řízení může vyústit v konečný a závazný rozsudek Evropského soudu a případně i rozhodnutí o spravedlivém zadostiučinění v peněžní formě pro poškozeného.

Kontrolu dodržování Evropské úmluvy původně zajišťovaly dva smluvní orgány, jejichž členové nezastupovali svůj stát, ale jednali nezávisle (Evropská komise a Evropský soud pro lidská práva), a jeden politický orgán Rady Evropy (Výbor ministrů) se sídlem ve Štrasburku. Se vstupem v platnost **Protokolu č. 11 v roce 1994** však došlo od **1. listopadu 1998** k nahrazení Komise a Soudu novým **Evropským soudem** (jednotným a permanentně zasedajícím orgánem). Výbor ministrů ztratil možnost rozhodování ve věci, ale zůstal mu dohled nad výkonem rozsudků (č. 42 odst. 2).

Každá fyzická osoba se podle Protokolu č. 11 může bez dalšího souhlasu státu, než je ratifikace, přímo obracet se stížností k Evropskému soudu. Způsobilost být účastníkem řízení má podle čl. 34

- a) každá fyzická osoba, bez ohledu na státní příslušnost a trvalý pobyt
- b) každá nevládní organizace
- c) každá skupina osob považujících se za poškozené v důsledku práv přiznaných Evropskou úmluvou a jejími protokoly.

Podle čl. 35 se může na Evropský soud jednotlivec **obrátit až po vyčerpání všech dostupných vnitrostátních opravných prostředků a musí dorazit lhatu 6 měsíců ode dne konečného vnitrostátního rozhodnutí.**

Konečný rozsudek Evropského soudu je pro smluvní strany, jež jsou stranami sporu, závazný (čl. 42), má však pouze deklaratorní povahu, a způsob jeho vnitrostátního výkonu záleží na volbě jednotlivých států, s výjimkou povinnosti zaplatit poškozenému určitou částku z titulu spravedlivého zadostiučinění. Evropský soud

v rozsudku státním neukládá konkrétní chování.

V mimořádně závažných případech porušování práv chráněných Evropskou úmluvou nemusí stačit prostředky, které předvidá sama Evropská úmluva. Výbor ministrů ovšem může vykonávat značný politický a diplomatický tlak na členský stát, aby se podřídil rozhodnutí Evropského soudu. Pokud to stát odmítne, dopustí se zároveň porušení čl. 3 Statutu Rady Evropy. Výbor ministrů pak může s využitím čl. 8 Statutu pozastavit jeho právo na zastoupení v tomto orgánu, nebo dokonce sáhnout k jeho vyloučení z Rady Evropy.

ad h) Evropská sociální charta (Charta)

Druhým základním pilířem smluvního systému ochrany lidských práv vytvořeného Radou Evropy je Evropská sociální charta. Tento instrument, který upravuje ochranu hospodářských a sociálních práv, se v mnohém liší od Evropské úmluvy. Charta bere na zřetel jak odlišnosti sociálních opor občanským a politickým právům, tak i možné ekonomické odlišnosti v jednotlivých zemích.

První část Charty tvoří deklarace 31 jejích zásad. V druhé části jsou pak v čl. 1 - 31 tato hospodářská a sociální práva podrobně definována. Patří sem právo na práci, právo na spravedlivé pracovní podmínky, na bezpečné a zdravé pracovní podmínky, na spravedlivou odměnu, právo dětí a mladých osob na ochranu, právo kolektivně jednat, právo využívat služeb sociální péče, právo na ochranu proti chudobě a vyřazení ze společnosti atd.

Největší rozdíl mezi Evropskou úmluvou a Chartou spočívá v kontrolním mechanismu. V případě Charty nejde o soudní kontrolu, nýbrž o administrativní proceduru, jejímž základem jsou **zprávy smluvních stran předkládané v čtyřletém cyklu**, v jehož rámci však smluvní strany posílají každý rok zprávy o plnění vybraných článků Charty. Posuzováním zpráv je pověřen Výbor nezávislých expertů.

Konečnou kontrolní zprávu s případnými kritickými připomínkami předkládá Výbor ministrů státním ve formě doporučení.

Dodatkový protokol z roku 1995 posílil kontrolní mechanismus Charty tím, že zavedl systém kolektivních stížností. Mezinárodní a reprezentativní národní organizace zaměstnavatelů a odborů, jakož i další mezinárodní nevládní organizace mohou posílat stížnosti Výboru nezávislých expertů.

ad i) Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (Úmluva)

Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1987 je čistě procesním instrumentem preventivní povahy. Neobsahuje definici mučení ani jiná hmotněprávní ustanovení. V tomto směruje navazuje na článek 3 Evropské úmluvy. Úmluva však doplnila soudní kontrolu Evropské úmluvy o mimosoudní mechanismus preventivních inspekci. Za tímto účelem byl zřízen **Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT)**.

Výbor prostřednictvím návštěv zjišťuje, jak je zacházeno s osobami zbavenými svobody, s cílem posílit ochranu těchto osob před mučením a nelidským či ponižujícím zacházením nebo trestáním. Tomuto oprávnění Výboru odpovídá povinnost smluvního státu umožnit návštěvu jakéhokoli místa podléhajícího jeho jurisdikci, kde se nacházejí osoby zbavené svobody. Výbor a příslušné státní úřady musí při uskutečňování této Úmluvy vzájemně spolupracovat (čl. 1 - 3). Výbor tyto návštěvy může konat ze své iniciativy, aniž by musela být podána stížnost. Kromě pravidelných návštěv může Výbor přikročit také k návštěvám

ad hoc, které jsou podle jeho názoru vyžadovány okolnostmi (čl. 7 odst. 1) a k následným návštěvám (čl. 33 jednacího řádu).

Podle čl. 8 Úmluvy musí Výbor vládě zúčastněné smluvní strany oznámit svůj úmysl uskutečnit návštěvu. Poté mohou jeho členové vstoupit na území kontrolovaného státu, cestovat bez omezení, vyžadovat informace o místech, kde se nacházejí osoby zbavené osobní svobody, a navštívit kterékoli takové zařízení. Výbor může bez přítomnosti dalších osob vyslechnout osoby zbavené osobní svobody. Protože Úmluva nedovoluje uplatnění výhrad, ani neobsahuje derogační klauzuli, mohou se návštěvy konat za všech okolností. Ve výjimečných případech má smluvní stát pouze právo vznést námitky a požádat o odklad návštěvy Výboru (čl. 9).

Výbor nemá právo odsoudit stát za porušení čl. 3 Úmluvy, ale pokudž návštěvě vypracuje zprávu o zjištěných skutečnostech. V ní také může adresovat státu právně nezávazná doporučení, která považuje za nezbytná, s cílem zlepšení ochrany osob zbavených svobody proti mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení. Tato zpráva je v zásadě důvěrná a Výbor ji předá jen kontrolované smluvní straně. Pokud však stát nespolutracuje nebo odmítne zlepšit situaci ve smyslu doporučení Výboru, může Výbor poté, kdy zúčastněná strana měla možnost vyjádřit své názory, rozhodnout o tom, že ve věci učiní veřejné prohlášení (čl. 10 odst. 2) a zveřejní svou zprávu (čl. 44 odst. 3 jednacího řádu).

Celkově lze proto hodnotit systém Úmluvy jako jeden z neefektivnějších kontrolních mechanismů mimosoudního povahy.

Výbor CPT navštívil Českou republiku již třikrát, a to v roce 1997, 2002 a další návštěva Výboru CPT se konala na konci března 2006. Zprávy výboru CPT jsou zveřejňovány aktuálně na internetových stránkách vlády České republiky⁴⁾.

Charta základních práv EU (Charta EU)

Ochrana základních práv v Evropské unii je zakotvena v Chartě základních práv Evropské unie, vyhlášené v prosinci roku 2000. Charta EU je výsledkem dlouhého vývoje ochrany základních práv v komunitárním právu na základě judikatury Evropského soudního dvora za využití tzv. obecných právních zásad Evropských společenství.

Charta EU vychází ze tří různých, avšak navzájem propojených pramenů práva, kterými jsou vlastní evropské právo, právo Evropské úmluvy o lidských právech a vnitrostátní právo členských států EU. Jednotlivci tak mohou hledat ochranu svých práv jednak u Evropského soudního dvora a jednak u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Vzhledem k tomu, že Charta EU je součástí Smlouvy o Ústavě pro Evropu⁵⁾ (Evropská ústava), která však nebyla v procesu ratifikace během roku 2004 přijata většinou členských států EU, nemá charakter právně závazného dokumentu, ale pouze charakter deklaratorní.

Charta EU zakotvuje v komplexní a transparentní podobě práva jednotlivců na komunitární a unijní úrovni a je významným krokem k upevňování ochrany práv občanů EU.

5.1.2 Aplikace úmluv a právních předpisů v ČR

Všechna práva definovaná ve shora uvedených mezinárodních úmluvách jsou v českém právním řádu zakotvena v právních předpisech nejvyšší právní síly – tedy v Ústavě ČR (např. čl. 1, 2, 4, 10 atd.) a Listině základních práv a svobod (Listina). Detailněji je konkrétní obsah, dodržování a podmínky výkonu příslušných práv proveden v zákonech a v prováděcích (podzákoných) předpisech.

Mezinárodněprávní závazky plní Česká republika na základě uvedených kontrolních mechanismů úmluv (viz výše) a samozřejmě dodržuje zákony a další právní předpisy týkající se ochrany občanských a politických práv.

V této oblasti lze z hlediska činnosti Ministerstva vnitra (MV) jmenovat následující zákony: zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování občanů v politických stranách a politických hnutích či volební zákony. V souvislosti s těmito předpisy se jedná zejména o svobodu projevu a právo na informace (čl. 17 Listiny), svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání (čl. 15 Listiny), právo svobodně se sdružovat (čl. 20 Listiny) či shromažďovat (čl. 19 Listiny), právo petiční (čl. 18 Listiny), právo volební (čl. 21 Listiny), právo podílet se na správě veřejných věcí (čl. 21 Listiny) či obecně zákaz diskriminace (čl. 3 Listiny) a také právo na soudní a jinou právní ochranu (čl. 36 a násl.) – tedy práva, která jsou provedena právě shora jmenovanými zákony.

5.1.3 Dílčí oblasti ochrany občanských a politických práv

Z hlediska činnosti MV se ochrana občanských a politických práv zaměřuje zejména na shora uvedená práva a plnění mezinárodněprávních závazků ČR, s čímž souvisí také činnost Rady vlády České republiky pro lidská práva (dále jen Rada vlády pro lidská práva) a jejich Výborů.

Rada vlády pro lidská práva je poradním orgánem vlády České republiky zabývající se z větší či menší intenzitou a v různých souvislostech problematikou lidských práv. Dalšími poradními orgány vlády ČR, které se zaměřují při své činnosti na různé oblasti lidských práv, jsou např. Rada vlády pro národnostní menšiny, Rada vlády pro záležitosti romské komunity či Rada vlády pro rovné příležitosti mužů a žen (viz níže)⁶⁾. Zásadní úlohu při ochraně práv jednotlivců zejména ve vztahu k veřejné správě má veřejný ochránce práv⁷⁾.

Všechny poradní orgány vlády ČR jsou povinny každý rok vypracovávat a zveřejňovat zprávy o své činnosti. Rada vlády pro lidská práva zasedá většinou 4krát ročně a projednává podněty vypracované a navržené jednotlivými Výbory. Tyto podněty mohou být schváleny v podobě vládního usnesení⁸⁾ a mít zásadní vliv na legislativní změny týkající se lidskoprávní problematiky. Členy Rady vlády pro lidská práva jsou jednak zástupci státní správy (většinou ministerstev či jiných správních úřadů) a pak také zástupci z řad odborné veřejnosti (občanských sdružení, poraden, nevládních organizací aj.). Jedním z členů Rady vlády pro lidská práva je také **I. náměstek ministra vnitra**. Oddělení pro lidská práva (právníci tohoto oddělení) odboru prevence kriminality MV většinou připravují podklady pro konkrétní zasedání Rady vlády pro lidská práva. Pracovníci OPK jsou rovněž zástupci MV v příslušných Výborech Rady vlády pro lidská práva. Jedná se konkrétně o následující Výbory: **Výbor proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, Výbor pro občanská a politická práva, Výbor pro odstranění rasové diskriminace, Výbor pro odstranění všech forem diskriminace žen a Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva**. V rámci jednotlivých Výborů se v některých případech vytváří pracov-

ní skupiny, jejichž členky/členové se podílejí na konkrétním vypracování podnětu, jenž se dotýká oblasti spadající do působnosti Výboru.

Od roku 1998 vypracovává a předkládá každoročně zmocněnec vlády pro lidská práva zprávu o stavu lidských práv v České republice. V tomto roce to bude **Zpráva o stavu lidských práv za rok 2005** (dále Zpráva). Tyto zprávy obsahují hodnocení kontrolních orgánů mezinárodních úmluv a vycházejí z podkladů vlády ČR a ústředních orgánů státní správy. V roce 2005 byla vypracována Šestá a sedmá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Mezinárodní úmluvy pro odstranění všech forem rasové diskriminace, která by měla být projednávána v létě 2006, anebo na jaře 2007 a Druhá periodická zpráva o plnění závazků vyplývajících z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, která bude projednávána pravděpodobně v létě 2006.

V souvislosti se Zprávou lze zmínit některé vybrané diskutované lidskoprávní problematiky, které mohou (a měly by) být předmětem příštích legislativních změn. Jedná se např. o **problematiku shromažďování či problematiku policejních cel**.

V návaznosti na akci CzechTek 2005, která byla a dosud je předmětem zájmu nejen médií, ale i celé veřejnosti v souvislosti s násilným a nepřiměřeným⁹⁾ zásahem Policie ČR, předložilo MV v létě 2005 do meziresortního připomínkového řízení návrh zákona o podmínkách konání některých shromáždění. Protože platný zákon o právu shromažďovacím č. 84/1990 Sb. nelze na akce typu CzechTeku aplikovat, vzhledem k tomu, že na účastníky a svolatele dopadají práva vyplývající z čl. 19 Listiny a povinnosti dle různých veřejnoprávních předpisů, bylo přistoupeno k vypracování nového zákona. Návrh zákona byl však shledán jako protiústavní, neboť fakticky zaváděl povolovací princip shromáždění a obsahoval celou řadu vágních pojmů a podmínek. Z těchto důvodů nebyl návrh zákona předložen vládě¹⁰⁾.

Na základě podnětu Rady vlády pro lidská práva z června 2005 k úpravě práv osob omezených na svobodě na policejních služebnách a k zajištění důstojnějších podmínek osob umístěných v policejních celách se v současné době jedná o právní úpravě zákonných předpisů (zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR – dále zákon o policii) i interních aktů řízení Policie ČR (závazný pokyn policejního prezidenta č. 158 ze dne 29. prosince 2004, o policejních celách – ZP PP č. 158). Jedná se zejména o kritiku těchto práv: práva na právní pomoc od počátku omezení svobody, práva na vyzkoušení osoby blízké nebo jiné osoby a práva na ošetření či vyšetření lékařem dle vlastní volby.

Uvedenou kritikou se MV intenzivně zabývalo a po několika jednáních se zástupci Policejního prezidia byly projednány konkrétní body podnětu. V současné době se připravuje změna ZP PP č. 158 a případně i změna zákona o policii. Mezi navrhované změny patří zejména explicitní zakotvení práva na poučení osob omezených na svobodě o jejich právech, zajištění přiměřeného odpočinku a možnost sepsat a odeslat písemné sdělení státnímu orgánu České republiky nebo mezinárodní organizaci, která je příslušná k projednání podnětů týkajících se ochrany lidských práv. Navrženo je také zlepšení technického a materiálního vybavení cel, jakož i výslovné zakotvení možnosti provedení základní hygieny,

⁴⁾ [@poradni a pracovni organy @ Rada vlády České republiky pro lidská práva @ dokumenty](http://www.vlada.cz)

⁵⁾ *Smlouva o Ústavě pro Evropu a související protokoly, Úř. Věstník C 310 ze dne 16. 12. 2004*

⁶⁾ viz internetové stránky Úřadu vlády ČR: www.vlada.cz

⁷⁾ zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, v platném znění

⁸⁾ Statut Rady vlády České republiky pro lidská práva – vl. usnesení č. 1578 ze dne 7. prosince 2005

⁹⁾ Závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv ve věci postupu Policie ČR proti účastníkům CzechTeku je k dispozici na www.ochrance.cz

¹⁰⁾ Zpráva o stavu lidských práv za rok 2005

přístup k pitné vodě a režim odebírání osobních věcí osob umístěných do policejních cel. V roce 2005 byl Policejním prezidiem vypracován formulář s poučením o právech a povinnostech osob umístěných do policejních cel, který policisté systematicky používají, a tento formulář byl rovněž přeložen do devíti nejfrekventovanějších jazyků. V současné době se připravuje návrh nového poučení, který po vnitřoresortním připomínkovém řízení bude zaslán s konkrétními doporučeními MV policejnímu prezidentovi k dalším opatřením.

V souvislosti s danou problematikou je na rok 2006 naplánována rovněž mimořádná tematická kontrola zaměřená na ověření dodržování právních a interních předpisů upravujících režim policejních cel, jejíž výsledky budou známy do 30. června 2006. Shora uvedené změny jsou vítány, avšak je nutné konstatovat, že práva a povinnosti osob umístěných v policejních celách musí být stanoveny v obecně závazném právním předpise – zákoně (v daném případě v zákoně o policii), nikoliv interním aktem řízení¹¹⁾.

Významnou právní změnou v oblasti práv osob omezených na svobodě, resp. jejich kontroly je novela zákona o veřejném ochránci práv, která je účinná od 1. ledna 2006. Tato novela rozšiřuje ve značném rozsahu působnost veřejného ochránce práv (VOP) na provádění systematických návštěv míst, kde se nacházejí osoby omezené na svobodě na základě rozhodnutí veřejné moci nebo v důsledku faktické situace – v závislosti na poskytované péči. Tato nová působnost VOP se vztahuje zejména na zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná či ústavní výchova nebo ochranné léčení, policejní cely, zařízení pro zajištění cizinců, azylová zařízení, ústavy sociální péče, zdravotnická zařízení (např. psychiatrické léčebny a zařízení sociálně-právní ochrany dětí)¹²⁾.

5.2 Ochrana práv žen a zajištění rovnosti mužů a žen

5.2.1 Obecně ochrana práv žen

Práva žen jsou mezinárodněprávně chráněna zejména Mezinárodní úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen (Úmluva), která je pro ČR právně závazným dokumentem, a Evropskou úmluvou o lidských právech (viz výše část 1. písm d) a g)). V českém právním řádu jsou práva žen a jejich ochrana explicitně zakotvena v Listině (např. čl. 1. 3, 29 a 32), v Zákoníku práce a částečně také v zákonech z oblasti sociálního zabezpečení.

Třetí periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Úmluvy bude projednávána v létě 2006 a týká se časového období let 1999 až 2003. Periodická zpráva se zaměřuje na legislativní změny týkající se např. právní úpravy tzv. domácího násilí, zlepšení rovných příležitostí žen v různých sférách života a postavení žen ve společnosti.

Odbor prevence kriminality (oddělení pro lidská práva) se ve spolupráci s odborem bezpečnostní politiky, Útvarem pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (ÚOOZ ÚSKPV) a nevládními neziskovými organizacemi (La Strada, Rozkoš bez rizika, Charita) podílí významným způsobem na eliminaci nucené prostituce, zejména prováděním některých opatření stanovených Národní strategií boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005 – 2007)¹³⁾. V rámci této strategie byl zaveden také Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále Program podpory). V rámci Programu podpory byla vytvořena při MV pracovní skupina pro koordinaci podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Program podpory se zaměřuje mimo jiné také na pobytové i další aspekty spojené s postavením obětí obchodování s lidmi jako

svědka v trestním řízení. Pozitivním přínosem Programu podpory je možnost legalizace pobytu obchodovaných osob na území ČR. Osoby začleněné do Programu podpory, které ochotně spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, pak mohou získat vízum za účelem strpění, na základě kterého mají lepší šanci na integraci do společnosti.

Přestože byla do trestního zákona zavedena nová skutková podstata trestného činu *Obchodování s lidmi*¹⁴⁾ v roce 2004, je tato problematika stále závažná. Zásadním problémem je otázka výkladu tohoto ustanovení. Přestože jsou zde vymezeny různé účely obchodování s lidmi (např. otroctví, nevolnictví či nucená práce), orgány činné v trestním řízení často interpretují tuto skutkovou podstatu pouze ve smyslu obchodování s lidmi za účelem sexuálního obtěžování a zneužívání. Problematiku výkladu může vyřešit rozhodovací praxe obecných soudů týkající se § 232a trestního zákona.

I když byl zaveden trestní postih pachatelů tzv. domácího násilí¹⁵⁾ v roce 2004, stále je sledován nárůst případů tohoto negativního společenského jevu¹⁶⁾. Proto se také přistoupilo k právní úpravě v oblasti ochrany proti domácímu násilí. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR v březnu 2006 schválila zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím¹⁷⁾. Nová právní úprava, účinná od 1. ledna 2007, zavádí tři zásadní změny.

První je tzv. institut vykazání. Inspirací zde byla zejména rakouská právní úprava domácího násilí. Jedná se o opatření přijímané policejním orgánem (příslušníkem Policie ČR v dané situaci na místě samém) a má být preventivní reakcí na nebezpečné chování násilné osoby z hlediska posouzení rizik budoucích útoků. Doba trvání vykazání je deset dní, aby si ohrožená osoba na základě pomoci intervenčního centra ujasnila další možné postupy v dané věci.

Druhou změnu představuje kontrola povinností uložených násilné osobě při vykazání a péče o ohroženou osobu ze strany intervenčního centra. Tato centra budou kromě poskytování sociální, psychologické a právní pomoci plnit i úkoly koordinační a informační mezi orgány veřejné správy, zejména orgány sociálněprávní ochrany dětí, zdravotnickými zařízeními, policií a soudy.

Třetí změna se týká možnosti ohrožené osoby obrátit se na soud s žádostí o vydání předběžného opatření, na jehož základě by násilná osoba byla nucena opustit byt nebo dům a jeho bezprostřední okolí a ve stanovené době se do místa nevracet.¹⁸⁾

5.2.2 Zajištění rovnosti mužů a žen

Zásada rovnosti mužů a žen vyplývá z příslušných ustanovení Ústavy ČR a Listiny. Princip rovných příležitostí, který stanoví rovněž příslušné směrnice EU, byl dostatečně proveden v Zákoníku práce (např. § 1 odst. 3, § 1 odst. 4, § 7 odst. 2) a dalších právních předpisech (např. zákony z oblasti sociálního zabezpečení).

V souvislosti se zásadou rovnosti mužů a žen je důležité zmínit antidiskriminační zákon.

Návrh tohoto zákona schválila Poslanecká sněmovna v prosinci 2005 a v průběhu roku 2006 by měl být projednáván Senátem. Nová právní úprava definuje pojem diskriminace, právní prostředky, kterými se lze diskriminaci bránit, a také oblasti, v jakých je ochrana poskytována. Návrh zákona jednotnou formou implementuje antidiskriminační směrnice ES. Podle návrhu zákona by se ochranou před diskriminací měl zabývat veřejný ochránce práv.¹⁹⁾

Ústřední orgány státní správy i ostatní správní úřady se při prosazování rovnosti mužů a žen řídí zásadním vnitrostátním dokumentem „*Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen*“, na jehož základě pak vytvářejí vlastní priority a postupy. Priority a postupy MV při prosazování rovnosti mužů a žen na rok 2006²⁰⁾ se zaměřují zejména na oblasti personální politiky, spolupráci s neziskovými organizacemi, vzdělávací aktivity z oblasti lidských práv, problematiku domácího násilí atd.

Významná je rovněž činnost **Rady vlády pro rovné příležitosti mužů a žen**²¹⁾, která se zabývá vytvářením koncepcí a prosazováním rovných příležitostí a institucionálně zabezpečuje plnění konkrétních opatření ze shora uvedených Priorit a postupů vlády. Činnost této Rady organizačně zajišťuje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

5.3. Ochrana práv dětí

Ochrana práv dětí je mezinárodněprávně zajištěna v **Úmluvě o právech dítěte** (viz výše část 1 bod e), která je pro ČR právně závazná, Evropské úmluvě o lidských právech a také v Chartě základních práv EU. Český právní řád zakotvuje a dále rozvádí základní práva dětí a jejich ochranu v těchto právních předpisech: **zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí, trestním zákoně a zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže i mnoha dalších právních předpisech.**

Zprávy o stavu lidských práv často kritizují nepříznivou situaci ve výkonu sociálněprávní ochrany dětí a nadužívání systému ústavní výchovy. Děti jsou často objektem násilí, nucené práce či komerčního sexuálního zneužívání, a proto je nutné zajistit dostatečnou a relevantní ochranu jejich práv.

Výbor OSN pro práva dítěte ve svých Závěrečných doporučeních z roku 2003 doporučil České republice zabývat se právě shora jmenovanými problémy.

Problematika práv dětských obětí a svědků trestných činů je předmětem „*Směrnice OSN pro oblast justice v záležitostech týkajících se dětských obětí a svědků zločinu*“ (dále Směrnice). Jedná se o právo na důstojnost, nediskriminaci, právo na účast, právo na důstojné a soucitné zacházení, právo na informaci, právo na účinnou pomoc, právo na soukromí, právo na bezpečnost či právo na odškodnění. Tato práva (a některá další) ve Směrnici definovaná jsou v českém právním řádu zakotvena v zákonných předpisech²²⁾ a podrobnější metodika týkající se postupů Policie ČR při jednání s dětskými svědky či obětmi trestných činů je upravena v interních aktech řízení Policie ČR.²³⁾

¹¹⁾ Zpráva o stavu lidských práv za rok 2005 a materiály OPK

¹²⁾ zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, v platném znění a internet. stránky VOP www.ochrance.cz

¹³⁾ vl. usnesení č. 957 ze dne 20. července 2005

¹⁴⁾ § 232a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění

¹⁵⁾ § 215a trestního zákona – týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě

¹⁶⁾ materiály občanského sdružení Bílý kruh bezpečí – www.bkb.cz

¹⁷⁾ sněmovní tisk č. 828

¹⁸⁾ důvodová zpráva k návrhu zákona

¹⁹⁾ Zpráva o stavu lidských práv za rok 2005

²⁰⁾ Nařízení MV č. 26/2004 ze dne 25. května 2004

²¹⁾ vl. usnesení č. 1033 ze dne 10. října 2001

²²⁾ např. zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí aj.

²³⁾ např. závazný pokyn policejního prezidenta č. 8 z roku 2002, kterým je upraven postup práce a postupy příslušníků Policie ČR při odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži